

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

B 110030

TAGAJÁNLÁSOK

1941-BEN

KÉZIRATUL

B U D A P E S T

1 9 4 1

B 110030

Kiadásért felel: Kibédi Varga Sándor

17762 Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 122-190, 326-066.
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.

TAGAJÁNLÁSOK

1941-ben.

AZ I. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

Az I. osztályba *tiszteleti* tagnak ajánljuk **PETROVICS ELEK**-et, az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum ny. főigazgatóját, a M. Tud. Akadémiának 1924. óta levelező tagját.

A magyar művészeti és közműveltségi életnek negyedszázadot meghaladó szakán át, nemzetünk talpraállásának, tekintélye megszilárdulásának fokozottan felelősséges idejében állta meg az ő biztos tudása, nemes ízlése, bölcs ítélete az irányításra való rátermettségnek kemény próbáját. Illő, hogy lelkes, áldásos szolgálatát s az ebből egész magyarságunkra háramló tiszteletet és megbecsülést mi is megkülönböztetett tiszteletadással tüntessük ki.

Írói, tudósi munkássága mögött mindig a legméltóbb ügyek izzó szeretete s a nemzetnevelés fáradhatatlan ihlete örködött. Magyar és idegen nyelvű könyvei, művészettörténeti és műkritikai tanulmányai sohasem szorítkoznak pusztán műhelykérdések megvitatására, szorosan kapcsolatosak avval az előkelő kritikai szellemtől vezetett, céltudatos munkával, amely legnagyobb művészeti gyűjteményünket s benne az elfogulatlan ízléssel egybegyűjtött s az értékfokozatok iránt finom érzékkel elhelyezett új- és legújabbkori magyar művészetet európai elismeréshez juttatta.

Négy éve jelent meg *Élet és művészet* címmel e dolgozatainak fő gyűjteménye, tudósi és írói pályájának mindmáig legkimagaslóbb emléke. Valóban: írói hivatottságáé is, amit a legtekintélyesebb irodalmi fórum, a Kisfaludy-Társaság, az 1937. évi Greguss-érem odaítélésével méltányolt, magáévá téve az előadói jelentés megállapí-

tását: „A kritikus eszménye az, aki munkásságával nem csupán ítéleteket mond, hanem közvéleményt is tud teremteni, hatni tud a művészet fejlődésére és ezzel alkotóvá válik maga is. Bízvást állíthatjuk, hogy ezt az eszményt Petrovics Elek valóban megközelítette.”

A tiszteleti tagsággal mi is az „élet és művészet” legszebb kapcsolatát: a művészet ügyének szentelt élet áldozatos munkáját óhajtjuk elismeréssel övezni.

Gulyás Pál l. t.
 Alszeghy Zsolt l. t.
 Brisits Frigyes l. t.
 Keményfy János l. t.
 Rédey Tivadar l. t.

Voinovich Géza t. t.
 Szász Károly t. t.
 Színnyei Ferenc r. t.
 Viszota Gyula r. t.
 Solymossy Sándor r. t.
 Zlinszky Aladár r. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYABA

RENDES TAGNAK:

Az I. osztály A) alosztályában üresedésben levő helyre *rendes* tagnak ajánljuk **PAIS DEZSŐ** l. tagot, a budapesti egyetemen a magyar nyelvészet ny. r. tanárát.

Ajánlottunkról túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy levezető taggá történt megválasztása óta minden erejét a magyar nyelvészet ügyének szenteli: áldozatos gonddal szerkeszti ma legfontosabb szakfolyóiratunkat, a Magyar Nyelvet, Gombocz Zoltán tanszéki örököséként szívvel-lélekkel fáradozik nyelvünk tudományos megismertetésén, megkedveltetésén, s mint kutató tudós, sűrű egymásutánban teszi közkinccsé önálló vizsgálatainak értékes eredményeit.

Munkáinak zöme a szöfejtés és a névmagyarázat területére esik. Csodálkozva nézünk végig a teljesítményen, a 118 tanulmány, cikk és magyarázat anyagának, valamint megállapításainak színes gazdagságán. Minden dolgozat elárulja Pais tudós egyéniségének uralkodó jellegzetességeit: a tárgy mélységes szeretetét, az elmélyedés komolyságát, a kidolgozás felelősségérző módszerességét és az értelmezés ötletességét. De egyebet is elárulnak e munkák: a nyelvi adatok, jelenségek rendesen nem önmagukért érdeklik, hanem történeti tanulságaikat, művelődési vonatkozásait is igyekszik kideríteni abban a kétségtelenül helyes meggyőződésben, hogy minden nyelvi változásban a beszélő közösség életének külső-belső ese-

ményei tükröződnek vissza. A dolog természetéből folyik, hogy az ilyen fölfogású kutató nem merész nyelvbölcséleti elméleteket kíván fölépíteni, hanem a szétszórt tények összegyűjtését, megrostálását és kritikai értékesítését, a tudományos analízist tekinti feladatának. Ennek ellenére nem esik bele Pais a szörszálhasogatás, a csip-csup adalékszerűség, az elhangyásodás vermébe, mert az anyagban a szellemet keresi, a részen keresztül az egészet, a nagy összefüggéseket figyeli. Számtalanszor be is bizonyította, hogy kellő pozitív adat birtokában, a nélkülözhetetlen részletkutatás elvégzése után egy-egy történeti korszak, nyelvi vagy művelődési kérdéskör összefoglaló tárgyalására is kiválóan alkalmas. Újabb művei közül hadd utaljunk e helyütt a Szentpétery-féle *Scriptores Rerum Hungaricum* I. kötetében kiadott pompás *Anonymus*-tanulmányára és a *Veszprémvölgyi apácák görög oklevele mint nyelvemlék* című monográfiájára. Nyelvünk és történetünk kutatói a becsebbnél becsebb adatoknak, a sokoldalú tárgyilagos megállapításoknak, valamint a megokolt következtetéseknek szívet-lelket gyönyörködtető bőségére bukannak bennük.

Meg vagyunk győződve, hogy Pais megválasztásával nagyérdemű és nagyrahatott tudóst jutalmaz meg Akadémiánk.

Szidarovszky János l. t.

Nagy J. Béla l. t.

Ligeti Lajos l. t.

Knieszsa István l. t.

Szinnyei József ig. és r. t.

Melich János ig. és r. t.

Németh Gyula r. t.

Zsirai Miklós l. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Az első osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. LOSONCZI ZOLTÁN**-t, a budapesti VII. kerületi ág. ev. gimnázium tanárát, Akadémiánk Nyelvtudományi Bizottságának 1935. óta meghívott tagját.

Losonczinak húsz-huszonegy éves korában, egyetemi tanulmányai harmadik-negyedik évében, 1915-ben dolgozatai készültek és láttak napvilágot, amelyek jóval felette állanak a kezdőknél szokásos mértéken. Az egyik *A moldvai csángók eredetéről* címen (Nyr. XLIV, 13—20, 60—6) Karácsonyi Jánosnak a Századok 1914. évfolyamában megjelent értekezéséhez kapcsolódik. A kitűnő történettudós a

csángók őseit a szerémségi huszitákban keresi. Losonczi a ma már csak szórványokban élő szlavóniai nyelvjárást a moldvai csángóval összehasonlítva néhány olyan közösséget lát közöttük, elsősorban az s, cs, zs, sz, z hangok rendellenességét, amely bizonyos mértékben a két nyelvjáráson beszélő népelem történeti kapcsolata mellett szól. — Másik cikkében (Nyr. i. h. 255—62) a Stájer Ottokár rimes krónikájában előforduló magyar nyelvi szórványokat tárgyalja élénk szellemességgel. — A harmadikban (Nyr. i. h. 409—16) Kerekes Ferencnek egy nyelvészeti tanulmányát ássa ki, amelyben nyelvtudományi irodalmunknak ez a múlt század első felében dolgozó, kevéssé ismert alakja a „kettős betűjű hangok”-kal összefüggésben a nyelv keletkezéséről fejti ki elméletét. — 1916-ban közli *Kódexeink és a nyelvjáráskeveredés* című dolgozatát (Nyr. XLV, 280—9, 373—80). Benne a Nagyszombati Kódex és Ráskai Lea kódexei ö-zését és ë-zését vizsgálva azt a nézetet képviseli, hogy a nyelvjáráskeveredést nem szabad összetéveszteni a nyelvjárási sajátságok keveredésével, vagyis az ú. n. vonal- vagy áramelmélet tanulságait nyelvmélekeinkre is alkalmazhatjuk. — Abban, hogy a Besztercei Szójegyzék írója az s és sz, a zs és z, a cs és c hangokat nem különbözteti meg egymástól, egy régi magyar hangváltozás nyomát fedezi fel: a szlavóniai és moldvai csángó nyelvjárások hangösszeseit. Erről szóló cikke 1917-ben jelenik meg (Nyr. XLVI, 206—9).

Bizonyára velük párhuzamosan dolgozott 1916-ban, illetőleg 1917-ben és 1918-ban megjelent tizenegy íves nagy munkáján, amelynek címe: *Az ö-zés története* (NyK. XLIV—XLV.; külön is 1916., 1918.). A feladat, amelybe a pályáján elinduló tudós ilyen korban szokatlan avatottsággal belenyúl, egyike a legszövevényesebbeknek a magyar hangtörténet területén. Vele kapcsolatban a magyar nyelvanyag javarésztét meg kellett bolygatni, amelyben palatalis magánhangzó jelentkezett vagy jelentkezik. Szinte párhát ritkító adatgyűjteményre alapozott megvilágítása az ö-zés keletkezésének, fejlődése és terjedése menetének a nyelvtudományunkban ma is egyedülálló monográfia. Akadémiánk 1917. évi Sámuel-díjával tüntette ki e munkát.

A nyelvmélet iránt való érdeklődése régibb és újabb munkálataiban több helyen megnyilvánul. Ilyen irányú másfél íves *Hangtörténeti alapkérdések* című dolgozata (Nyr. XLVII.; NyF. 81. szám). Szakaszai: 1. Az artikuláció bázisáról. 2. Hullámmélet és hangtörvény. 3. Kapcsolaton alapuló hangváltozások. A jelzett körökbe

vágó felfogások igen áttekinthető ismertetésén kívül azoknak magyar nyelvi anyagra való ügyes alkalmazásával is jelentős szolgálatot tett azon korbeli nyelvtudományunknak.

Régi nyelvünk hang- és alaktanából címen három dolgozatot foglal össze. Az első: *A kettős felszólító alakok eredetéről* (MNy. XXI, 39—47). Ezzel, továbbá *A kettős felszólító alakok magyarázati lehetőségei* című cikkével (MNy. XXVII, 41—3) az *add* ~ *adjad*, *nézd* ~ *nézzed*, illetőleg *tedd* ~ *tegyed*-féle alakpároknak nyelvemlékeinkben való szerepét tisztázza és a keletkezésükkel kapcsolatos kérdéseket viszi közelebb a megfejtéshez. A második dolgozatban (i. h. 102—8) kódexadatokon figyel meg, hogy milyen változatokban ment végbe az *-ít* képző mélyhangú alakjának magashangúvá fejlődése. A harmadikban (i. h. 108—9) azt mutatja ki, hogy a Lobkowitz-kódex II. kezének nyelvjárásban előrehaladott *ly* ~ *j* változás volt.

A magyar tövéghangzók című hét és fél ívet meghaladó tanulmánya (NyK. XLVI—XLVII.) a régi és népnyelvi adatok roppant tömegének rendszerezése alapján kutatja azokat a törvényszerűségeket, amelyek tövéghangzóinknak az egyes képzők, jelek és ragok előtti viselkedésében mutatkoznak.

A *tész*, *vész*, *lész*, *észik* igék régi nyelvbeli vocalismusához járul hozzá igen tanulságos adatokkal és termékeny észrevételekkel (MNy. XXIII, 154—62). — *A magyar létige történetéhez* címen (MNy. XXIV, 183—8) a jelenidejű alakokat vizsgálja meg, s főképen a többes 3. személyű forma régi alakváltozatait tünteti fel új megvilágításban. — A Festetics-kódex kettőzött jelű magánhangzóiról azt állapítja meg, hogy hosszúságot jelölnek (MNy. XXIX, 12—17, 87—91). A dolgozat értékes gazdagodása helyesírás- és hangtörténetünknek, valamint régi magyar nyelvjárásainkra vonatkozó ismereteinknek.

Egyik újabb, 1936-ból való dolgozata (NyK. L, 240—51) a magyar nyelvjárások egyik legjellemzőbb sajátosságának, az azonszótagú *l* hang kiesésének a kódexek kora elé visszanyúló kezdetével foglalkozik. Ez nemcsak mint adatfeltárás érdemli meg elismerésünket, hanem a benne foglalt, gondolatban gazdag megjegyzésekből is bőséges okulást merítünk. — Az *l* hanggal kapcsolatos magyar hangtörténeti jelenségek már korábban magukra vonták figyelmét. 1918-ból két ilyen irányú közleménye van (MNy. XIV, 70—3, 129—33). 1919-ben (MNy. XV, 124—5) hang-

változás és analógia kapcsolatából magyarázza a régi *-alm*, *-elm*, illetőleg *-dalm*, *-delm* képzőnek egyrészt *-am*, *-em*, illetőleg *-dam*, *-dem*, másrészt *-alom*, *-elem*, illetőleg *-dalom*, *-delem* változatait.

Nyelvtudományi Értekezések című sorozatának I. száma (1930.) *Az ómagyar nyelv jellemző sajátosságai*, a II. (1931.) *A magyar nyelv a XIV. század közepétől a XVI. század végéig*, a III. (1933) *A magyar nyelv 1600 óta*. A tanulmány sorozat rövidre szabott négy ívnyi terjedelmében nagyon méltánylandó összefoglalását adja nyelvünk fejlődéstörténetének. Kiváló bizonyítéka annak, hogy a szerző a magyar nyelv egész körére kiterjedőleg az anyagnak milyen kivételes ismeretével rendelkezik. Értékesíti benne Losonczi a tudományos irodalom eredményeit, mégpedig — hozzátehetjük — nemcsak a forgalomban levőket. Amit másoktól tud, azt kiegészíti, átszövi a maga már nyilvánosságra hozott kutatásainak eredményeivel, de azonfelül sok olyant és olyan módon érint meg, hogy abból következtethetjük: Losonczi tudományos tárházában mennyi minden várja még a kifejtést, a közzétételt. Erdeme itt, mint általában egyéb munkáiban is, hogy körültekintően képes állást foglalni a kérdésekben és megoldásokban.

Fejlődéstörténeti tanulmányaihoz kapcsolódik 1935-ben és 1936-ban megjelent két dolgozata: *Nyelvünk korszakainak kérdése* és *A magyar nyelv korszakai legrégibb nyelvmélekeink óta* (MNy. XXXI, 93—94, XXXII, 10—17). Az előbbiben azt tekinti át, hogy a nyelvünkre vonatkozó korfelosztási kísérletekben miféle alapok szerepeltek. A másikban pedig igen helyesen a nyelv autarkiaján sarkalló szempontokat keres a kor-elkülönítő sajátosságok megállapításához, és nagyon sikerülten azt fejti ki, hogy nyelvtudományunk mai állása mellett nyelvünk fejlődésének minő mozzanatait jelölhetjük meg a kor-elhatárolás alapjául. Az utóbbi dolgozatnak a Magyar Nyelvtudományi Társaság, — hogy a Magyar Nyelvben majdnem két évtizeden át kifejtett buzgó és értékes munkásságáért való elismerését jelképezze, — 1936. évi Szily-jutalmát ítélte oda.

Milyen lehetett a magyar köznyelv szókészletében és nyelvtanában Szent István trónraléptekor? című dolgozata (1938. Szent István-Emlékkönyv II, 585—604) érdekes és tanulságos kísérlet az első királyunk korabeli magyar nyelv rekonstruálására. A feladatot az idevágó adatanyagban, kérdésekben való teljes tájékozottsággal és nem közönséges ötletességgel fejtegeti.

Ebben ismertettük Losonczi jelentősebb munkáit, dol-

gozatait. Megjegyezzük azonban, hogy kisebb, néha egy-két lapos cikkei is nagy anyagkészletből levont fontos megállapításokat tartalmaznak.

Irt Losonczi több becses ismertetést, megemlékezést és tudománytörténeti, valamint pedagógiai cikket. Résztvett éveken át Akadémiánk nagy szótárának gyűjtési munkálataiban.

Általánosságban szólunk az ismertetett munkák mögött álló tudós egyéniségről. — Losonczi tudományos jellemének alapvonása az adat megbecsülése. Az adatgyűjtés nála sohasem bizonyos számú adatnak innen-onnan való tühegyre tűzése, hanem fáradságos, sőt önfeláldozó munkával való, betűkig rendszeres feldolgozása a forrásoknak, pl. a Nyelvelméltár tizenöt kötetének. Az adatok mérhetetlen tömege származik ebből a szinte legendás szorgalommal végzett munkából. Az igazi, nem alkalmi hatásra törekvő tudósnak valóban legelsőrendű feladata, hogy ne tetszőlegesen körülhatárolt anyagra és anyagból építsen, hanem a jelenségeket a maguk természetes bonyolultságában vegye számba. Ezt teszi Losonczi. — Az adatok mennyiségével gyakran nincs arányban az eredmények átlátszósága, azt mondhatnók: csínosság. Kevés adatból jóval könnyebb és mindenesetre kényelmesebb kellemes és megkapó tudományt csinálni, mint nagyméretű adathalmazokból. Losonczi éles figyelme a tényeknek össze-vissza, gyakran ellentétesen áradó tömegében rendszerint helyesen tapint rá az igazságokra; a nyelvelemeknek, nyelvi formáknak irodalmi és köznyelvi normáktól még egyáltalában nem vagy alig-alig megkötött kavargásában eleven megérzéssel találja meg a szabályosságot, a fejlődés irányait. Dolgozatai nem érdekes elmefuttatások, hanem odaadó, komoly munka hasznos gyümölcsei, amelyeket nemcsak a bennük felhalmozott gazdag anyag megismerése végett, hanem a józanul mérlegelő tudós fő szerénységével nyújtott megfigyelések, észrevételek kedvéért is gyakran előveszünk. A magyar nyelvtudománynak számos ma — hivatkozás nélkül — forgalomban lévő tanítása Losonczi Zoltántól származik. — Losonczi nem tűntet a sokoldalúsággal, a tűzijátékszerű produkció nem az ő műfaja. Érdeklődését mindenekfelett a nyelvi élet hangtani oldala köti le. E mellett az alaktannak meg az analógia szerepének hangtani jelenségekkel kapcsolatos kérdései foglalkoztatják. Ki kell emelnünk, hogy a legnagyobb kedvvel, következetes tervszerűséggel nyelvünknek olyan forrásterületén búvárkodik, amelyre nyelvtudományunk

régibb és újabb művelői egyaránt inkább csak kirándulásoknak szoktak tenni. Ez a gazdag, nyelvünk fejlődéstörténetéhez számtalan tekintetben a legfontosabb adalékokat szolgáltató forrásterület a kódexirodalom.

A M. Tud. Akadémia Losonczi Zoltán levelező tagjának való megválasztásával egy mindenekfelett a tudományért áldozott életpályát koronáz meg. Azonban elsősorban nem ezért kérjük ajánlottunk több mint negyedszázados tudományos törekvéseinek méltánylására a tekintetes Akadémiát. Nem is azért, mintha azt hinnők, hogy ezzel nagyobb méretű munkára ösztönözzük őt, mivel ilyen ösztönzésre — jól tudjuk — nincs szükség. Akadémiánk elismerésével bátorítani óhajtanók őt arra, hogy munkássága visszatartott termékeivel a magyar nyelvtudomány öregbedésére előálljon.

Zsirai Miklós l. t.

Nagy J. Béla l. t.

Kniezsa István l. t.

Szinnyei József ig. és r. t.

Melich János ig. és r. t.

Pais Dezső l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Az I. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk **KÉKY LAJOS** l. tagot.

Levelező taggá választása (1924) óta jelentékeny munkássággal szerzett újabb érdemeket. Tudományos és társulati teendők önzetlen vállalása azóta is jellemző erénye maradt. Segédkezése a Budapesti Szemle szerkesztésében; a Kisfaludy-Társaságban 20 éve viselt másodtitkári, ill. titkári tisztsége, évenkénti jelentései, a Társaság Évlapjainak s hatalmas jubileumi kiadványának szerkesztése; Akadémiánkban Vojnits-jutalmi kimerítő jelentései már 1927. óta; Irodalomtörténeti Bizottságunk nemrég reáruházott előadói tisztje, az Irodalomtört. Közlemények szerkesztése: mindnyájunktól ismert közszolgálati megterhelései az ő munkaerejének. Ebbeli érdemeit annál melegebben méltányoljuk, mert tisztségeivel járó, némelyektől talán előnyösnek gondolható helyzetét a maga javára, mások fölött hatalomszerzésre, vagy bármi önző célra soha ki nem használta.

Efféle munkákkal való állandó elhalmozottsága ellenére l. tagsága éveiben is kitűnő tudományos művekkel

örvendeztette meg szaktársait. E művei nagyrészt erkölcsi szempontból is éppoly jellemzők reá, mint említett közérdekű munkavállalása. Sugalmazójuk ugyanis: kegyelet azon nagy hagyományok iránt, melyeket az ő mindennapi szolgálatát igénybe vevő Akadémia és Kisfaludy-Társaság őriz és képvisel; hála maguk ez elsőrendű intézetek s azon jeleseik iránt, kiknek ő még ifjú korában vonzókörébe került; s megértő részvét és rokonszenv oly érdemes férfiak iránt, kiknek tudományos pályáját és sorsát áldozatkész önmegtagadásban a magáéhoz hasonlóknak érzi.

Ezt mutatják I. tagsága óta írt szembeötlőbb művei, s köztük is elsősorban *A Kisfaludy-Társaság története*, mely az általa szerkesztett ünnepi kiadványban („A százéves Kisf.-Társ.", 1936.) jelent meg. E hatalmas arányú mű oly szorgos bűvárlat gyümölcse, minőre csak őszinte kegyelet ösztönözhet. A műveltségi intézményeink történetét ismertetők között szinte példátlan tüzetességével válik ki, s míg egyfelől végig életi velünk a Társaság százévét, egyúttal irodalmunk legragyogóbb századát avatja benső élményünké. Készítése közben Kéky kutató keze becses ereklyékre bukkant: egyebek közt az Elvesztett alkotmány meg a Toldi eredeti kéziratára, s ezek tanulságait tárta elénk, a pályázat más becses okmányaival együtt *Arany első koszorúi* c., igen kedves ajándékként fogadott közleményében (Bp. Sz. 240.). — A Kisfaludy-Társaság megbízásából, de a tanítvány mély hálaérzetétől sugalmazva írta meg volt kedves tanárának, *Beöthy Zsoltnak* élet- és jellemrajzát a „Költők és Írók" sorozat számára (1924). Ez kétségtől egyike legszebb kötete a sorozatnak, melyet már addig is több kitűnő írói arcképpel gazdagított. Némethy Géza nyilatkozata szerint e könyvnek egy lapját sem olvashatni megilletődés nélkül, mert a köteles tárgyilagosság és kritika sérelme nélkül végigvonul rajta a szeretet és hálaérzet jóleső melegsége. Beöthy Zsoltnak különben már megelőzőleg sajtó alá rendezte tanulmányait, utóbb pedig irodalomtörténeti híres tankönyvének 15., a Kis tükörnek 7. kiadását. — Meleg rokonszenv hatja át *Jánosi Béláról* és *Négyesy Lászlóról* mondott emlékbeszédeit (1935, 1937.). Az elsőben, az esztétika történetének nagyműveltségű, finom lelkű írójában a kötelességtudó tanárt s a puritán férfit is nagyrabecsüli, kinek eszébe sem jutott felhasználni előkelő családi öszekötéseit helyzete javítására, s aki váratlan nyugdíjaztatását is keserőség nélkül, bár gondok közt fogadta. Négyesy Lászlóban a magyar irodalomelméletnek úttörő, az iroda-

lomtörténetnek és segédtudományainak leghivatottabb mesterét jellemzi szokott gondos körültekintéssel, de színtoly odaadással méltatja benne a kartársai ügyéért önzetlenül, tudós becsvágya sérelmével is dolgozni hajlandó, áldozatos önmegtagadást.

Érzelmi érdekeltsége az említett tanulmányokban sohasem teszi elfogulttá. Ítéleteit, ha kedvezőtlenek is, higgadtan ugyan, de nyíltan kimondja. Viszont ily eleve is tárgyához vonzó rokonszenv hiánya nem akadályozza érdeklődő, tudós elmélyedésében. *Vajda János* díszszonáns egyénisége, tehetsége és jelleme ellentmondásai, művészi egyenetlenségei nem akadályozzák abban, hogy tragikus vívódásait felismerve, ki ne válogassa tiszta szépségeit, meg ne határozza újszerű elemeit, sőt meg ne védelmezze azon állítás ellen, mintha ő valami perdita-kultusz kezdeményezője lenne (Bp. Sz. 207). *Gárdonyi*t nem mindig rokonszenvesnek, itt-ott bizarnak, kesernyésznek találja, sokszor különködés és tudákosság érinti benne visszásan: de azért kéri belőle „az igazi írók szívében lakó égi melegséget” s meghatottan hódol üde szépségei előtt. Ez a tanulmánya (Bp. Sz. 1926) méltán nyerte el a Kisfaludy-Társaság Greguss-érmét: legtalálóbbr írói jellemrajzaink közé tartozik, élénk, közvetlen impressziók és helyes ítélet, fesztelen gondolatmenet és világos rend-érzék fognak benne kezét egymással. Nincs benne semmi sablon-szerű; teljes tájékozottság s az író egyéni eredetiségétől irányított sokszerű érdeklődés szabja meg jellemét. Tanul-ságos, egyszersmind harmóniájával nyugtató olvasmány.

Hasonló tulajdonok, s mindenkor természetesen folyó, mind mondattanában, mind hangidomában jólesően tiszta, ép magyar nyelv és stílus jellemzik egyéb, itt már alig érinthető tanulmányait is: a Bp. Szemlébe írt vázlatosabb írói arcképeit (Kozma Andor, Négyesy, Sajó Sándor, Szabolcska, Benedek Elek), valamint Abonyi Lajos kidolgozottabb jellemrajzát (Bp. Sz. 231.), Csathó Kálmánnak munkái gyűjteményes kiadása alkalmából készült méltatását (Bp. Sz. 214), színháztörténeti kitűnő alkalmi tanulmányait, melyek egyikében a Nemzeti Színház első művész-nemzedékének kiválóbbjait támasztja fel híres alakításaikkal együtt, másikában pedig Kelemen László és társulata viszontagságos kísérleteit idézi emlékeztünkbe (Bp. Sz. 240, 259.). Csak summásan utalunk alkalmi beszédeire, a Bp. Szemle, a Napkelet, a Prot. Szemle, a Páztortűz, az Irod. tört. Közlemények és más folyóiratok lapjain megjelent nagyszámú könyvismertetéseire és bírá-

lataira is, jól tudva, hogy azok nagy része nem ismeretlen Akadémiánk mélyen tisztelt tagjai előtt.

Bizalommal kérjük számára a rendes tagsággal való kitüntetést.

Horváth János r. t.

Hozzájárulnak:

Papp Ferenc r. t.

Zsigmond Ferenc l. t.

Alszeğhy Zsolt l. t.

Brisits Frigyes l. t.

Keményfy János l. t.

Rédey Tivadar l. t.

Voinovich Géza t. t.

Szász Károly t. t.

Szinnyei Ferenc r. t.

Viszota Gyula r. t.

Solymossy Sándor r. t.

Zlinszky Aladár r. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Az I. osztály B) alosztályába tisztelettel ajánljuk *levelező* tagnak **dr. KODÁLY ZOLTÁN**-t, a Zeneművészeti Főiskola tanárát, Akadémiánk Néptudományi Bizottságának meghívott tagját.

Kodály Zoltánnak, a zeneköltőnek és tudósnek életét hatalmas nemzetnevelő feladat tölti be: népzenei hagyománykincsünk által magyarabbá tenni a nemzet életét. Jórészt az ő érdeme, hogy a magyar népzenei kincs lassanként az egész nemzet életszükségletévé vált. Alkotásaival magyarabb, öntudatosabb lelket nevel; ebben van talán egyéni, művészi értékeinken is túlmenő jelentőségük.

Azonban nem Kodály Zoltán a költő, hanem a tudós iránt akarunk megbecsülésünknek kifejezést adni, mikor Akadémiánk tagjai közé választását tisztelettel ajánljuk. Igaz, hogy a tudós kutató-munkája elválaszthatatlanul összefonódik a költő alkotó munkájával: Kodály Zoltán tudományos munkásságának legfőbb tárgya népzenei hagyománykincsünk, mely egyúttal költészetének is szinte egyedüli tápláló forrása. A tudós Kodály Zoltán munkája tiszteletet keltő zárt egységben áll előttünk, kezdettől fogva máig tudatosan, ingadozások nélkül halad célja felé. Első értekezésében (*A magyar népdal strófaszervezete*, 1906) világosan körvonalazza tudományos programját, s ezt további munkáiban következetesen végre is hajtja. Elméleti tanulmányai *Zoborvidéki népszokások* (1909), *Ötfokú hangsor a magyar népzeneben* (1917), *Árgirus*

nótája (1921), *A magyar népzene* (1925), *A magyar népdal művészi jelentősége* (1930), *Néprajz és zenetörténet* (1933), *Sajátságos dallamszerkezet a cseremis népzeneben* (1935), *A magyar népzene* (a Magyarországi Néprajza 3. kötetében, 1935), *Magyarság a zenében* (1938) — ezekben a magyar népdalkincs eredetét, ősi rétegét, alakulását, s általában a magyar zene lényegét tárja fel — alapos elméleti készütségről, biztos anyagismeretről tanúskodnak, s több tekintetben úttörő jelentőségűek. Elméleti tanulmányaihoz szervesen kapcsolódik 1905-ben megindult nagyszabású gyűjtő munkássága. Fontosabb gyűjteményei: *Mátyusföldi gyűjtés* (1905), *Nagyszalonta népdalkincse* (1924), *Magyar népzene* (1925—32) megbecsülhetetlen értékű ösztönzéseket adtak a magyar népdalkutatásnak. Kodály Zoltán 1934. óta Bartók Bélával együtt szerkeszti *Akadémiánk készülő nagy magyar népdalgyűjteményét*. Elméleti, gyűjtő, valamint finom ízlésre és biztos ítéletre valló műbírái munkásságán kívül Kodály Zoltán a magyar nyelv és beszéd tisztaságának is lelkes, kitűnő tárgyi tudású harcosa; ezirányú kezdeményezései különösen az ifjúság körében már eddig is figyelemreméltó eredményekre vezettek.

Úgy érezzük, hogy Kodály Zoltánnak, a nemzeti öntudatosítás nagy munkásának Akadémiánk belső tagjai között van a helye. Munkássága Akadémiánk keretein belül tárgyánál fogva hézagpótló, értékénél fogva pedig mindenképpen méltó lesz Akadémiánk nemes hagyományaihoz. Megválasztását tisztelettel ajánljuk.

Pukánszky Béla l. t.

Alszegehy Zsolt l. t.

Keményfy János l. t.

Szinnyei Ferenc r. t.

Horváth János r. t.

Zlinszky Aladár r. t.

Zsigmond Ferenc l. t.

A II. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk **KORNIS GYULA** r. tagnak, az igazgatótanács tagjának és a II. osztály elnökének *tiszteleti tagul* való megválasztását. Akadémiánk 1916. óta levelező, 1928. óta rendes tagja. Munkásságának széles köre, valamint intenzitása annyira közismert és állandó közfigyelemben áll, hogy bizonyára nem szükséges jelöltünk irodalmi működésének tüzetesebb mël-

tatása. Mióta rendes taggá választatott, az épp megjelent, s a Marczibányi-jutalomban részesített művének (A magyar művelődés eszményei 1777—1848) német kiadása jelent meg egy kötetben. Rövidesen rá angolul közzétette a newyorki Columbia University egy másik könyvét *Magyarország közoktatásügyéről*. Kornis nagyszámú, gyakran magukban is tekintélyes, tanulmányai összegyűjtve is megjelentek (*Kultúra és nemzet*. 1930. *Magyar filozófusok*. 1930. *A kultúra válsága*. 1934). Több tanulmánya időközben megjelent német, olasz, angol és finn nyelven is. Már az eddigiek is mutatják, hogy Kornis irodalmi működésének középpontjában a humanum és a kultúra áll, mely téma nem marad azonban egyéni életkörben, hanem a közélet filozófiai megvilágítása felé tágul ki. Ezt mutatja az Akadémia nagyjutalmát elnyert, kétkötetes műve: *Az államférti*, *A politikai lélek vizsgálata*, mely csakhamar egy kötetben Alcannál franciául is megjelent (a Bibliothèque de philosophie contemporaine c. sorozatban). Sajátosan gazdag tartalmú kísérlet ez oly lélektani és karakterológiai téren, melyen a világirodalomban még az első, kisebb próbálkozásokat sem jegyezhetjük fel. Nála az egyéni-karakterológiai elmélyedés mellett a gyakorlati élet, a közélet is megjelenik mint probléma, érték-elemzésekkel s a közösségi éthosz megvilágításával kapcsolatban. Az a biztos értékelmélet, mely általában munkái mélyén feltalálható, nem marad sápadt formulák halmaza, hanem gyakorlati szint is kap, s neveléstudományi hajtásokat is ad. A legutóbbi, újból gazdag tanulmány-termése összegyűjtve *A politika hősei* című kötetben 1940-ben jelent meg, s széles történeti távlatával és aktuális vonatkozásaival egyaránt kiemelkedik. Nem könnyű egy nemcsak a mi viszonyaink közt, de a külföldhöz képest is nagyarányú életmunkát összefoglalólag jellemezni. Mégis megállapíthatjuk, hogy Kornis az első filozófusunk, aki teljesen itthon él, problémái elsősorban a magyar talajból nőnek ki, mindig összefüggésben vannak a magyar kultúra elvi alapú öneszmélésével. Odaadó munkával, széleskörű tudással, kiváló szellemi kiegyensúlyozottsággal tisztázza magas műveltségünk egyre égetőbb kérdéseit. A kultúra öneszmélésében sem marad elvont síkon, hanem a mi magas kultúránk lelkiismeretének a szavát hallatja, ezáltal közéleti-politikai téren is a jövő kultúrális színvonalának követelményeit helyezi plasztikus megvilágításba. Mint kultúrpolitikus, a nemzet nevelője lesz a magas értékek s az emberi kvalitás fényét vetítve az új nemzedék elé. Kor-

nis elméleti munkássága szinte magától nyer gyakorlati vonatkozást is. Nemes veretű stílusa külön is figyelmet érdemel. Midőn egy nemzedéknél is hosszabb irodalmi munkásság után tiszteleti tagul ajánljuk, hisszük, hogy egy hatalmas munkásságban eltelt élet méltatásaként, melynek jórésze Akadémiánk javára is szolgált, fejezzük ki elismerésünket.

Madzsar Imre r. t.

Navrátil Ákos r. t.

Dékány István l. t.

Nizsalovszky Endre l. t.

Túry Sándor Kornél l. t.

Angyal Dávid t. t.

Balogh Jenő íg. és t. t.

Finkey Ferenc t. t.

Kolosváry Bálint r. t.

Gerevich Tibor r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

A Magyar Tudományos Akadémia II. A) osztályának *levelező tagjául* ajánljuk újból **dr. BALÁS P. ELEMÉR**-t, a kolozsvári M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetem nyilvános rendes tanárát.

A mult évi ajánlásban kifejtett azt a meggyőződésünket, hogy dr. Balás P. Elemért nagyértékű és gazdag tudományos munkássága méltóvá teszi a Magyar Tudományos Akadémia tagságára, azóta kifejtett újabb munkássága nemcsak megerősítette, de lényegesen fokozta is.

A mult évi ajánlás részletesen foglalkozik dr. Balás P. Elemér munkásságával és rámutat ennek a munkáságnak arra a nem mindennapi sajátosságára, hogy a jogvilágának két nagyjelentőségű területére, a büntetőjogra és a magánjogra egyaránt kiterjed és mindkét irányban újszerű, egységes és eredeti alapfelfogást tükröztet, mely a szokásosnál jelentékenyebb, nagyobb önállósággal tesz lehetővé számára, főleg a két nagy jogvidék érintkezési pontjain, új és termékenyítő meglátásokat, melyek a jogtudományok egyes fontos problémáinak megoldását nagymértékben alkalmasak előmozdítani. A személyi és dogmái szemléletnek erős filozófiai vénával való felkutatása és kimutatása a jogtudomány és általában a jogfejlődés különféle fázisaiban újszerűen és élesen világítja meg egyfelől az okozatosság büntetőjogi problematikáját, melyről Akadémiánk jogtudományi bizottságának kiadásában jelent meg dr. Balás P. Elemérnek nagyszabású elméleti

alapjellegű, de épen elméleti éleslátásánál fogva egyúttal a gyakorlatot is irányítani alkalmas műve, másfelől jelentékenyen tisztázza a magánjogban alapvető kártérítési tant, nemkülönben a magánjogi ú. n. szakjogok, így különösen a szerzői jog lényegét s a napjaink jogéletében mind fontosabb szerephez jutó versenyjog alapvető gondolatának megismerését és megértését egészen új felfedezés gyanánt teszi lehetővé.

Ebben az utóbbi vonatkozásban juttatja kifejezésre dr. Balás P. Elemér legújabb munkásságának irányát és értékét a Magyar Jogászegyletben tartott előadása: *Dinamikus dologi szemlélet a magánjogban. A versenyjog alapproblémája*, mely a Magyar Jogászegyleti Értekezések és Egyéb Tanulmányok különnyomataként önállóan is megjelent (66 lap).

A személyi és dologi szemléletnek a közjogra alkalmazását tartalmazza dr. Balás P. Elemérnek a Társadalomtudományi Társulat múlt évi közgyűlésén tartott előadása, mely a Társadalomtudományban jelent meg.

Kiemelkedő jelentőségű azonban dr. Balás P. Elemérnek a múlt évi ajánlások óta kifejtett munkássága annál fogva is, mert a magyar jogfejlődésnek a művelt világ elé tárása terén nagy szolgálatot tett a nemzeti ügynek azzal, hogy Magyarország Magánjogi Törvénykönyve javaslatának német nyelvre fordítását a m. kir. igazságügy-miniszter úr megbízásából rendkívüli sikerrel irányította. Ez a fordítás, mely messze felülemelkedik a pusztá fordítási tevékenység jelentőségén, nemcsak hogy megismertette a külfölddel a magyar jog elméleti és gyakorlati szakferfiainak vállvetett munkásságából keletkezett kodifikációs művet, hanem egyúttal megérdemelt megbecsüléshez is juttatta. A német, svájci és olasz jogtudomány jelesei behatóan foglalkoztak a fordítással és a javaslatot a külföld komoly figyelmére méltónak ismerték el, a fordítás értékét pedig különösen kiemelték s több tekintetben a javaslat szövegezési megoldásait utánzásra méltó minta gyanánt dicsérték meg, hangsúlyozva, hogy a fordítás az eredeti javaslat magyar zamatát nem homályosította el.

Mindezek alapján fokozott meggyőződéssel ismételjük múlt évi ajánlásunkat, amely szerint dr. Balás P. Elemért azzal a nyugodt meggyőződéssel ajánljuk levelező tagul, hogy „megválasztásával Akadémiánk II. osztálya igen értékes munkást fog nyerni, másrészt ezzel az elismeréssel

Akadémiánk dr. Balás P. Elemér további munkásságának erőteljes fokozást fog adni."

Buza László l. t.

Nizsalovszky Endre l. t.

Túry Sándor Kornél l. t.

Vladár Gábor l. t.

Balogh Jenő ig. és t. t.

Kuncz Ödön l. t.

Szladits Károly l. t.

A II. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak tisztelettel alulírottak ajánlják ifj. **dr. BOÉR ELEK**-et (Kövesdi) a M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetem nyilvános rendkívüli tanárát.

Boér 1916. május havától a háború végéig katonai szolgálatot teljesített és a Károly-csapatkereszttel, a bronz és a kis ezüst vitézségi éremmel tüntették ki. A Ferenc József-Tudományegyetemen 1932. június 22-én sub Auspiciis Gubernatoris avatott az államtudomány doktorává. Időközben gyakorlati képzettségének elmélyítése érdekében a Keleti Kereskedelmi Akadémia oklevelét is megszerzte, majd elméleti tudásának bővítésére külföldön is folytatott tanulmányokat. Az 1929—1930. tanévben állami ösztöndíjjal a berlini Collegium Hungaricumba vétetett fel és Berlinben folytatott közgazdasági tanulmányokat; az 1931—1932. tanévet pedig a Rockefeller-alapítvány ösztöndíja segítségével tudását gazdagító szorgalmas munkában a Jale-egyetemen és a Columbia-egyetemen töltötte.

Abban az időben, midőn Boér külföldi tanulmányait végezte, a konjunktúra-probléma állott a tudományos érdeklődés homlokterében és így az ő érdeklődése is e kérdés felé fordult. Ennek szentelte első dolgozatát, mely *A konjunktúra elmélete*. Budapest, 1927. (117 l.) címen jelent meg. E munkájában Boér sorra vizsgálja az eddigi konjunktúramagyarázatokat, igyekezvén a felmerült gondolatok alapján a gazdasági helyzetváltozások okaira világosságot deríteni. Annak ellenére, hogy ezidőtájt a külföldi irodalomban nagyon előtérbe került az a magyarázat, mely a pénzforgalom oldaláról igyekezett a konjunktúra magyarázatát adni, Boér felismerte az álláspont egyoldalúságát. Osztozott azok nézetében, akik szerint e magyarázat túlságosan az árproblémára helyezi a súlyt, (l. i. m. 115 l.) és magyarázatában teret engedett egyéb tényezőknek is. Helyes ítéletét bizonyítja az is, hogy az akkortájt sokak részéről követelt árstabilizációnak nehézségeire is behatóan rámutatott.

A konjunktúra-kérdés továbbra is lekötötte Boér érdeklődését és különösen *J. M. Keynes* sokat vitatott konjunktúraelméletével foglalkozott behatóan. E címen a *Közgazdasági Szemlében* (74. köt. 645—665 és 778—799. l.) hosszabb tanulmányt tett közzé, mely ismét arról tesz tanúságot, hogy Boér nem hajlik az egyoldalú álláspontok felé. Nevezetesen szembefordul azokkal, akik az ú. n. exogen konjunktúra-okokat elhanyagolva kizárólag az endogen, vagyis magából a gazdasági életből származó okokat helyezik a magyarázat előterébe és az exogen okok figyelembevételét is szükségesnek tartja. Ebben találkozunk nézete Schumpeter megállapításával, kinek legújabban megjelent munkája hangsúlyozza azt, hogy óvakodnunk kell a konjunktúrában teljesen schematikus jelenséget látni, mely mindig ugyanazon okokból és teljesen egyformán folyik le.

Boér synthetizáló hajlamáról tesz tanúságot *A natural- és realgazdaság jelentőségéről* szóló (Ünnepi dolgozatok Navratil Ákos születésének 60. és egyetemi tanári ki-nevezésének 30. évfordulója alkalmából. Budapest, 1935. 67—95. l.) értekezése. Szép irodalmi készsűltiséggel e tanulmányban Boér azt igyekszik kifejteni, hogy a realgazdasági egyensúly képze a mai gazdasági élet megmagyarázásában téves eredményekre vezet, mert a pénz és reálfolyamatok egymásra való folytonos hatását elhanyagolja és így mai gazdasági életünk bonyolult szerkezetét téves világításban tünteti fel. E tanulmányában behatóan foglalkozik a semleges pénz kérdésével is, visszautasítva Hayek sokat vitatott álláspontját.

Figyelemreméltó gondolatokat tartalmaz a *Tőke és tőkeképződés* című dolgozata is (Ünnepi dolgozatok Balás Károly és Heller Farkas születésének 60. évfordulója alkalmából, Budapest, 1937. 49—75. l.), melyben a közgazdaságtan leginkább vitatott kérdéseivel foglalkozik.

Boér azok közé tartozik, akik éber szemmel kísérik a közgazdaság szerkezetében végbemenő változásokat és igyekeznek ezek tanulságait levonni. Ily irányú dolgozatai közül elsősorban *Az amerikai kapitalizmus és a monopolisztikus verseny* (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Új sorozat. I. köt. 6. füzet 1—44. l.) c. értekezését említjük, mely a verseny korlátozásának tényével és ennek gyakorlati tanulságaival foglalkozik. Ezenkívül Boér a gazdasági politika egyes kérdéseivel is behatóbban foglalkozott, így p. o. a Rooseveltt-féle rendszerrel, Keynes kényszer-takarékossági tervével stb.

Miként munkái alábbi jegyzékéből kitűnik, német folyóiratokban is több értekezést tett közzé, nagyjában ugyanazokról a kérdésekről, melyekkel magyar dolgozatai foglalkoznak.

Mindezek alapján, úgy véljük, Boér tudományos munkásságával valóban rászolgált arra, hogy Akadémiánk tagjai sorába válassza.

Fontosabb munkáinak jegyzéke:

A konjunktúra elmélete. (Bpest, 1927. 120. l.)

A közgazdaságtan módszervitája a statika és dinamika szempontjából. (Kecskemét, 1931. 1—48. l.)

Keynes konjunktúraelmélete. (Közp. Szemle 1931. 10—11. sz. 645—65. l. és 12. sz. 778—99. l.)

Roosevelt kísérlete. (Szeged, 1934. 47. l.)

A natural- és realgazdaság pénzgazdasági jelentőségéről. Navratil Ünnepi dolgozatok. (Bpest, 1935. 67—95. l.)

A külföldi kölcsönök hatása az adós országok gazdasági helyzetére. (Közp. Szemle 1935. 6—8. sz. 551—561. l.)

Roosevelt reformpolitikája és a liberalizmus. (Társadalomtudomány 1935. 2—3. sz. 163—79. l.)

Magyarország helyzete a világgazdaságban. (Kecskemét, 1936. 48. l.)

Tőke és tőkeképződés. (Balás—Heller Ünnepi dolgozatok... Budapest, 1937. 49—75. l.)

A Carnegie-alapítvány és a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara együttműködése a világgazdaság újjáépítése érdekében. (Közp. Szemle, 1937. 5—6. sz. 387—96. l.)

A gépember, a bolsevizmus életeszménye. Szociális kérdések és megoldási kísérletek (Kálvin-könyvtár 27—30. sz. 38—58. l.)

A fogyasztás gazdaságtana és irányítása. (Közp. Szle. 1939. 1—2. sz. 11—31. l. és 3—4. sz. 220—243. l.)

Az amerikai kapitalizmus és a monopolisztikus verseny. (Ért. a nemzetgazd. és stat. köréből. I. köt. 6. füz. 1—44. l.)

Háborús pénzpolitika és pénzügy 1914—15-ben és 1939—40-ben. (Közp. Szemle, 1940. 7—8. sz. 1—37. l.)

Die internationalen Goldbewegungen. (Weltw. Archiv 31. Bd. 1930. H. 2. 445—70. l.)

Das Konjunktur- und Trendproblem bei J. M. Keynes. (Schmollers Jahrbuch, 1933. 845—57. l.)

Die Natural- und Realwirtschaft im Lichte der Geldtheorie. (Weltw. Arch. 1936. 43. Bd. 561. 88. l.)

Natural- und realwirtschaftliche Züge in der staatli-

chen Finanzwirtschaft. (Finanz-Archiv. N. F. 5. H. 3. 1937. 321—56. l.)

Kapitaltheorie und Kapitalbildung. Jahrbücher für Nationalökonomie und Stat. (Bd. 174. 1938. 27—54. l.)

Földes Béla t. t.

Heller Farkas r. t.

Navratil Ákos r. t.

Balás Károly l. t.

Dr. GRATZ GUSZTÁV volt m. kir. pénzügy- és külügyminisztert teljes tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia II. A) osztályában megüresedett egyik levelező tagsági helyre.

Dr. Gratz Gusztáv a legkiválóbb magyar közírók egyike, rendkívül széles felkészültséggel, nagy igazmondással és eszméhez való állandó ragaszkodással.

A következő nagyobb munkákat adta ki:

Nemzetközi Jog 1899.

Alkotmánypolitika. 1900.

Tisza Kálmán. 1902.

Die äußere Wirtschaftspolitik Österreich-Ungarns: Mitteleuropäische Pläne. 1925. (Az I. fejezet Schöler Richard műve, a II—IV. fejezeteket Gratz Gusztáv írta.)

Der wirtschaftliche Zusammenbruch Österreich-Ungarns: Die Tragödie der Erschöpfung. 1930. (Az I. fejezet Schöler Richard műve, a II-at Gratz Gusztáv írta.)

The Economic Policy of Austria-Hungary during the war in its external relations. (A „Die Äußere Wirtschaftspolitik” című munkának némileg átdolgozott angol kiadása.) 1928.

A dualizmus kora. Két kötet. 1934.

A forradalmak kora. 1935.

Deutsch-ungarische Probleme. 1938.

A mai világ képe című munka 2. kötetének I. fejezete és II. fejezetének túlnyomó része. 1939.

Ezek közül *A dualizmus kora* című kétkötetes és *A forradalmak kora* című egykötetes mű nemcsak gondos adatgyűjtésével, hanem a helyzetek bátor megvilágításával is magára vonta az egész politikai világ figyelmét és forrásmunkának tekinthető.

Németül és angolul kiadott könyveivel igen nagy szolgálatot tett az országnak a magyar érdekek védelmében.

Az alábbi folyóiratoknak és újságoknak:

Magyar Szemle

Revue de Hongrie

The Hungarian Quarterly

Külügyi Szemle

Ungarische Jahrbücher (Berlin)

Magyar Jogi Szemle

Esprit International (Paris)

Berliner Monatshefte

Europäische Gespräche

Archives Diplomatiques et Consulaires (Basel)

Politique Etrangère (Paris)

Zeitschrift für Zölle und Verbrauchssteuern (Potsdam), Neue Freie Presse, Pester Lloyd, Neues Wiener Tagblatt, Pesti Napló, stb.

állandó munkatársa volt Gratz Gusztáv és azokat nagy-jelentőségű cikkeivel gazdagította. A folyóiratok névsora maga mutatja, hogy úgyszólván az egész művelt világon ismerik nevét és szívesen veszik okfejtéseit.

Gratz Gusztáv egyik nevezetes működése vonatkozik arra, hogy szerkesztésében és kiadásában jelent meg 1921-ben *A bolsevizmus Magyarországon* című munka, Andrássy Gyula gróf, Berzeviczy Albert, Matlekovits Sándor és báró Wlassics Gyula közreműködésével, viszont *Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch* címen 1925. óta, tehát tizenöt év óta, *The Hungarian Economic Year-Book* címen 1939. és 1940-ben angolul adta közre évkönyvét, amely igen nagy fáradságról, nagy hozzájárulásról és kitűnő szerkesztői érzékről tesz tanúságot.

Mindezek alapján tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémiának dr. Gratz Gusztáv levelező taggá való megválasztását.

Hegedüs Loránt ig. és t. t.

Csatlakoztak:

Angyal Pál r. t.

Kolosváry Bálint r. t.

Fellner Frigyes r. t.

Illés József r. t.

Angyal Dávid t. t.

Balogh Jenő ig. és t. t.

Domanovszky Sándor ig. és t. t.

A M. Tud. Akadémia II. osztályának A) alosztályában betöltésre váró *levelező* tagsági helyek egyikére mély tisztelettel újból ajánljuk **dr. HELLER ERIK** kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt, a büntetőjogi irodalom kiváló művelőjét. Heller Erik 1880. május 15-én született, atyja Heller Ágost, a neves fizikus, előbb főreáliskolai tanár, majd a M. Tud. Akadémia főkönyvtárnoka volt.

Heller irodalmi munkásságát 1912-ben a Büntetőjog Tára hasábjain kezdte meg, s azóta számos nagyobb művel és sok igen értékes kisebb tanulmánnyal gazdagította büntetőjogi irodalmunkat. Több figyelemreméltó dolgozata jelent meg német, francia, görög és olasz nyelven. A magyar büntetőjog kézikönyve 1931—1937 kitűnő kritikai feldolgozását adja az általános tanoknak. Újabb értekezései közül kiemelkednek: a *Materiális anyagi bűnösség*, 1936; *Anyagi jogellenesség és büntetőjogi reform*, 1938; *Tettazonosság és azonosság*, 1939 című tanulmányai, melyekben széles irodalmi alapon a büntetőjog legnehezebb kérdéseit tárgyalja. Kongresszusi véleményei iránytvágók, könyvbírálatai messze túlhaladják az egyszerű ismertetés kereteit.

Kitartó és magas színvonalon álló munkásságával Heller teljes mértékben rászolgált arra, hogy Akadémiánk tagjai sorába válassza.

v. Surányi-Unger Tivadar l. t.	Balogh Jenő ig. és t. t.
Buza László l. t.	Finkey Ferenc t. t.
Túry Sándor Kornél l. t.	Angyal Pál r. t.
	Erekly István r. t.

I. Nagyobb művei:

A bűnvádi perrendtartás a fiatalok bűnügyeiben, figyelemmel a törvényhozás feladataira. 1912.

A becsület védelméről szóló 1914: XLI. t.-cikk. 1914. (Bűnügyi Szemle törvénytára V. füzet.)

A hatóságok büntetőjogi védelméről szóló 1914: XL. t.-cikk. 1916. (Bűnügyi Szemle törvénytára IX. füzet.)

A magyar büntetőjog tankönyve. Bevezetés és általános rész. I. fél-kötet. 1931. — II. fél-kötet 1937.

II. Különnyomatban megjelent értekezései és előadásai.

Adalékok a büntetékiszabás alapvető kérdéseire törvényhozási és ítélkezési szempontból. 1914. (Külön-

nyomat a Balogh Jenő születése 50. évfordulójának ünnepére kiadott Büntetőjogi Dolgozatok c. műből.)

Die Reform des Jugendstrafrechts in Ungarn. (Sonderabdruck aus Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XXXI. Band 1910—1911.)

Ungarischer Vorentwurf zu einem Gesetz über das Verfahren in Strafsachen von Jugendlichen. (Sonderabdruck aus Z. f. d. ges. Strafrechtswiss. XXXIV. Band 1912—13.)

Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelmérői szülő törvény ismertetése. (Jogászegyleti előadás.) 1912. Különnyomat az Ügyvédek Lapja 1922. évi 4, 5, 6, 7. és 8. számaiból.

Igazságosság és jog. (Magyar Jogi Szemle könyvtára, 1923.)

La dottrina del tentativo nel progetto Rocco. (Estratto dell'Annuario di diritto Comparato e di Studi legislativi. 1932.)

Le misure di sicurezza in sostituzione o complemento delle pene. (Estratto dal Volume degli Studi in onore di Ugo Conti per il trentesimo anno di ordinariato. 1932.)

A biztonsági rendszabály jövője. (Különnyomat az Angyal Pál-Emlékkönyvből. 1933.)

Materiális alanyi bűnösség. (Különnyomat a Finkey-Emlékkönyvből. 1936.)

Az exemptio varitatis a bírói gyakorlatban. (Különnyomat a Degré Miklós-Emlékkönyvből. 1937.)

Anyagi jogellenesség és büntetőjogi reform. (Különnyomat a Menyhárh-Emlékkönyvből. 1937.)

Tettazonosság és azonosság. (Különnyomat a Kolosváry-Emlékkönyvből. 1939.)

III. Kongresszusi vélemények:

Quelles sont les mesures à prendre envers les adultes anormaux (arriérés, faibles d'esprit) manifestante des tendances dangereuses? — Ces mesures sont-elles applicables aux enfants de la même catégorie? (Congrès pénitentiaire international de Londres. 1925.)

Die Beziehungen der Zivil- und Pönalsanktionen. Gutachten zum II-ten, im Jahre 1937 im Haag abzuhaltenden Kongress für Rechtsvergleichung.

IV. Újabb tanulmányai:

Ítéletmegbeszélés. (Büntetőjog Tára 1940. 82. évf. 33—39.)

Szerzőtárs kérdése. (U. o. 81—87.)

A beszámíthatóság misztériuma. (Acta Universitatis Szegediensis 1940.)

Büntetőjog és világnézet. (Sajtó alatt.)

Véleményes jelentés az igazságügyminiszter felkérésére.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

MALYUSZ ELEMÉR-nek, a Pázmány-Egyetemen a magyar történet ny. r. tanárának történetírói munkássága levelező taggá választása óta rendkívüli arányokban tárult ki. A magyarság fejlődését legmélyebb alapjaiban ragadja meg; kivételes módon egyesíti a forrásanyag mindig új módszereket kiképző kutatását a szintézis legmodernebb módszereivel. Szilárdra teszi eredményeit, hogy főként két távoleső korszakra központosítja vizsgálatait: a XV. és a XVIII. század e párhuzamos elmélyülő feldolgozása, különböző kutatómódszereknek egyaránt biztos kezelése az egész magyar fejlődéstörténetre érvényesíthető új szempontokat hozott.

A népiség történetéről készült programját (Hóman B.: A magyar történetírás új útjai, 1931.) valósítja meg nemcsak saját munkáiban, hanem mint az Akadémia *Magyarság és nemzetiség* c. kiadványának és a *Település- és népiségtörténeti értekezések* szerkesztője is. Váratlan perspektívát tár fel a *Középkori magyar nemzetiségi politikáról* szóló értekezése (Századok, 1939.). A külföld számára a *Geschichte des ungarischen Volkstums* (1940) c. műve ad tájékoztatót az idevágó munkálatokról.

A *patrimonialis királyság*, A *karizmatikus királyság* (Társadalomtudomány 1933 és 1940) c. tanulmányai, a varsói nemzetközi történeti kongresszuson is általános figyelmet keltve, mélyértelmű típusokat formálnak ki a középkori államalakulásokról. Hasonló jelentőségű a zürichi kongresszuson is bemutatott munkája: *Die Entstehung der Stände im mittelalterlichen Ungarn*. (Louvain, 1939.) Részletesen tárgyalja a hűbériség és rendiség magyar változatait A *magyar társadalom a Hunyadiak korában* (Mátyás király-Emlékkönyv, 1940.) c. munkájában és a *Magyar Művelődéstörténet* idevonatkozó fejezeteiben. A középkorvégi magyar társadalom és művelődés összefoglaló feldolgozását az Akadémia megbízásából készíti elő,

mint a Teleki József-féle „Hunyadiak kora” befejező kötetét. A társadalomszervezetnek és a szellemi fejlődésnek mély egységben való átértése jellemzi e munkáit. Így érti át *Árpádházi Boldog Margitról* szólván (Károlyi-Emlékkönyv, 1933.) a gótikus világrend szemléletének korai magyar jelentkezését is; s így látja meg a *Toldimonda* új forrásanyagában is a magyar lovagi életeszménynek első irodalmi megnyilatkozásait (Klebensberg Történetkutató Intézet Évkönyve, 1934.).

A XVIII. századot illetőleg *A Rákóczi-kor társadalmá* (Rákóczi-Emlékkönyv, 1935.) és a *Magyar renaissance, magyar barokk* (Budapesti Szemle, 1936.) c. tanulmányai-ban a „barokk” társadalomszervezet és szellem magyar változatait dolgozza ki. A felvilágosodás magyarországi jelentkezését a vallástürelem problémájából kiindulva világítja meg (*A türelmi rendelet. II. József és a magyar protestantizmus*, 1939., 738. l.; *Iratok a türelmi rendelet történetéhez*, 1940., 485 l.). E hatalmas kötetek, bécsi és budapesti levéltárak alapján, mintegy módszeres példák a „szellemi áramlat” elvont fogalmának történeti realitássá való átváltoztatására.

Hivatkozunk még Mályusz történetírói munkásságára aktuális magyar érdekek szolgálatában. Nagyarányú műve: *The fugitive Bolsheviks* (London, 1931.; németül München, 1931.), az „emigráció” magyarelles működését tárja fel. Még határozottabban hivatkozunk újra szívós, küzdelmes fáradozásaira népiség- és nemzetiségtörténetünk munkálatainak módszeres megalapozása és megszervezése körül, ami máris kiváló szakembereket képzett ki, kiváló műveket termelt. A magyar történetírás belső erejének nagyszerű tanúságtétele ez, kevésbé hirdetett érdemekkel, de annál mélyebben s tartósabban hasznosítható eredményekkel nemzetünk sorskérdései számára.

Mindezek alapján tisztelettel ajánljuk Mályusz Elemér lev. tagnak rendes taggá való választását.

Hajnal István r. t.

Tóth Zoltán r. t.

Heinlein István l. t.

Herzog József l. t.

Balanýi György l. t.

Angyal Dávid t. t.

Domanovszky Sándor íg. és t. t.

Szentpétery Imre r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

A II. osztály B) alosztályába rendes tagul ajánljuk **dr. SZEKFÜ GYULÁ**-t, a Pázmány Péter Tudomány-Egyetem tanárát, akit az Akadémia 1925-ben választott tagjai sorába. Azt hisszük, nem kell hosszasan fejtegetnünk, hogy minő érdemei vannak Szekfü Gyulának a magyar történetírás körül, hisz munkásságának eredményei jórésztben átmentek a nemzeti köztudatba, amely multunk nem egy sorsdöntő kérdését ma úgy látja, amint azt ő előadta. Hóman Bálinttal együtt megírt *Magyar Története*, melynek hét kötetéből több mint négy az ő szakavatott tollát dicséri, a milleniumi korszak óta első nagy összefoglalása nemzetünk történetének. Eddig figyelemre nem méltatott források és a teljes irodalom lelkiismeretes felhasználása, a nagy nemzeti problémák meszeri kézzel megírt tárgyalása, a művelődés eddig mellőzött kérdéseinek kidolgozása, a néptömegek életviszonyainak szinte szenvedélyes kutatása, pompás rajza és számos más példaadó tulajdonsága ezt a nagy munkát történet-irodalmunknak hosszú időn át utolérhetetlen teljesítményévé avatják. Lebilincselő, művészi előadásának köszönhető, hogy a nagyközönséggel hosszú idő után újból megkedveltette a nemzeti történelem tudományos tárgyalásának olvasását. E nagy munka a trianoni korszakban emelte a nemzeti öntudatot, vigaszt nyújtott a multban és reményt adott a jövőre.

Bethlen Gáborról nagyszerű jellemzőerővel megírt kötetéből (1929) ismerjük meg igazán a fejedelem nagy egyéniségét, beállítva korának politikai viszonyaiba és értjük meg, hogyan tudott a kis Erdély a fejedelmi abszolutizmus eszközeivel megszervezve jelentős szerephez jutni. A „Magyarország újabkori történeti forrásai” című gyűjteményben megjelent *Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez* (1926) első mintaszerű kötete a nemzeti-ségi kérdés történetére vonatkozó, gróf Klebelsberg Kuno tervezte, nagyszabású publikációnak. Az akták alapján megírt bevezetésben érdekesítően ismerteti a küzdelmet, amelyet nemzeti nyelvünknek az udvari körökkel 1790. óta az érvényesülésért megvívnia kellett. Ferenc udvarának, az államtanácsnak, majd az államkonferenciának mérvadó tanácsosait mesterien jellemző vonásokkal állítja elénk.

Az Akadémiánk kiadásában megjelent Szent István-Emlékkönyvben (1938) hosszú tanulmányban (*Szent István a magyar történet századaiban*) azzal a teljesen új kérdéssel foglalkozik, hogyan értékelte a különböző korok magyarsága első nagy királyunkat. Megtanuljuk belőle, hogy a

kereszténységet megbecsülő korszakokban Szent Istvánnak nagy hatása volt, míg a kereszténységet elhanyagoló időkben csak az egyházi életben találni meg hírét.

Szekfü Gyulának történetpolitikai tanulmányai, *Három nemzedék*-ének újabb, kibővített kiadásai igen nagy hatást gyakoroltak a magyar szellemiségre. Ajánlottunknak igen nagy érdeme, amiről éppen Akadémiánknak nem szabad megfeledkezni, hogy senki sincs a ma élő tudósok és politikusok között, aki annyit tett volna gróf Széchenyi István eszméinek terjesztése, a Széchenyi-kultusz megerősödése érdekében, mint ő.

Eckhart Ferenc r. t.

Hajnal István r. t.

Tóth Zoltán r. t.

Kováts Ferenc l. t.

Heinlein István l. t.

Angyal Dávid t. t.

Domanovszky Sándor ig. és t. t.

Szentpétery Imre r. t.

Gerevich Tibor r. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak **BÍRÓ VENCEL** kolozsvári egyetemi tanárt.

Bíró Vencel 1885. augusztus 9-én született Vértessomlón, Komárom megyében. Középiskolai tanulmányainak elvégzése után a magyar kegyestanítórendbe öltözött be 1900. aug. 27-én. Főiskolai tanulmányait a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetemen végezte az 1904/5—1907/8. tanévekben. Tanári működését ugyancsak Kolozsvárott, az ottani róm. kat. főgimnáziumban kezdte meg az 1908/9. iskolai évben és azóta megszakítás nélkül ott tevékenykedik. Az 1925/6—1928/9-i iskolai években mint gimnáziumi igazgató, 1928/9—1935/6. években mint a katolikus főiskolai hallgatók Báthory—Apor szemináriumának vagyis internátusának igazgatója, s ezen felül 1925—1931-ig mint rendfőnöki tanácsos, 1934/5-től kezdve pedig egészen a keleti részek visszacsatolásáig mint a romániai magyar piarista provincia főnöke működött. 1923. május 31-én magántanári képesítést nyert a Szegeden működő Ferenc József-Tudományegyetemen. 1925. óta rendes tagja a Szent István-Akadémiának és megalakulása óta az Erdélyi Katolikus Akadémiának, 1940. október óta a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetemen az erdélyi történelem ny. r. tanára.

Mint látjuk, Bíró Vencel a sors kedvezéséből kora fiatalságában odanőtt Erdély fővárosához. Ez a körülmény, valamint mestereinek, a nagyérdemű Márki Sándornak és Szádeczky Lajosnak útmutatása korán ráterelte figyelmét a kis ország történetére. Specialistája, később pedig avatott művelője lett az erdélyi történelemnek. Különösen a XVI. és XVII. század, az önálló fejedelemség kora kötötte le érdeklődését. E körbe vágó munkáival már az összeomlás előtt magára vonta a szakkörök figyelmét. Az impériumváltozás nemhogy elcsüggesztette volna, ellenkezőleg, még fokozta munkakedvét. Most már nemcsak tudós, hanem egyben nemzeti kötelességének is érezte a mult dicsőségének állandó idézését. Márki Sándor szavával élve, a megszállás szomorú éveiben ő ápolta leghívebben azt a történelmi tudatot, melyre Erdély magyarságának a nemzeti szellem megtartásában olyan nagy szüksége volt. Hogy minél szélesebb körökre hathasson szavával, időnként a népszerű, sőt a szépirodalmi feldolgozás eszközeit is igénybe vette. Valóban, Bíró Vencelnek nagy része volt abban, hogy az erdélyi magyarság, éppen multjának fel-emelő tanulságai alapján, egy pillanatra sem veszítette el feltámadásába és a szebb jövőbe vetett reménységét.

Bíró Vencel azonban nemcsak tollával, hanem közéleti szereplésével is megbecsülhetetlen szolgálatot tett az elnyomott magyarság ügyének. Mint tanár, mint tankönyvíró, mint igazgató, s főleg mint rendfőnök a megszállás ideje alatt szüntelenül az első sorban vívta azt a harcot, melynek célja a magyar iskolák és intézmények megmentése volt. Különösen mint rendfőnöknek kellett sok megpróbáltatást kiállania a megszálló hatóságok magyar-gyűlölete részéről. De végig rendületlenül állotta a harcot, s kitartásával nem kisebb mértékben járult hozzá a magyarság erkölcsi birtokállományának növeléséhez, mint tudományos munkásságával.

Mindezek alapján úgy hisszük, hogy Bíró Vencellel olyan embert ajánlunk az akadémiai tagságra, aki gazdag és változatos irodalmi működésével és közéleti szereplésével egyaránt rászolgált erre a kitüntetésre. Hiszük, hogy benne az Akadémia nemcsak érdemes, hanem munkás tagot is nyer.

Hajnal István r. t.
Mályusz Elemér l. t.
Balanyi György l. t.
Jánossy Dénes l. t.

Domanovszky Sándor íg. és t. t.
Eckhart Ferenc r. t.
Madzsar Imre r. t.

Főbb irodalmi munkái:

Forgách Ferenc mint történétíró. Kolozsvár, 1908.
120 l.

Erdély belügyi fejlődése a fejedelemség megalakulása korában. (1541—1571) Kolozsvári róm. kat. főgimn. Értesítője. 1910—11. 7—54 l.

Az erdélyi fejedelem jogköre. 77 l. Kolozsvár, 1912.
Vass József piarista. U. o. 1913.

A római katolikusok helyzete a jezsuiták első betelepülése idején. (1579—1588) Kolozsvári róm. kat. főgimn. Értesítője 1913—14. 3—25 l.

Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése. (1542—1690) 164 l. Kolozsvár, 1917. A Magyar Tudományos Akadémia által a Bojári Vigyázó Sándor-díjjal jutalmazott pályamunka.

Béldi Pál felkelése. Századok, 1919—20. évf. 243—73., 340—70 l.

Erdély követői a portán. Cluj—Kolozsvár, 1921. 149 l.
Gróf Apor István. 16 l. Budapest, 1927. Székfoglaló a Szent István-Akadémiában.

Dr. Karácsonyi János. 30 l. Kl. az Erdélyi Helikon 1928. évfolyamából.

A kolozsvári róm. kat. gimn. története. Az Öreg diák visszanéz c. emlékkönyvben. Cluj—Kolozsvár, 1926. 18—38 l.

Bethlen Gábor és az erdélyi katolicizmus. 23 l. Cluj—Kolozsvár, 1929.

Az erdélyi fejedelmek temetkezése. 18 l. Kl. az Erdélyi Szemle 1929. évfolyamából.

Püspökjelölés az erdélyi róm. kat. egyházmegyében. 29 l. Cluj—Kolozsvár, 1930. Erdélyi Tudományos Füzetek 28. sz.

Keserű serbet. Történeti regény az erdélyi portai követjárás idejéből. 222 l. Cluj—Kolozsvár, 1930.

A kolozsmonostori belső jezsuita rendház és iskola Bethlen és a Rákóczy-fejedelmek idejében. 16 l. Cluj—Kolozsvár, 1931. Erdélyi Tudományos Füzetek. 35. sz.

Báthory István fejedelem. 31 l. Cluj—Kolozsvár, 1933.

Altorjai gr. Apor István és kora. 208 l. Cluj—Kolozsvár, 1935.

A Báthory—Apor szeminárium története. 32 l. Cluj—Kolozsvár, 1935.

Képek Erdély multjából. 108 l. Cluj—Kolozsvár, 1937.

Nagyságos fejedelmek idejében. Tört. elbeszélések. 124 l. Cluj—Kolozsvár, 1937.

Történeti rajzok. A régi Transsylvania. 97 l. Cluj—Kolozsvar, 1940.

Székhelyi gr. Majláth G. Károly. Életrajz. 386 l. Cluj—Kolozsvar, 1940.

Dr. DEÉR JÓZSEF-et, a József Nádor-Gazdasági és Műszaki Egyetem ny. r. tanárát a M. Tud. Akadémia II. B) alosztályába *levelező* tagul ajánljuk.

Deér József a középkori magyar történet szorgalmas bűvára és munkása, a szellemtudományi nézőpontok szereint a kultúra, a társadalmi és politikai élet kérdéseire vetett új világot. Első tudományos publikációja: *A magyar törzsszövetség és a patrimoniális királyság külpolitikája*, (Kaposvár, 1928, 162 l.) már irányának határozott megnyilatkozása volt és különösen azzal keltett figyelmet, hogy a vezérek korának politikai megnyilatkozásait sok tekintetben új világításba állította, rámutatva két irány küzdelmére: a törzsszövetségi jelleg kidomborodására a kalandozásokban és ezzel szemben az Árpád-törzs politikájára az egység és az új környezethez simulás érdekében. Az átalakulás nagy problémáit azonban főképp 1934-ben megjelent német munkájában: *Heidnisches und Christliches in der altungarischen Monarchie* (Szegeed, 1934. 123 l.) és még gazdagabban *Pogány magyarság, keresztény magyarság* (Budapest, 1938. 271 l.) című munkájában fejtette ki. Ezekhez csatlakozik a Magyar Művelődéstörténet I. kötetében megjelent kitűnő összefoglalása a honfoglalás előtti magyarságról: *A magyarság a nomád kultúrközösségben*.

Ezekhez a szintetikus jellegű földolgozásokhoz csatlakozik több kisebb tanulmány is, amelyek közül itt csak a következőket akarjuk kiemelni: *Közösségérzés és nemzettudat a XI—XIII. századi Magyarországon* (Bécsi Történeti Intézet Évkönyve, 1934. 18 l.), *A magyar nemzeti öntudat kialakulása* (Magyarságtudomány, 1936. 36 l.), *Die Anfänge der ungarisch-kroatischen Staatsgemeinschaft* (Archivum Europae Centro-Orientalis. 1936. 45 l.) és *Zsigmond király honvédelmi politikája* (Hadtörténelmi Közlemények 1936. 91 l.).

Szintetikus jellegű munkássága mellett azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk beható forrástanulmányait: *Szkitia leírása a Szent László-kori Gesta Hungarorumban* (Magyar Könyvszemle 1931. 20 l.) és *Ungarn in der Descriptio Europae Orientalis* (Mitteilungen des öst.

Institut f. Geschichtsforschung 1931. 30 l. Legkiemelkedőbb feldolgozásai e téren a *Chronicon Hungaro-Polonicum* és a *Relatio fratris Ricardi* kiadásai a Szentpétery-féle *Scriptores* II. kötetében és az a kritikai ismertetése a magyar ősforrásról, amelyet ugyanennek a kiadványnak I. kötetében adott közre: *Quis fuerit fons primigenius Gestorum Chronicorumque Hungaricorum?*

Végül ki kell emelnünk azt a tevékenységét is, amelyet a külföld fölvilágosítására kifejtett. Kisebb cikkeinek mellőzésével csak sajtó alatt lévő dolgozatát: *Evoluzione dell'idea dello stato ungherese* említjük, továbbá, hogy a Hóman—Szekfű-féle magyar történet egy kétkötetes angol kiadásának szövegét ő készítette elő és végül, hogy a mult nyáron megjelent „Erdély” című díszmunka szerkesztésének munkálataiban is közreműködött.

E csoportok különböző oldalairól mutatják be Deér Józsefet, aki méltán foglalhatja helyet Akadémiánk levelező tagjai sorában.

Domanovszky Sándor t. és ig. t.

Szentpétery Imre r. t.

Hajnal István r. t.

Tóth Zoltán r. t.

Váczy Péter l. t.

Dr. HARASZTI EMIL-t alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia II. osztályának B) alosztályába *levelező* tagul. Haraszti Emil budapesti egyetemi magántanár, 1885-ben született. Külföldi szolgálati beosztása lehetővé tette, hogy a legkiválóbb külföldi levéltárakban magyar művelődéstörténeti anyagot kutathatott. Mátyás és Beatrix, továbbá Mária, II. Lajos özvegye, a Báthoryak és II. Rákóczi Ferenc korára vonatkozó gazdag anyagot tett közzé itthoni és külföldi tudományos folyóiratokban. Dolgozatait ismételten bemutatta Akadémiánkban, a Történelmi Társulatban, valamint számos külföldi zenetörténeti társulatban és kongresszuson. A brüsszeli Université Libre ismételten meghívta magyar zenetörténeti kérdések előadására. Grove öt kötetes *Dictionary of Music*-ja, a legnagyobb zenetörténeti lexikon Haraszttal íratva meg új kiadása számára a magyar népdalról és magyar zenéről szóló fejezetet. Angol monográfiát írt Bartók Béláról s ebben a magyar zene egész történetét is előadja.

Haraszti nagy anyagot gyűjtött Liszt Ferencről s azt különböző nyelveken adta ki, kutatásairól a német *Zeit-*

schrift für Musik, az angol Music and Letters, a torinói Rivista Musicale, a new-yorki Musical (Quarterly), a francia Revue de Musicologie, Revue Musicale, a Monde Musical stb. nagy elismeréssel írtak. Megjegyezzük, hogy idegen nyelvű közleményei nem subventio segítségével jelentek meg. A *vézérmotívum problémája* c. magyarul és franciául kiadott dolgozata nagy elismerésben részesült. Különösen Radiciotti, Rossini életrajzírója dicsérte. Haraszti több ízben írt I. B. Laborderól, a XVIII. század legkiválóbb zenetudósáról, akinek Essai sur la musique ancienne et moderne c. négy kötetes művében egy fejezet a magyar zenéről szól s ott már olvashatjuk nyomtatásban a Pannoniás Ének első két versszakát.

Az Akadémia könyvkiadó vállalatában közölte a magyar wagnerizmus történetét *Wagner Richárd és Magyarország* c. művében; *Hangutánzás és jelentésváltozás az egyetemes és a magyar hangszertörténetben* c. (német összefoglalással 1926) kötete a Budavári Társaság kiadásában az onomatopeikus hangszernevek semasiológiai változásaival foglalkozik. A munka Haraszti székfoglalója volt a párizsi zenetudományi társaságban, itthon Gombocz Zoltán, külföldön Closson E. brüsszeli tanár nyilatkozott róla nagy méltánnyal. *Bakfark Bálint a nagy erdélyi lantos* c. francia dolgozatában vizsgálja Bakfark külföldi szereplését és hatását a francia irodalomra új adatok alapján. *Mária királyné magyar táncnótája* c. francia nyelvű dolgozatában, melyet az Akadémiában bemutatott, II. Lajos korának zenei életével foglalkozik a simancsi levéltárban talált adatok alapján. Ugyanott lemásolta Mária királyné hangszergyűjteményének leltárait s előkészítette ennek kritikai kiadását. *Báthory Zsigmond és az olasz zene Erdélyben* c. dolgozatát Akadémiánkban is bemutatták. Magyar, olasz és más források kiadatlan adataival ismerteti abban az erdélyi olasz kultúrát. Nagy és gazdag anyagot dolgozott fel *Barokk zene és kuruc nóta* c. nagy tanulmányában (Századok 1933. Pótfüzet). Erről a tanulmányról írja Mályusz Elemér: „Haraszti tisztázta a Rákóczi-kori magyarországi zene európai kapcsolatait”. (Rákóczi-Emlékkönyv. II. k. 66. l.) — *Bihari János a bécsi congresszuson* c. tanulmánya (Klebensberg-Intézet Évkönyve) tisztázza a bécsi állami levéltárból merített adatok alapján Bihari udvari szereplését és a magyar dal bécsi kultuszát. A *Rákóczi-induló Bécsben* c. dolgozata a Rákóczi-induló eredetével és első átíratával foglalkozik, egészen új adatok alapján, megállapítva, hogy

az eddig szerzőknek hitt idegen zenészek csak átírók. A *Rákóczi-Emlékkönyvben* megjelent *II. Rákóczi Ferenc a zenében* c. nagy tanulmánya egyebek közt behatóan szól a tárogató eredetéről, a XVII. és XVIII. század magyar organográfiájáról, török és nyugati vonatkozásairól. Foglalkozott Báthory István és Endre szerepével a nyugati művészetben. (Báthory-Emlékkönyv.) A Liszt Ferencre vonatkozó levéltári anyagot feldolgozó tanulmányai közül kiemeljük a *Liszt-probléma* c. francia nyelvű dolgozatát (Acta Musicologica 1938), mely a Liszt-kérdést egészen új szempontokból vizsgálja. Ez az első kísérlet Liszt egyéniségének, világnézetének, művészi technikájának a romantikából való levezetésére. Ez a fejtegetés oly figyelmet keltett, hogy Closson brüsszeli tanár tanulmányt írt Haraszti felfogásáról a legnagyobb belga napilapban, az *Indépendance* belgében.

Egyik legérdekesebb tanulmánya *Berlioz, Liszt és a Rákóczi-induló*, a legnagyobb amerikai zenetudományi folyóiratban, a Musical Quarterlyben jelent meg. Ebben teljesen tisztázza a probléma történeti és művészi részét. Gondoljuk meg annak a jelentőségét, hogy egy előkelő amerikai folyóirat magyar szerzőnek magyar tárgyú dolgozata számára harmincnál több lapnyi tért enged át. Haraszti írta meg a magyar zene történetének első összefoglalását idegen nyelven. Volt mestere, André Pirro, a Sorbonne tanára szólította fel, hogy írja meg a könyvet egy nagy vállalat számára. A munkát nagy elismeréssel fogadták. Van den Bossen Károly, brüsszeli egyetemi tanár ezt írta róla: Tout ce que l'on peut dire sur la musique hongroise jusqu'à la brillante époque contemporaine, est exposé là avec une clarté, avec une objectivité et une impartialité que l'on ne saurait trop louer. Pas un instant ce musicographe hongrois ne succombe à la tentative de vanter, au-delà de ce qu'il se doit, les produits du génie de sa nation. Il y a là pour ses lecteurs une première raison de lui faire crédit. Un second motif de confiance réside dans le fait d'une documentation abondant et précise, ordonnée avec un soin et intelligence hors de pair. Sa monographie hongroise est un exemple frappant de ce dont est capable, dans cet ordre d'idées, un savant qui sait ordonner les faits entre eux et par la même leur faire parler le langage pittoresque de la vie. C'est le grand mérite de l'auteur d'avoir débraillé, avec une méthode scientifique rigoureuse et une grande simplicité du style, toutes ces questions qui n'avaient pas encore été traitées

jusqu'ici sous une forme aussi synthétique. (Revue Musicale belge 20 février 1933.)

Haraszi legújabb művei közül a *Zene és ünnep Mátyás és Beatrix idejében* c. nagy munkáját említjük a Mátyás-Emlékkönyvből. Szekfü Gyula (Magyar Szemle 1940. 6. szám.) így méltatja e munkát. „Tudományunk előtt ismeretlen talajon mozog Haraszi Emil nagy tanulmánya. Egészen új világba pillantunk itt be. A szerző külföldi, főként francia és olasz irodalmi és kéziratok kútfők alapján rajzolja meg a burgundi és olasz ének, zene és táncművészet hatását Mátyás udvarára, felfejti az akkori zeneélet nemzetközi kapcsolatait, melyek semmiel sem maradtak el a mai hangversenyművészek, virtuózok és zeneszerzők nemzetközisége mögött... Haraszi előadásából, egyenes adatai és analógiái segítségével ugyanolyan színpompás udvari életet, sőt a városokat és közeposztályt illetően is ugyanazon világi értelmű élvezetvágyat, gyönyörhajhászatot s annak kifinomult s mégis brutális kielégítését ismerjük meg hazánkban is, mint aminőt már a Rajnától nyugatra Huizinga és jóval előtte Froissart és krónikás-társai leírtak. Különösen érdekes, szinte monumentális új adattömeg V. László királyunk magyar követének toursi vendégeskedése, akik VII. Károly francia király leányának kezét kérték uruk számára. Haraszi munkáját értékesé teszi az egykorú hangszerek és azok különböző elnevezéseinek pontos ismerete, ami többhelyütt korábbi kutatóink tévedéseinek kiküszöbölésére vezet. Így törli ki az életből Nyári, Csánki, Berzeviczy „citerásait”, megállapítva róluk, hogy selyemszövők voltak. Mátyás fennmaradt orgonájának kérdését is tisztázza, a budai udvarban élő improvizátorokét is, akiknek az volt a foglalkozásuk, hogy verseket mondtak, azokhoz dallamot is találtak és azonnal elénekelték. Az udvar ezaddig alig ismert zenekultúrája és hatalmasan lüktető szellemi élete középpontjában mindegyre megjelenik, vezet és ösztönöz, beszél és mindenkit irányít, gyakran még táncol is a nagy király, akinek arcképét Haraszi kutatásai után sokkal teljesebben rajzolhatja meg majd az, aki készen fogja kapni az Emlékkönyv adatait. Haraszi és Balogh Jolán tanulmányai sokat mondanak annak, aki történettudományunk jelen állapotja iránt érdeklődik. Megtanuljuk, hogy nagyszerű szakembereink vannak, akik a történeti életnek eddig elhanyagolt, eldugott területein kitűnő módszerrel dolgoznak, specialisták módjára uralkodnak saját területükön, óriási irodalmat kritikai érzék-

kel dolgoznak fel és oly elmélyült szakismerettel, hogy a történet általánosabb kutatójának ugyancsak össze kell szednie figyelmét, hogy fejtegetéseiket végig követhesse. Pedig erre nagyon is szükség van, mert a félreeső terekről a történetírás megszokott központi terei is új, éles világitást nyerhetnek. Zene, ének, tánc-ábrázolás, kétségtelenül elhanyagoltabb témakörök mint a könyvtár, kéziratok, nyomtatványok, könyvkötés kérdései, az utóbbiakon már az utolsó hús esztendőben elvégezték a szakemberek azt a munkát, melyet Harasztinak most kellett elvégeznie." Haraszi munkáját így méltatja az igen illetékes és a történeti élet sokféle irányát éles szemmel vizsgáló történetíró. Fejtegetéseihez csak azt óhajtjuk hozzátenni, hogy az irodalomtörténet kutatója is haszonnal olvashatja Haraszi tanulmányát. Haraszi kimutatja, hogy az a Gábor énekes, aki Toldy Ferenc óta annyiszor kísért irodalmunkban Arnoldus de Bavaria feljegyzése alapján, sohasem élt, hanem gr. Kemény József koholmánya. A zenetörténet a művelődéstörténet fontos ága. S most Akadémiánk tagjai közt senki sem foglalkozik azzal. Ezért szükségesnek gondoljuk, hogy a M. Tud. Akadémia fölvegye tagjai sorába azt a tudóst, aki három évtizedet meghaladó idő óta itthon és külföldön elismerést szerezve, nagy eredménnyel művelte a magyar zenetörténetet.

Megjegyezzük, hogy e talán hosszúra nyúlt ajánlásban kénytelenek voltunk Harasztinak számtalan kisebb-nagyobb magyar és idegen nyelvű dolgozatát mellőzni. Az idemellékelte bibliográfiái kimutatás sem teljes. Harasztit már 1935-ben ajánltuk a II. osztályba levelező tagnak, akkor 18 igen szavazatot kapott. Azóta írta egyebek közt a Szekfűtől méltányolt munkát.

Méltányosnak gondoljuk, hogy a M. Tud. Akadémia az idén néhány szavazattal gyarapítván az 1935-i eredményt, Haraszi Emil szorgalmát és tehetségét akadémiai taggá választásával jutalmazná.

Heinlein István l. t.

Angyal Dávid t. t.

Markó Árpád l. t.

Gerevich Tibor r. t.

Jánossy Dénes l. t.

Tóth Zoltán r. t.

Önálló művei és nagyobb dolgozatai:

Erkel-kultusz a jelenben. (Budapest, 1910. Erkel-Album.)

A faji elem Grieg zenéjében. (1911., Budapesti Szemle.)

Liszt Ferenc Párisban. 1911. Magyarul és franciául.

Hubay Jenő élete és művei. (Budapest, 1913.)

Wagner Richárd és Magyarország. (Budapest, 1916. Magyar Tudományos Akadémia.)

Daliás Idők Muzsikája. (Magyar Zenetörténeti Album. Szövegét és zenéjét összeállította H. E. Budapest, 1918.)

A vezér-motívum problémája. (Budapest, 1923. Franciául Revue Musicale Paris, 1924.)

J. B. Laborde és a magyar zene. (Budapest, 1923. Franciául Revue de Musicologie Paris, 1934.)

Magyar huszárok Elzászban. (Magyar Könyvszemle, 1926. Franciául Revue des Etudes Hongroises, 1926.)

A magyar zene történeti emlékeinek kiadása. (Budapest, 1926.)

Hangutánzás és jelentésváltozás az egyetemes és a magyar hangszertörténetben. (Budapest, 1926. Német összefoglalással. Budavári Tudományos Társaság.)

Bartók Béla kamarazenéje. (Franciául Revue Musicale, 1929.)

Egy nagy erdélyi lantos: Bakfark Bálint ismeretlen adatok alapján. (Franciául Revue de Musicologie, 1929.)

Bartók Béla a Kortársaink sorozatban. (Budapest, 1930.)

Mária magyar királyné táncnótája. A simancasi levéltár, a brüsszeli és berlini királyi könyvtár adatai alapján. (Revue de Musicologie, Paris, 1930. Magyarul bemutatva a M. Tud. Akadémiában, 1929.)

Báthory Zsigmond és az olasz zene Erdélyben, kiadatlan milánói, bresciai és párizsi források alapján. (Magyarul bemutatva a M. Tud. Akadémiában, 1929. Franciául Revue de Musicologie, 1931.)

Girolamo Diruta Il Transilvano-jának erdélyi-olasz kapcsolatai. (Mélanges offerts à M. de la Laurencie. Paris, 1934.) E témakörből dolgozat Archivum Europae Centralis, 1940.

Zoltán Kodály. Franciául. (Revue de Hongrie, 1934.)

A magyar zene és cigányzene. (A liègei zenetörténeti kongresszus évkönyvében Nasdom Abbey, 1931.)

A magyar zene eredete és megújhodása. (Franciául Revue Musicale, 1930.)

Műformák és műfajok a zenében. (Budapest, 1931. Magyar Szemle Kincsestára.)

A magyar zene című kötet a Les Musiciens Célebres című párizsi sorozatban.

Kleinheinz Xavér Ferenc József Nádornak ajánlott

kézírtos ismeretlen művei. Bemutatva a Történelmi Társulatban. (Magyarul Budapesti Szemle, 1934; franciául Revue Musicale, 1934.)

Az Eszterházyak kiadatlan források alapján. (Franciául Revue Musicale, 1934.)

Fétis az összehasonlító zenetudomány megalapítója. (Franciául Acta Musicologica. Koppenhága, 1934.)

Mathéo Flecha tihanyi apát és spanyol zeneszerző. (Franciául Acta Musicologica. Koppenhága, 1935.)

Barokk zene és kuruc nóta. (Századok, Budapest, 1935.)

Bihari János a bécsi kongresszuson és a Rákóczi-induló Bécsben. (Bécsi Magyar Történeti Intézet Évkönyve. Budapest, 1935.)

II. Rákóczi Ferenc a zenében. (Rákóczi-Emlékkönyv. Budapest, 1935.)

J. B. Laborde. (Franciául Revue Musicale, 1935.)

Haydn a XX. század tükrében. (Budapest, 1935.)

Báthory István és a zene Erdélyben. (A Magyar és Lengyel Akadémia Báthory-Emlékkönyve.)

Liszt Ferencre vonatkozó kiadatlan iratok a párizsi, versaillesi, szajnamegyei, boulogne sur mer-i és bécsi levéltárakból. (Franciául Revue Musicale, 1936.)

A tánc története. (Budapest, 1937. Magyar Szemle Kincsestára.)

Két ferences: Liszt Adám és Ferenc, a malackai ferencrendi levéltár kiadatlan okmányai alapján. (Franciául Revue Musicale, 1937.)

A Liszt-kutatás új útjai. Bemutatva a Történelmi Társulatban. 1937. (Franciául Acta Musicologica, Koppenhága, 1937—38.)

Bartók Béla élete és művei. (Angolul. Páris, 1938.)

Liszt Ferenc az író és gondolkodó. (Budapesti Szemle, 1939. Németül Ungarische Jahrbücher, Berlin, 1941.)

Zene és ünnep Mátyás és Beatrix idejében. (Mátyás-Emlékkönyv. Budapest, 1940.)

Mátyás király az énekes színpadon. (U. o.)

Pietro Bono. Mátyás király udvari lantosa. (Olaszul. Corvina, 1940.)

Korvin Mátyás orgonája a velencei Museo Correrben. (U. o.)

Tympanum Militare. A magyar vitézség dicsérete 1600-ban. (Budapest, 1940.)

Berlioz, Liszt and the Rákóczy Marsh. (1940 ápril New-York. Musical Quarterly.)

Grove: Dictionary of Music új kiadásának IV. kötetében a Magyar népdalról és magyar zenéről szóló fejezet. London, 1940.

A Rákóczi-induló keletkezése. (Ungarn, 1941.)

A Domanovszky Sándor szerkesztésében megjelenő Magyar Művelődéstörténet IV. kötetében a *Barokk zenéről* szóló fejezetet írta.

A Történelmi Társulatban bemutatta a *Magyar huszár a francia művészetben* és *A verbunkos Bécsben* című dolgozatait.

A cambridge-i zenetörténeti kongresszuson előadást tartott *Magyar táncok Angliában a XVIII. században* címmel 1933-ban.

A barcelonai kongresszuson előadást tartott *Liszt Ferenc művészetének kettős arcúata* címmel 1936-ban.

Ajánljuk a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak **Kisjeszeni PAULOVITS ISTVÁN**-t, a debreceni egyetem ny. r. tanárát, aki egyik legkitűnőbb ásató-régészünk és a hazai római emléktárhelyek egyik legjobb ismerője, kiváló múzeumi szakember.

Különösen sokat köszönhet neki a pannóniai limes erődjeinek kutatása. Ásatás-technikai szempontból elsőrangú feltárásokat végzett Brigetio (Szöny) legió-táborában, melynek pontos fekvését csak ő határozta meg, úgymint Intercisa (Dunapentele) castrum-át is ő hámozta ki pontosan. Campona erőd-táborát, mely alatt Constantinus maga verte meg a jázig származtat, szintén ő találta meg, úgymint azt a nógrádverőcei balparti hídfő-erődöt is, amelynek védelme alatt 375-ben Valentinianus császár átkelt seregével a quádok földjére. A Dunabogdány (Cirpi) mellett és Ságváron felfedezett római táborok kiásása is szép eredményeket hozott. Ezek és más pannóniai ásatások mellett Szombathelyen ókeresztény bazilikát fedezett fel, Tács-Fövenypusztán pedig egy eddig ismeretlen fontos római telepet hozott napvilágra.

E nagy kiterjedésű munkálatok természetesen rengeteg új lelettel gazdagították a pannóniai római kutatás forrásanyagát. Nagyszámú, részben jelentős római felirat közül egy eddig ismeretlen császári rendelet a legértékesebb Kr. u. 311-ből, mely a brigetioi tábor zászló-szentélyében állott egy bronz táblára írva.

A római provinciális művészet és a pannóniai iparművészet emlékeinek feldolgozásából is kivette részét Paulo-

vics István. A szombathelyi kapitólium szobrainak új vizsgálata, a pannóniai germán-ábrázolások áttekintő ismertetései, a dionysosi menet pannóniai ábrázolásainak összegyűjtése, egy brigetiói kisplasztikai műhely készítményeinek feldolgozása mind komoly eredményeket szolgáltatott; a brigetiói Dolichenus-jelvény közzététele és egy hún befolyást eláruló dunapentelei bronzdombormű elemzése is értékes. Elismerésreméltó teljesítmény a Nemzeti Múzeum római gyűjteményének tanulságos, új rendezése is.

Mindezek alapján legmelegebben ajánljuk és kérjük Paulovics István megválasztását, aki a boldogult Hekler Antal örökét foglalná el Akadémiánkban.

Alföldi András l. t.
Nagy Lajos l. t.
Tompai Ferenc l. t.

Tóth Zoltán r. t.
Gerevich Tibor r. t.
Heinlein István l. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a II. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak dr. SZABÓ ISTVÁN országos levéltárnokot, aki a Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészeti karának magántanára, Akadémiánk Történeti Bizottságának pedig meghívott tagja.

Szabó István 1898-ban született Debrecenben. Tanulmányait ugyanitt végezte és a harctérről hazatérve, a világháború után szerezte meg a jog-, állam- és bölcsészettudományi doktori oklevelet. Levéltárnoki pályára lépve, csakhamar az Országos Levéltárba került s azóta Budapesten fejt ki sokoldalú és értékes irodalmi munkásságát.

Első dolgozataiban szülővárosa multjával foglalkozott. A városi levéltár anyaga alapján megrajzolta a szabadságharc hatását Debrecen gazdasági életére és a polgárság gondolkodására, politikai állásfoglalására. (Debrecen 1848—49-ben. 1928.) Feldolgozott egy kiadatlan számadáskönyvet és urbariumot (*A tokaji rév és Debrecen 1565—75-ben, A debreceni uradalom a mohácsi vész korában*, 1933. és 1934.), majd — ugyancsak merőben levéltári forrásadatokra támaszkodva — a város körüli tanyai település időpontját, körülményeit, a gazdasági élettel való összefüggését állapította meg. (*A debreceni tanyarendszer kialakulása*, 1929.) Ezek a tanulmányok csak címük szerinti, az alapul szolgáló forrásanyag elhatároltsága következtében helyi jellegűek, egyébként azonban fontos és általános érdekű gazdaság-, társadalom- és településtörténeti problémákat tisztáznak. A debreceni tanyás települést is

a magyar tanyarendszer keletkezésének egyik részeként fogta fel, tehát mintegy előtanulmányul szánva az egész problémakör feldolgozásához.

Mint az Országos Levéltár tisztviselője, nagy kedvvel, sokat és rendszeresen foglalkozott levéltári kérdésekkel. Legfontosabb ily tárgyú tanulmányait csak cím szerint említve meg, (*A német levéltári törvény és levéltárvédelem problémái*, *Városi közigazgatás és levéltárvédelem*, 1938. *A magyar levéltári irodalom földadatai*, 1936. *A levéltárnok gyakorlati problémái*, 1937. *A Honvédelmi Bizottmány elnöki hivatala*, 1928. *Az 1848—49. évi országgyűlés levéltára*, 1930.). Külön kiemeljük *A magyar levéltárvédelem kérdése* című nagyobb dolgozatát (1931, 75 l.), amely a magyar levéltárügy multjának, a levéltárak feladatáról vallott felfogások alakulásának, az európai országok szervezési törekvéseinek szabatos, világos körvonalazását és a magyarországi teendőknek jól átgondolt programját nyújtja. A levéltártannak, ennek a nálunk még csak most alakuló, izmosodó tudományszaknak, amelynek felvirágzása történetírásunknak elemi érdeke, elismerten első szakmunkása. Uttörő érdemei biztosították számára az Országos Levéltár folyóiratának, a Levéltári Közleményeknek szerkesztői tisztét is.

Legsajátabb, tevékenységét legtöbb eredménnyel jutalmazó munkaterülete azonban a népiségtörténet. Fáradtságos, elmélyedő kutatásai eredményét 1937-ben adta ki Akadémiánk a „Magyarság és nemzetiség” (Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből) c. sorozat első köteteként *Úgocsa megye* címen. Terjedelemre is jelentős műve (615 l.) mintaszerű példa, hogy miként lehet egy táj települését, népi és nemzetiségi változásait, a lakosság növekedését és fogyását tisztán kiadatlan levéltári forrásanyagra — oklevelekre, összeírásokra, urbáriumokra stb. — támaszkodva az Árpádkortól a XVIII. század végéig mennyiségtani pontossággal megállapítani. Eredményei tudományos szempontból szilárdak, nemzeti szempontból pedig jelentősek és kedvezőek, mert azt igazolják, hogy a ma Úgocsában élő népelemek közül a magyarság a legrégebb: évszázadokkal előzte meg a román és a rutént. Plasztikus előadásában Magyarország e kis darabjának története az egész magyar nép sorsát, végzetét tükrözi: az újkor elejeig folytonos belső erősödés, a népi erők felhalmozódása a jellemző, azután a török korban, annak következményeképpen, a sík vidéken élő lakosság pusztulása, felbomlása, ugyanakkor pedig a védettebb hegyi tá-

jakon élő, eredetileg pásztorkodó népelemek létszámának megnövekedése, ami a XVI. századi arány megváltozásához vezet. Eppen ezek az eredmények, amelyek tág perspektívájú szemléletéből adódtak, emelik ki a könyvet a helyi monográfiák sorából, s emelik szerzőjüket történetírásunk jeles munkásai közé.

Az ugocsai táj évezredes életének vizsgálata közben tett megfigyelések figyelmét a magyar néptörténet fontos kérdéseire irányították, amelyek közül azután többet kitűnő tanulmányokban sikeresen meg is oldott. Így *Hanyatló jobbágyság a középkor végén* című dolgozatában (Századok, 1938.) a mezővárosok gyarapodása és a falvak elnéptelenedése közti kapcsolatot megállapítva, kiemelte, hogy a jobbágyságban szabadbérllő mozgalom indult meg, amelynek megerősödését azonban a XV. század végi ellenhatás és az 1514-i parasztlázadás megakadályozták, *Az 1351. évi 18. t.-c.* címűben (Szentpétery-Emlékkönyv, 1938.) pedig kimutatta, hogy ez a cikk, nem, mint a Corpus iuris kiadói tévesen gondolták, a szabad költözés kérdését illeti, hanem a nemesség védekezése bírói jogkörének biztosítására a kiváltságos nagybirtokkal szemben a jobbágyságért akkor folyó küzdelemben. Végül ugyanebbe a tárgykörbe tartozik a Magyar Művelődéstörténet III. kötetében *Pusztuló magyarság* címmel a XVI—XVII. századi népi viszonyokról adott szemléletes áttekintése.

Szabó István sokoldalú, elmélyedő és önálló kutatásával, eredményeit mindig gondos formában előadó irodalmi munkásságával rászolgált, hogy Akadémiánk tagjai közé vállassza.

Tóth Zoltán r. t.

Mályusz Elemér l. t.

Herzog József l. t.

Balanyi György l. t.

Váczy Péter l. t.

Domanovszky Sándor ig. és t. t.

Eckhart Ferenc r. t.

Madzsar Imre r. t.

Hajnal István r. t.

Alulírottak a II. B) osztályban megüresedett *levelező* tagsági helyek egyikére tisztelettel ajánljuk **dr. SZILÁGYI LORÁND**-ot, a kolozsvári tudományegyetem bölcsészeti karának ny. rk. tanárát, a történettudomány kiváló művelőjét.

Szilágyi Loránd az oklevéltannak legmodernebb irányú, főként kormányzattörténeti problémáival foglalkozik, és idevágó dolgozataiban olyan értékes megállapításokra

jutott, melyeknek jelentőségét a hazai történeti kutatás általánosan elismeri s a külföld is tudomást vett róluk. Már legelső ilyen jellegű dolgozatában *A magyar királyi kancellária szerepe az államkormányzatban 1458—1526* címen (1930) fontos eredményeket vont le a királyi tanács összetételére, az egyes vezető udvari személyek hatáskörének alakulására, valamint a *personalis praesentia regia* nevű bíróságnak működésére nézve. A modern hivatali működés megindulását világította meg, sokkal megfoghatóbb és érzékelhetőbb módon, mint ahogy ez korábban történt. Ezeket az általános történelem szempontjából is jelentős eredményeket, amelyeket az újabb történelmi feldolgozások örömmel vettek át, az oklevéltan eszközeivel, gondos és nagyon széleskörű vizsgálatok alapján érte el. A kormányzattörténeti kutatás külföldi irodalmáról *A modern kormányzattörténet kialakulása* című dolgozatában (1933) adott összefoglaló tájékoztatást.

A miniszteri ellenjegyzés történetéről c. dolgozatában (1933) korunk miniszteri felelősségének, illetőleg az ezt a felelősséget kifejező miniszteri ellenjegyzésnek a középkorban, s folytatólag az újkorban megállapítható előzményeit vizsgálta, egészen a miniszteri ellenjegyzésnek az 1848-i törvény III. cikkében történt megállapításáig.

Nagyon fontos eredményekre jutott *A Német Birodalom és Magyarország personalis uniója 1410—1439.* című, terjedelmes tanulmányában (1934), amely németül is megjelent *Die Personalunion des Deutschen Reiches mit Ungarn in den Jahren 1410 bis 1439* címen. Itt azokkal, a több tekintetben zavaros közjogi viszonyokkal foglalkozott, amelyek Zsigmondnak 1410-ben római királlyá történt választása folytán a Német Birodalom és Magyarország között állottak elő. Szilágyit ennek a viszonyoknak a vizsgálatára kancelláriai tanulmányai vezették; tehát szintén az oklevéltan területéről kiindulva jutott kormányzattörténeti kutatásokhoz. Legfontosabb következményként a titkos kancelláriának Zsigmond távollétékor vele együtt az ország területén kívül működését, a személyes uralkodói ügyeknek olykor magyarok számára is a birodalmi kancellária útján való intézését, valamint a közös ügyeket is (pénzügy, hadügy, külügy) állapítja meg. A dolgozat ezekre a kérdésekre világosságot derít.

Ezek mellett, és még több, idevágó, kormányzattörténeti tárgyú dolgozata mellett Szilágyi, ugyancsak az oklevéltan eszközeivel, a történeti forráskritika terén is nagyon jelentős eredményeket ért el. 1937-ben feltűnést

keltett Az *Anonymus-kérdés revíziója* című, terjedelmes tanulmánya. Ismeretes, hogy az Anonymus-kérdést a történetkutatóknak vele való, másfélszázados, sok változatú foglalkozása sem tudta megoldani, ámbár a hazai és külföldi tudósok hosszú sora szólta hozzá. Szilágyi egy itt-ott már érintett, de mindaddig kiaknáztatlanul hagyott, vagy tévesen bolygatott oldalról: az Anonymus-féle Gesta-szöveg oklevéltani vonatkozásainak gondos és részletes vizsgálata alapján fogta meg a kérdést. Kimutatta, hogy a Gesta-szöveg nem lehet korábbi III. Béla koránál, illetőleg, hogy éppen az 1200 körüli évekbe illik. Ehhez a szerző személyére vonatkozó vizsgálatot fűzve, a Gesta valószínű szerzőjéül Péter mester esztergomi kanonokot jelölte meg. Ezzel az Anonymus-kérdés két sarkpontjára: a mű keletkezésének idejére és a szerző személyének kérdésére szépen megalapozott és az eddigieknél megnyugtatóbb feleletet adott.

Többi dolgozatainak (*Írásbeli supplicatiók a középkori magyar administrációban, Oklevéltan és általános történet, Irodalmunk kezdetei, A királyi secretariusok intézménye és az újkori magyar állam stb.*) részletes ismeretét mellőzve, csak közvetlenül megjelenés előtt álló két tanulmányát említjük még meg: *P(etrus) Gesta Hungarorum* és *A magyar királyi tanács kezdetei*; az utóbbiban a XI—XII. századi királyi tanács összetételével foglalkozik. Ezek a tanulmányai épúgy mint a többi is, eredeti forráskutatáson alapszanak és valamennyi figyelemre méltó megállapításokhoz jut, melyek eddigi ismereteinket értékesen gyarapítják. Régibb idő óta dolgozik a XVI. századi magyar királyi udvari kancellária szervezetének és működésének megvilágítását célzó nagy munkáján, amely a bécsi és a hazai forrásanyag teljes felhasználásával készül.

Szilágyi Lorándnak a fentebbiekben vázolt tudományos munkássága őt a modern magyar történetkutatás, nevezetesen az oklevéltan kiváló és a jövőben is nagy reményekre jogosító művelőjének mutatja. Meggyőződésünk szerint az akadémiai levelező tagságra mindenképen érdemes, és megválasztása által a tek. Akadémia buzgó és nagyon sikeres munkásságú tagot nyerne.

Szekfü Gyula l. t.	Domanovszky Sándor ig. és t. t.
Heinlein István l. t.	Szentpétery Imre r. t.
Mályusz Elemér l. t.	Eckhart Ferenc r. t.
Herzog József l. t.	Madzsar Imre r. t.
Váczy Péter l. t.	Hajnal István r. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a M. Tud. Akadémia II. osztályának B) alosztályába *levelező* tagnak **YBL ERVIN** egyetemi magántanár, művészettörténész.

Ybl Ervin legérdemesebb és legbuzgóbb művészettörténészeink egyike. Tudományos munkássága különösen a magyar és olasz művészet területén mozog. A hazai barokk-kutatást értékes új eredményekkel gazdagította. Lotz Károly életéről és művészetéről írt s Akadémiánktól pályakoszorúzott hatalmas műve (1938) a magyar művészeti irodalom legnagyobb terjedelmű, legteljesebb, egyik legkiválóbb művész-monográfiája, minden tekintetben méltó ahhoz, akiről szól. *Toscana szobrászata a Quattrocentóban* c. kétkötetes munkája (1930) ennek a tárgynak egyik legjelentősebb feldolgozása az egész művészettörténeti irodalomban. Az olasz szobrászattal foglalkozik két további műve: *A gótikus szobrászat Olaszországban* (1923) és *Donatello* (1926), amely utóbbi francia és holland nyelven is megjelent. Általánosabb jellegűek: *Az ornamentika* (1913) és *Az antik és modern művészet* (1920. Olcsó Könyvtár). *Mesterek és mesterművek* c. kötete (1938) nagyjából a külföldi tudományos folyóiratokban megjelent tanulmányait foglalja össze. Részletkutatásaival több kérdést tisztázott. Felismerte Savoiai Jenő ráckevei kastélyának és a bécsi Schwarzenberg-palotának építészt Hildebrandt személyében. Szépművészeti Múzeumunk anyagát több meghatározásával tisztázta. Hazai és külföldi szakfolyóiratok számos nagyértékű tanulmányát közölték. Erdemeket szerzett külföldi művészettörténeti kongresszusokon, mindenkor nagy figyelemmel hallgatott előadásaival is. Külön ki kell emelnünk kritikai munkásságát. A modern művészetnek éppoly kitűnő ismerője, finom tollú, mindig előkelő hangú bírálója, mint a réginek. Az újabb művészeti mozgalmakról ad tömör és megbízható áttekintést *Az utolsó félszázad művészete* c. művében (1926). A XIX. század második felének magyar művészetére nézve alapvető munkásságot fejtett ki. Hosszabb ideig kritikusa volt a Magyar Nemzetnek és az Alkotmánynak, majd a Budapesti Hírlapnak, s több mint másfél évtizede írja a Budapesti Szemle képzőművészeti beszámolóit.

Levelező taggá választása igen tevékeny és eredményes munkásság jutalmazása volna, s működése már azért is üdvös lenne Akadémiánkra, mert a múlt évben egyszerre két kiváló művészettörténész tagtársunkat veszítettük el. Ybl Ervin már eddig is kapcsolatban állott az Akadémiával, amennyiben 1932. óta a képzőművészeti bi-

zottság tagja, 1936-ban megnyerte a Lotz Károly életrajzára kiírt pályázatot, s a pályamunkát is maga az Akadémia adta ki.

Gerevich Tibor r. t.

Heinlein István l. t.

Lepold Antal l. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

ROHRINGER SÁNDOR-t, a Műegyetem nyug. ny. r. tanárát és volt rektorát, tisztelettel alulírottak az Akadémia III. osztályának A) alosztályába *rendes* taggá megválasztásra ajánljuk.

Rohringer Sándor a vízepítéstan elméletének és gyakorlatának európai hírű művelője. Modelleken végzett laboratóriumi kísérletei elméleti szempontból úttörő jelentőségűek, eredményeik pedig folyamszabályozások és csatorna-építések észszerű kivitelekor ma már nélkülözhetetlenek és gazdaságos megoldások lehetővé tételével tetemes költségmegtakarításra vezetnek.

Nem csekélyebbek érdemei a vízepítéstan oktatása körül, melyet új alapra fektetett. Számos technikai kérdésben adott mindenkor helytálló, mert exakt alapon nyugvó, véleményeket, melyekkel a folyamszabályozás, csatornaépítés és öntözés kérdéseinek megoldásában döntő befolyása volt.

Előrehaladott kora ellenére fáradhatatlan buzgósággal folytatja értékes eredményeket érlelő kutató munkáját, amiről a levelező taggá történt megválasztása óta közzétett dolgozatainak alant közölt jegyzéke tanúskodik.

Meggyőződésünk, hogy Akadémiánk igazi érdemeket tüntetne ki, ha Rohringer Sándort rendes tagjai sorába fölvénné.

Rados Gusztáv t. t.

Mauritz Béla ig. és r. t.

Zemplén Géza r. t.

Hoor-Tempis Mór r. t.

Marek József ig. és r. t.

Irodalmi tevékenysége 1936. óta:

Az Elméleti és gyakorlati hidraulika módszerei. Székfoglaló. 1937. Mat. és Term. Tud. Értesítő.

Torzított folyómodellek. Laboratóriumi tanulmány 1937. Előadva Berlinben (Internationaler Verband für Wasserbauliches Versuchswesen kiadványa).

A Budapest-kelenföldi szennyvíznyomócső megoldása. Laboratóriumi tanulmány. Vízügyi Közlemények 1938.

A tiszafüredi öntöző-csatorna energiacsökkentő be rendezése. Vízügyi Közlemények 1939. és Berlin Int. Verband für Wasserbauliches Versuchswesen 1939.

Redőnyös gátak. Laboratóriumi tanulmány. Vízügyi Közlemények és Berlin Verb. für Versuchswesen 1939.

A folyó élete 1938. Kis Akadémia.

Az öntözés, tekintettel a hazai viszonyokra 1938. Term. Tud. Társulat.

Emlékbeszéd Zelovich Kornél r. tag felett 1939. Akadémiai Emlékbeszédok XXIII. k. 8.

A kultúrmérnökség és a vízjogi törvény 1939. Földm. Minisztérium kiadványa.

A budapesti északi kikötő 1939. Laboratóriumi tanulmány. Vízügyi Közlemények.

A Magdolna-városi szennyvíznyomócső. Laboratóriumi tanulmány. Sajtó alatt.

A németországi hajózó csatornák hatása a magyar gazdasági életre. 1940. Budapesti Szemle. Akadémiai előadás. Előadva Bécsben is a Német-Magyar Társaság rendezésében.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak a III. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. FEKETE JENŐ**-t, a Báró Eötvös Loránd-Geofizikai Intézet vezetőjét, m. kir. főbányatanácsost.

Dr. Fekete Jenő 1880. március 5-én született Veszprémben. Tanulmányait a budapesti Tudományegyetemen végezte, mint a Br. Eötvös József-Kollégium tagja, 1904. október 1-től egyetemi tanársegéd br. Eötvös Loránd mellett, 1905-től Semsey-ösztöndíjas azzal a megbízással, hogy minden idejét azoknak a tudományos vizsgálatoknak szentelje, amelyeket br. Eötvös Loránd a gravitáció, a

földi nehézségerő és földi mágnesség vizsgálatára megindított.

Ez időtől kezdve 1915-ig a legintenzívebben résztvevő Eötvösnek úgy a laboratóriumi, valamint a szabadban végzett vizsgálataiban. Erre az időre esik *A nehézség és tehetetlenség arányosságáról* című pályamunkájának elkészítése is, amellyel br. Eötvös Loránd, dr. Pekár Dezső és Fekete Jenő a göttingai egyetem Benecke-féle pályadíját elnyerték.

A m. kir. pénzügyminiszter 1915-ben m. kir. geofizikussá nevezte ki a pénzügyminisztérium bányakutatói osztályába, de szolgálattételre továbbra is báró Eötvös mellé osztotta be.

Maga br. Eötvös Loránd 1905. után megjelent minden dolgozatában megemlíti, hogy munkálataiban Fekete Jenő is résztvevő és elismeréssel emeli ki azt a nagy segítséget, amit neki Fekete úgy külső felvételeiben, mint a laboratóriumi kísérleteiben és elméleti vizsgálataiban nyújtott.

1914-től 1917-ig mint tüzérfőhadnagy hadiszolgálatot teljesített és 17 hónapot töltött a harctéren, ahol *signum laudis*-szal tüntették ki.

Br. Eötvös Lorándnak 1919-ben bekövetkezett halála után megalakult a Br. Eötvös Loránd-Geofizikai Intézet, amelynek feladata Eötvösnek úgy tudományos, mint gyakorlati irányú geofizikai vizsgálatainak folytatása volt. Itt működött Fekete Jenő mint főgeofizikus 1923. áprilisáig.

Ekkor lemondott állásáról és a Royal Dutch Shell olajtársasághoz szerződött geofizikai, főleg pedig az Eötvös-féle torziós ingamérések vezetésére, amelyeket ebben az időben kezdtek az egész világon olajkutatói célokra felhasználni. 1923-tól 1926-ig Mexikóban végzett geofizikai felvételeket és az elsők egyike volt, akik Eötvös torziós ingáját külföldön is sikerrel alkalmazták úgy, hogy annak az egész világon való elterjedését és elismerését nagyban előmozdították.

1927-től 1934-ig még négyízben töltött hosszabb időt az Egyesült Államok Texas államában, ahol a Torsion Balance Exploration Company-nál, mint technikai tanácsadó működött. Ez idő alatt alkalma volt a geofizikai kutatásoknak gyors és nagy kifejlődését az Egyesült Államok összes olajtermelő államaiban tanulmányozni, sőt azokban ténylegesen részt is venni.

1935. január 1-vel a m. kir. pénzügyminisztérium a M. Kir. Br. Eötvös Loránd-Geofizikai Intézet vezetőjévé

szerződtette. A Geofizikai Intézetnek a m. kir. iparügyi minisztérium X. szakosztályába való áthelyezése után pedig Fekete Jenő 1937. július 1-én m. kir. főbányatanácsossá neveztetett ki.

Mint a Geofizikai Intézet vezetője elsősorban az Intézet működési körének kiszélesítését tartotta feladatának, ami a m. kir. iparügyi minisztérium hathatós támogatásával meg is történt. Új geofizikai módszerek, mint a szeizmikus és elektromos módszerek, végzésére rendezte be az Intézetet, úgyhogy ma a M. Kir. Br. Eötvös Loránd-Geofizikai Intézet a legújabb geofizikai felvételeket is el tudja végezni.

A debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Fekete Jenőt a „geofizika és az azzal kapcsolatos geológiai tudományok elméleti és gyakorlati művelése terén szerzett érdemei elismeréséül” 1939. április 27-én a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává avatta, a debreceni Tisza István-Tudományos Társaság pedig a természettudományok művelése terén szerzett érdemeinek elismeréséül egyhangúlag rendes tagjává választotta meg.

Fekete Jenő tudományos munkássága a geofizika tárgykörébe tartozik. Itt különösen a br. Eötvös Loránd által megalkotott nehézségi vizsgálatok eredményeinek tudományos interpretálásában szerzett nagy érdemeket és elismerést. Egyike volt azoknak, akiknek a torziós ingaméréseknek, e tiszta magyar alkotásnak, az egész világon való elterjesztésében legnagyobb érdemeik vannak. Sikeres és eredményes munkássága ismertté tette őt s a világon mindazok, kik ily irányú vizsgálatokkal foglalkoznak, ismerik nevét és munkásságát.

Megválasztásával a Tudományos Akadémia elismerését fejezné ki Fekete Jenőnek azért, hogy Eötvös szellemi hagyatékát az ő szellemében megőrizte és tovább fejlesztette. Meggyőződésünk, hogy vele az Akadémia értékes és munkás tagot nyer.

Mauritz Béla íg. és r. t.

Pogány Béla r. t.

Rybár István r. t.

Fröhlich Pál l. t.

Telegdí Roth Károly l. t.

Tudományos munkássága.

Nyomtatásban megjelent dolgozatai:

Beiträge zum Gesetze der Proportionalität von Trägheit und Gravität. Mit Baron Roland v. Eötvös und Desiderius Pekár (Annalen der Physik IV. Folge Bd. 68. 1922.)

Eötvös Loránd földmágnasségre vonatkozó vizsgálatairól. (Br. Eötvös Loránd-Emlékkönyv. M. Tud. Akadémia, 1930.)

A gravitáció és tehetetlenség arányosságáról. Dr. Pekár Dezsővel. (Br. Eötvös Loránd-Emlékkönyv. Tud. Akadémia, 1930.)

Geofizikai módszerek gyakorlati alkalmazása. (Ásványolaj, 1935. évi 13—14. sz.)

Report on the activities of the Baron Roland Eötvös Geophysical Institute during the period 1933—1935. (Budapest, 1936.)

A szeizmikus módszerek gyakorlati alkalmazása. (Földtani Értesítő. 1937. II. évfolyam 2. sz.)

Sódómk kutatása geofizikai módszerekkel. (Földtani Közlöny. LXVII. kötet. 7—9. f.)

Reflexiós szeizmikus mérések a Nagy Magyar Alföldön. Dr. Pogány Bélával. (Mat. Term. tud. Értesítő 56. köt.)

Report on the activities of the Royal Hungarian Baron Roland Eötvös Geophysical Institute during the Period 1936—1938. (Budapest, 1939.)

Jelentés a M. Kir. Bárá Eötvös Loránd-Geofizikai Intézet működéséről az 1936—1938. években.

Jelentés a M. Kir. Bárá Eötvös Loránd-Geofizikai Intézet működéséről az 1939. évben.

Ezen kívül 1923-tól 1934-ig 83 olyan jelentést írt, amelyek a megbízó társaságok részére készültek s így nyomtatásban csak bizonyos idő elteltével jelenhetnek majd meg. E jelentések tárgya az északamerikai különböző olajmezőkön végzett torziós ingamérések eredményeinek feldolgozása és azokból a földalatti tömegek elhelyezkedésére vonható következtetések megállapítása, különös tekintettel az olajat tartalmazható földalatti alakulatokra.

E dolgozatainak címei a következők:

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of the Southwest Quadrant of the Saratoga Salt Dome Hardin County, Texas. Budapest, March 1934.

Report on the traverse Linie through the Wortham Oilfield, Texas, Houston, Texas. January 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the South Corsicana Area, Navarro County, Texas. Houston Texas. December 1928.

Report on the Torsion Balance Survey of the East Mexia-Powell Area, Texas. Houston Texas. May 1929.

Report on the Torsion Balance Survey in West Henderson County, Texas. Houston, Texas, December, 1928.

Report on the Torsion Balance Survey of the North Athens Area, Henderson and Van Zandt Cos., Texas, Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey near Richmond, Fort Bend County, Texas. Houston, Texas, February, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Thompson Area, Ft. Bend County, Texas. Houston, Texas, May, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Denton-McKinney Area, Texas. Houston, Texas, July, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Madisonville Area, Madison County, Texas. Houston, Texas, April, 1930.

Report on the Torsion Balance Survey of the Coyle-Concord Salt Dome Prospect, Colorado County, Texas. Houston, Texas, November, 1928.

Interpretation of the Gravity Anomalies obtained in Terry — Gaines — Dalson — Lynn Counties. Houston, Texas, September, 1927.

Supplement to the Report of September 3, 1927 on the Gravity Anomalies in Gaines County. Houston, Texas, September, 1927.

Report on the Torsion Balance Survey of the Big Hill Salt Dome, Jefferson County, Texas. Houston, Texas, December, 1929.

Report on the West Texas Gravity Survey. Houston, Texas, March, 1929.

Preliminary Report on the Torsion Balance Survey of the Area South of Bay City, Matagorda County, Texas. Houston, Texas, June, 1929.

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of the Area South of Bay City, Matagorda County, Texas. Houston, Texas, June, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey in Matagorda County, Texas. Houston, Texas, July, 1929.

Interpretation of the Gravitational Anomalies of the North Dayton Salt Dome, Liberty County, Texas, based on calculated Sections. Houston, Texas, October, 1927.

Report on the Torsion Balance Survey of Liberty County, Texas. Houston, Texas.

Progress Report on the Torsion Balance Survey of Southeast Liberty and Jefferson Counties, Texas. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Cleveland Area, Liberty and San Jacinto Counties, Texas. Houston, Texas, May, 1930.

Report on the Torsion Balance Survey of the Danbury-West Bay Areas, Brazoria and Galveston Counties, Texas. Houston, Texas, August, 1929.

Report on the Gravity Sections through Brazoria County, Texas. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Cheek Area, Jefferson County, Texas. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Simon Contreas Survey near Aldine, Harris County, Texas. Houston, Texas, May, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey in the Harris County Area, Texas. Houston, Texas, August, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Bodman Area, Harris County, Texas. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Pearl-land Area, Harris and Brazoria Counties, Texas. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey Eagle Lake, Colorado County, Texas. Houston, Texas, February, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Van Vleck Area, Matagorda County, Texas. Houston, Texas.

Preliminary Report on the Torsion Balance Survey of the Van Vleck Area, Matagorda County, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the East Fanette Area, Jefferson County, Texas. Houston, Texas, July, 1929.

Interpretation of the Boling Dome, Texas, based on calculated Sections. Houston, Texas, October, 1928.

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of the Hamburg Area, Ashley County, Arkansas. Houston, Texas, June, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Conway Springs Area, Summer County, Kansas. Houston, Texas, April, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Sherman Ranch, Ellsworth County, Kansas. Houston, Texas, April, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey in Trego and Ness Counties, Kansas. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of Hacienda Morales, Tamaulipas, Mexico.

Report on the Torsion Balance Survey of the Dumas Area, Arkansas. Houston, Texas, September, 1928.

Report on the Torsion Balance Survey of the Fouke Area, Milier County, Arkansas. Houston, Texas, June, 1929.

Interpretation of the Gravitational Anomalies obtained on the Edgerely Dome, Calcasieu Parish, Louisiana. Houston, Texas, October, 1927.

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of the Edgerely Dome, Calcasieu Parish, Louisiana.

Preliminary Report on the Torsion Balance Survey of the Jackson Area, Mississippi. Houston, Texas, April, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Jackson Area, Mississippi. Houston, Texas, April, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Jackson Area, Mississippi. Houston, Texas, May, 1929.

Supplementary Report on the Gravity Sections of the Portland — Chicot Area, Arkansas. Houston, Texas, October, 1928.

Review of the Reports on the Torsion Balance Surveys in Oklahoma.

Report on the Torsion Balance Survey of the Oklahoma City Pool Area, Oklahoma. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Great Salt Plains-Enid Area, Oklahoma. Houston, Texas, August, 1929.

Final Report on the Torsion Balance Survey of the Kingfisher Area, Oklahoma. Houston, Texas.

Progress Report on the Torsion Balance Survey of the Enid-Kingfisher Area, Oklahoma. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Enid-Kingfisher and South Kingfisher Areas, Oklahoma. Houston, Texas.

Report on the Gravity Survey of the Chickasha Area, Oklahoma. Houston, Texas, January, 1929.

Review on the Torsion Balance Surveys in the Chick-

asha and Norman-Chickasha Areas, Oklahoma. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Chickasha Gas Field and Cement Oil Field, Grady and Caddo Counties, Oklahoma. Houston, Texas.

Report on the Torsion Balance Surveys of the Norman-Chickasha Area, Oklahoma. Houston, Texas, July, 1929.

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of the Chickasha Area, Oklahoma. Houston, Texas, July, 1929.

Supplementary Report on the Gravity Survey of the Chickasha Area, Oklahoma. Houston, Texas, March, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the South Warika Area, Jefferson County, Oklahoma. Houston, Texas, March, 1929.

Preliminary Report on the Possibilities of a Gravity Survey through the Oil Fields of Hanigsen-Nienhagen, Germany. Budapest, November, 1929.

Report on the Gravity Survey made through Ehlershausen—Wittmar—Fuhrberg near Hannover, Germany. Budapest, February, 1930.

Final Report on the Torsion Balance Survey of the District of Mara, State of Zulia, Venezuela.

Second Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of Orinoco Oil Company Lot 1, Mara District, State of Zulia, Venezuela.

Report on the Torsion Balance Survey of the District of Mara, Venezuela. Houston, Texas, November, 1928.

Preliminary Report on the Torsion Balance Survey in the Districts of Urdaneta and Maracaibo, Venezuela. Houston, Texas, December, 1928.

Report on the Torsion Balance Survey in the State of Monagas, Venezuela by the Creole Petroleum Corporation for the Texas Company. Houston, Texas, February, 1929.

Progress Report on the Torsion Balance Survey of Paraguana, Venezuela. Houston, Texas, July, 1929.

Report on the Cardon and Cayude Concessions Paraguana, Venezuela. Houston, Texas, July, 1929.

Report on the Torsion Balance Survey of the Alta-gracia-Maneta Area District of Miranda, State of Zulia, Venezuela. Houston, Texas, June, 1929.

Progress Report on the Torsion Balance Survey of the

Velasco Area, Brazoria County, Texas. Houston, Texas, August, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of Fort Bend, Northwest Brazoria and East Wharton Counties, Texas. Houston, Texas, August, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of the Brazos River Galveston Bay Area, Eastern Brazoria and Galveston Counties, Texas. Houston, Texas, August, 1934.

Progress Report on the Torsion Balance Survey of the Wharton-Lane City Area, Wharton County, Texas. Houston, Texas, August, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of Eastern Matagorda and Southern Brazoria Counties, Texas. Houston, Texas, August, 1934.

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of Evangeline and Southern Rapides Parishes, La. Houston, Texas, July, 1934.

Report on a Gravity made by Messrs. Tood and Steinkruger in the El Barco Area, State of Vera Cruz, Mexico. Houston, Texas, September, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of the Rosenberg—Beasley—Kendleton Area, Fort Bend County, Texas. Houston, Texas, October, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of Jefferson Davis Parish and parts of Calcasieu and Cameron Parishes, Louisiana. Houston, Texas, November, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of the Northern Flank of the Bolling Salt Dome, Wharton County, Texas.

Report on the Torsion Balance Survey of the Cleveland Area, Liberty County, Texas.

Supplementary Report on the Torsion Balance Survey of the Montgomery, Keenan and Honea Areas, Montgomery County, Texas. Houston, Texas, September, 1934.

Progress Report on the Torsion Balance Survey of Jackson, Wharton and Matagorda Counties, Texas. Houston, Texas, June, 1934.

Report on the Torsion Balance Survey of Chambers County, Texas. Houston, Texas, September, 1934.

Dr. JAKY JÓZSEF-et, a közlekedésügy és vasútépítéstan műegyetemi ny. r. tanárát, tisztelettel ajánljuk az Akadémia III. A) osztályában megürült levelező tagsági helyek egyikére.

Jáky a talajmechanikának világszerte ismert, kiváló

kutatója, aki alapvető jelentőségű vizsgálódásaival ennek az újkeletű disciplinának megalapításához nagy mértékben hozzájárulván, szakkörökben tengeren innen és tengeren túl is nagyrabecsült névnek örvend.

Legyen szabad állandóan emelkedő tudományos pályájának néhány fontosabb mozzanatát felsorolnunk. 1915-ben műegyetemi tanulmányainak befejezése után néhai Zelovich Kornél társunk tanszéke mellett asszisztensi teendőket végez. 1925-ben *Az elméleti rézsű és alkalmazása a mélyépítésben* című értekezését a Mérnök Egyesület Hollán-jutalmával kitünteti. 1929-ben, mint első, elnyeri a Shmits Jeremiás adományából alapított, Amerikában folytatott kutató munkának szóló ösztöndíjat. Ennek segítségével alaposan megismerkedik az amerikai út- és vasútépítés viszonyaival és amerikai tartózkodásának nagyobb részét Cambridge-ben (Boston) Terzaghi Károly világhírű vízépitőtanár talajmechanikai laboratóriumában töltheti. Ott végzett kísérletei, valamint a szemcsés halmazokra vonatkozó új elmélete a talajmechanika további fejlődésére döntő befolyásúak voltak és megalapították hírnevét. Az ő eredményei 10 közleményben tétettek közzé. Egyebek között Terzaghi maga is elismeréssel méltatja azokat. Jáky kutatási eredményeinek köszönhető, hogy a régi ingatag alapon nyugvó Coulomb-féle elmélet helyébe a talajnyomás tekintetében helytálló prognózist engedő, matematikailag megalapozott elmélet lépett. Ennek elméleti értéke mellett nagy gazdasági jelentősége is van, mert segítségével a folyamszabályozási, hídépítési, alapozási munkálatok végrehajtásakor tetemes költségmegtakarítások érhetők el.

1939-ben a IV. alkalmazott mechanikai nemzetközi kongresszuson a talajmechanika hivatalos referense.

Az 1925-ben *Földépitmények mechanikája* című könyvével nagy elismerést szerzett itthon és a külföldön is. A Civil Engineering előkelő londoni műszaki folyóirat e mű lefordítására engedélyt kért.

Ha végül főlemlítjük, hogy ő az *Anyagvizsgálók Közlönyének* szerkesztője és az International Conference on Soil Mechanics magyar csoportjának elnöke, számos hazai egyesületben és külföldi kongresszusokon nagy figyelemre méltatott előadásokat tart és reámutatunk tudományos munkásságának gazdag jegyzékére és arra, hogy már eddigi működésével is a magyar tudománynak dicsőséget szerzett, őszinte meggyőződéssel állíthatjuk, hogy Jáky József teljes mértékben rászolgált arra a kitüntetésre,

amelyben Akadémiánk öt tagjainak sorába való fölvételével részesitené.

Oltay Károly l. t.
Mihailich Győző l. t.
Rohringer Sándor l. t.

Rados Gusztáv t. t.
Mauritz Béla ig. és r. t.
Zemplén Géza r. t.
Hoor-Tempis Mór r. t.

a) Irodalmi munkássága.

(1920—1940)

Az átmeneti görbéről. (Technikus 1920.)

A gurítódomb alakja és a guruló kocsik menetellenállása. (Doktori értekezés. 1923.)

Újabb felépítmény-méretezési formulák a Zimmermann-féle elmélet alapján. (Technika, 1924.)

A német Eisenbahnzentralamt kérésére német ismeretése megjelent az *Organ f. Fortschritte d. Eisenbahnwesens* 1933. Hf. 9-ben.

Az elméleti részsű és alkalmazása a mélyépítésben. (M. M. E. E. Közlönye 1925. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Hollán-pályadíjával jutalmazott munka.)

Fa-, vas-, vagy vasbeton keresztgerenda? (M. M. E. E. Közlönye 1926.)

Még egy szó a fa-, vagy vaskeresztgerenda kérdéséhez. (U. o. 1926.) (Felelet a megindult vitában.)

Újabb összefüggések a törési igénybevételek között. Az anyagvizsgálat és szilárdságtan új tételei a rideg anyagok körében. (U. o. 1926.)

Alkalmas-e a kocka a törőszilárdság megállapítására? (Technika 1927.)

A Napkeleti Lexikonban a vasútépítési rész szerkesztése. 1927.

A Technikai Lexikonban munkatárs a vasútépítési részben. 1928.

Több kisebb-nagyobb szemleciikk a Technika és a M. M. E. E. Közlönye c. műszaki lapok 1921—1927. évfolyamaiban.

Az amerikai M. I. T.-n 1927—28. években végzett talajmechanikai kutató kísérleteit ismertetik a következő munkák:

Dr. Ing. Terzaghi: Festigkeitseigenschaften d. Schüttungen, Sedimente und Gele. Hdbuch d. physik u. techn. Mechanik Bd. IV. Hälfte 2. 555 S. 1929.

F. Krynine: American Methods of Soil Investigations in Highway Engineering. American Engineering and Industry. 1929. No. 10. (orosz nyelven.)

A. Casagrande: Public Roads. Vol. 13. No. 8. 1932.

Van-e a földművek csúszásában sík szakadólap? (M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havi füzetek V. évf. 11—12. sz. 1928.)

Adalékok a síkbeli feszültségi állapot problémáihoz. (Technika X. évf. 1. sz. 1929.)

A Mohr-féle burkoló görbéről. (U. o. X. évf. 8—9. sz. 1929.)

Még egyszer a Mohr-féle burkoló görbéről. (U. o. XI. évf. 1. sz. 1930.)

Zur Frage der einheitlichen Berechnung des Eisenbahnoberbaues. (Organ f. d. Fortschritte d. Eisenbahnwesens 1933. Hf. 9.)

Dr. Ing. Saller német vasútigazgatóval meginduló vita első cikke.

Ist die Bettung elastisch? Organ 1933. Hf. 9.

Az alsóbbrendű utak kiépítésének szüksége. Az országrendezés mérnöki megvilágításban a nemzeti munkaterv alapján (Budapest, 1933.)

Mártony Károly, az első magyar földnyomáskutató emlékezete. (Vízügyi Közlemények, 1933. 2. sz.)

A talajmechanika alapfogalmai és technikai alkalmazásuk. (Budapest, 1933. Kir. M. Egyetemi Nyomda. 118 l.)

Ezt a könyvet részletesen ismertették a külföldi folyóiratok közül:

Annales des Travaux Public de Belgique 1933. dec. Civil Engineering. London, 1934. No. 332, 334. és fordítását kérte a nemzetközi hajózási kongresszus Bulletin-je részére.

Zur Frage d. einheitlichen Berechnung des Eisenbahnwesens II. (Organ. 1934. Hf. 11.) (A Saller-féle vita folytatása.)

Organ f. d. Fortschritte d. Eisenbahnwesens 1935. Hf. 5-ben válasz dr. techn. Hankernek a felépítmény méretezése tárgyában.

Földnyomás. (Dr. Möller Károly: Építési zsebkönyv I. Budapest. 1934.)

Talajmechanikai vizsgálatok az útépitésre tekintettel. (Magyarország Ütügyi Évkönyve, 1934.)

A klasszikus földnyomás-elmélet. (Vízügyi Közlemények. 1935. 3. sz.)

Görbe csúszólapos földnyomás-elmélet. (M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. 1936. évf. 3—4. sz.)

Az altalaj fagyveszélyessége és térfogatváltozása. (Előadás a II. magyar útügyi kongresszuson.)

A szabad rézsiük állékonysága. (Kéziratban, megjele-
nik a Vízügyi Közlemények 1937-es évfolyamában.)

A betonburkolat méretezése. (M. Mérnök- és Építész-
Egylet Közlönye, 1937. évf. 9—10. sz.)

A földmunka tömörségéről. (Vállalkozók Lapja 1937.
évi 10. számának Építőipari Szemle c. szakmelléklete.)

A talajmechanika multja és jövője. (Vállalkozás —
építkezés, 1936. 51—52. sz.)

Első magyar vasutak. (Búvár, 1936. 7. sz.)

A nagy vasúti sebességek feltételei. (Magyar Vasút és
Közlekedés, 1937. jubileumi szám.)

Szivárgók vonalvezetése. (Technika, 1938. 2. sz.)

Az elméleti és gyakorlati talajmechanika. (Építési
Zsebkönyv, VIII. fejezet.)

b) Nemzetközi kongresszusi értekezések.

The Classical Earth Pressure Theory. (Proceedings of
the 4th International Congress for Applied Mechanics.
Cambridge, 1934.)

Stability of earth, slopes. (Proceedings of the 1st In-
ternational Congress for Soil Mechanics. 1936.)

Théorie classique de la poussée des terres. (Bulletin
de l'Association Internationale Permanente des Congrès
de Navigation. 1937. január.)

Die Trassierung von Sickerschlitten. (Internationaler
ständiger Verband der Strassen-Kongresse. VIII. Kongress,
Haag, 1938. Abteilung I—II, 6. Frage.)

Bestimmung der Senkung von Bauwerken. (U. ott.)

Über die Dichtebestimmung des Strassenuntergrundes.
(U. ott.)

*Die Bedeutung und praktische Anwendung der Erd-
baumechanik im ungarischen Strassenbauwesen.* (U. ott.)

*Die klassische Erddrucktheorie mit besonderer Rück-
sicht auf die Stützwandbewegung.* (Abhandlungen 5. d.
Internationalen Vereinigung für Brückenbau und Hochbau,
1938. Zürich.)

ROMWALTER ALFRÉD-ot, a M. Kir. József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki karán (Sopron) az elemző vegytan ny. r. tanárát, a M. Tud. Akadémia III. osztályának A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Romwalter 1890-ben született Sopronban; egyetemi tanulmányait a budapesti Tudományegyetem bölcsészeti karán végezte. A Műegyetem szerves-kémiai tanszékén volt tanársegéd, majd előbb a fiumei, az összeomlás után pedig a soproni felsőkereskedelmi iskolán tanár. Utóbb 1928. óta az ottani volt Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolának lett tanára, majd egyetemi professzor.

Tudományos munkásságában főként elemző kémiai és kémiai-technológiai problémákkal foglalkozik, így többek között értékes eljárást dolgozott ki a magyar szénből való benzintermelésre, különféle ércek értékesítésére. Érdeklődése többször a kémiának más területeire is elvezeti, pl. vizsgálatai alapján őskori technológiai eljárásokat rekonstruál, oligodynamikus mérgek hatásának vizsgálata alapján biokémiai problémákkal foglalkozik. Valamennyi munkáját a Than-féle iskola exakt és matematikailag is alapos felkészültsége és egyéni eredetisége jellemzi.

Meggyőződésünk, hogy az akadémiai szék elnyerése Romwalter számára további buzdítást fog jelenteni értékes kutató tevékenységében és ezzel az Akadémia céljainak előmozdításában.

Vendl Miklós l. t.

Doby Géza l. t.

Buzágh Aladár l. t.

Mauritz Béla íg. és r. t.

Zemplén Géza r. t.

Vendl Aladár r. t.

SCHULEK ELEMÉR egyetemi m. tanárt, a M. Kir. Orsz. Közegészségügyi Intézet kémiai osztályának vezetőjét a III. A) alosztályba *levelező* tagnak ajánljuk.

Schulek Elemér 1893. szeptember 3-án Késmárkon született. Középiskolai és egyetemi tanulmányait mindvégig jeles eredménnyel végezte és 1920-ban kémiából, mint főtárgyból summa cum laude doktori szigorlatot tett. 1919-től 1927-ig, eleinte mint díjas gyakornok, később mint tanársegéd, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem I. sz. Kémiai Intézeténél működött. Az itt eltöltött idő után egy évig a Rockefeller Foundation Travelling Fellowship-ját élvezte. Amerikai útjából

viisszatérve hosszabb időt töltött a berlini, zürichi, leideni és londoni egyetemeken. Mindenütt kémiai analitikai kérdésekkel foglalkozott. 1927. március óta az újonnan felállított M. Kir. Orsz. Közegészségügyi Intézet kémiai osztályán működik. Ezt az osztályt, melynek most vezetője, ő szervezte meg. 1932-ben a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán a kvantitatív kémiai analízis című tárgykörből magántanári képesítést nyert.

Önálló vizsgálatokon alapuló tudományos közleményei közül csaknem valamennyi az analitikai kémia körébe vág és számszerint 110-nél több. Jóllehet Schuleket analitikai módszereinek kidolgozásánál javarészt a gyakorlati élet irányította, problémáinak megoldásánál mindig a szigorúan tudományos alapon nyugvó elgondolások vezették. Fiatalon került egy merőben új szerepkörű intézet egyik osztályának élére, hol tömegével zúdultak reá olyan feladatok, melyeknek megoldásánál nem támaszkodhatott elődökre és fennálló gyakorlatra. Meggyőződésünk, hogy alig lehetett volna hazánkban még egy kémikust találni, ki ezt a feladatot oly odaadással és oly sikeresen tudta volna megoldani, mint Schulek Elemér. A reá háruló szervezési feladatok teljesítése és segéderői betanítása közben volt rá ideje és energiája, hogy folytonosan javítson az irodalomban leírt módszereken és olyan eredeti új eljárásokat dolgozzon ki, melyekkel büszkén léphetett a tudományos folyóiratok hasábjain a nemzetközi kritika elé. A külföldi szakkörök számos esetben tettek tanúságot arról, hogy Schulek tudományos munkásságát nagyra értékelik. E mellett bizonyít az a körülmény is, hogy 1937-ben a baseli egyetemről felhívást kapott dolgozatainak beküldésére, mert a gyógyszerész-kémiai tanszék betöltésénél személye számításba került. Ugyancsak elismerést jelentenek azok a tudományos kézikönyvek és gyógyszerkönyvek, melyek Schulek módszereit átvették és azokat részletesen ismertetik. (Lásd: *Kolthoff: Die Massanalyse* II. Aufl. *Beckurts: Methoden d. Massanalyse*. II. Aufl. *H. Meyer: Analyse u. Konstitutionsermittlung org. Verbindungen* VI. Aufl. *E. Ditter: Gesteinanalytisches Praktikum* 1933. *Nordiska Specialitets Kommissionen: Analyismetoder*, *E. Schmidt: Lehrbuch d. pharmazeutischen Chemie* 7. Aufl. *Pharmacopea Helvetica* Ed. V. *Pharmacopea Estonica* Ed. L. *Rüdisüle: Nachweis, Bestimmung u. Trennung der chem. Elemente* 1936. *Jander u. Jahr: Massanalyse, Sammlung Götschen* stb.)

E rövid ismertetésből kitűnik, hogy Schulek Elemér

1920 óta megszakítás nélkül buzgó és eredményes tudományos munkásságot fejt ki az analitikai kémia terén és hogy nemcsak nálunk, hanem a külföldön is szaktekintélynek számít.

Schulek E. nagyértékű és a külföld előtt is elismert tudományos munkásságával méltán rászolgált, hogy az Akadémia levelező tagjai közé válassza.

Széki Tibor l. t.

Zemplén Géza r. t.

Issekutz Béla l. t.

Gróh Gyula r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

HERZOG FERENC egyetemi ny. r. tanár az I. sz. Belgyógyászati Klinika igazgatója, 1932. óta levelező tagja Akadémiánknak. A közelmúltban ünnepelte tanárságának 25 éves évfordulóját, amennyiben budapesti kinevezése előtt a pozsonyi egyetemen töltötte be a belgyógyászati tanszéket, s onnét került Budapestre, ahol tanári működésén kívül nagy sikerrel s ambícióval folytatta tudományos kutatásait is. Akadémiai tagsága óta 18 dolgozata jelent meg magyarul és részben németül előkelő folyóiratokban. Vizsgálatainak főbb eredményeit, melyek eddig ismeretlen tényekre vetnek világot, a következőkben ismertethetjük.

Új eszközt szerkesztett az emberi izomzat nyugalmi tónusának mérésére. Kitént vizsgálataiból, hogy a hajlító izmok tónusa kétszerese a feszítő izmok tónusának, és hogy a nyugalmi tónus az izmoknak a rugalmasságtól különböző élettani sajátága. Ez a nyugalmi tónus extrapiramidum megbetegedéskor és a piramis pálya sérülésekor eltérő és jellemző módon változik meg. Cauda-dagánatos betegen észlelt tünetek és a műtéti lelet alapján állást foglalt az alsó ágyéki és kereszt-gyökereknek még vitás vegetatív rostjait illetőleg oly értelemben, hogy ezekben a gyökerekben érmozgató, verejték-elválasztó és pilomotor rostok haladnak. Az aortitis syphilitikát illetőleg a klinikai vizsgálatok és kórbonctani adatok alapján arra a következtetésre jutott, hogy ez a betegség már rövid idővel a kifejlődés után kezdődik. Sok éven át lappanghat és sokszor csak akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az alkattal összefüggő más betegségek vagy elváltozások súlyosbítják a syphilitikus aorta állapotát. Ezt a gyógyítás szempontjából fontos felfogást ma már a külföldi klinikusok és tanköny-

vek is átvették. Egyszerű berendezést állított össze a vérnyomás pontos mérésére a két karverő érben.

Aortitises betegeken sokszor van különbség a két kar vérnyomásában, nemcsak a súlyos, de a tünetszegény esetekben is. Eljárása megkönnyíti ennek a súlyos betegségnek felismerését. Kiindulva a kísérleti anaemiákra és a perniciosára vonatkozó kutatásaiból, az állatfehérjében szegény étrendben új eljárást ismertet a polycythaemia gyógyítására. Ezzel az eseteknek 90%-ban sikerült teljes remissiót elérnie. Külföldön is sokan ismertetik ezt az eljárást, amely a régebbi kockázattal járó gyógymódokkal ellentétben ártalmatlan és eredményesebb.

A bőr reaktív felmelegedésének mérésével új adatokat nyert az egészséges ember és a hypertóniás betegek arterioláinak viselkedéséről, és sikerült kimutatnia a heveny vesegyulladásban az arterioláknak mások által feltételezett összehúzódását.

A szívgyengeségnek esetenként különböző tünetcsoportja nézete szerint azon alapul, hogy az egész szervezet a szívgyengeségre esetenként külön reagál. A szívgyengeségnek két fokát különbözteti meg: a lappangót és a nyilvánvaló szívgyengeséget. Ertekezett a szívurok-összenövés tüneteiről, felismeréséről és gyógyításáról, az aorta syphilis fejlődéséről és felismeréséről, a rheumás szívbetegségekről és a digitális kezelésről.

Klinikai megfigyelések címen ismerteti klinikája 13 éves munkásságát.

Klinikájáról 415 tudományos dolgozat és egy tankönyv jelent meg. A tudományos közlések éppúgy mint az ő dolgozatai a vér, a vérkeringés, a belső elválasztás és az idegrendszer betegségeit illetik és túlnyomó többségben külföldi folyóiratokban is napvilágot láttak.

Úgy Herzog tanár, mint tanítványai munkásságát a legnagyobb alaposság és megbízhatóság jellemzi, úgy, hogy nevének külföldön is tiszteletet szereztek.

A szerénység és a hivatkozás nélküli csendes munka jellemzi Herzog tagtársunkat, úgy, hogy igazi értékét csak az tudja mérlegelni, aki őt munkásságából ismeri meg. Ezen az alapon ajánljuk őt a III. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak.

Marek József íg. és r. t.

Orsós Ferenc r. t.

Illyés Géza l. t.

Issekutz Béla l. t.

Rados Gusztáv t. t.

Mauritz Béla íg. és r. t.

Verebély Tibor r. t.

Hoor-Tempis Mór r. t.

A III. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak tisztelettel ajánljuk **dr. SZABÓ ZOLTÁN** egyetemi ny. r. tanárt, levelező tagtársunkat.

Szabó Zoltánt Akadémiánk 1932. évben választotta meg levelező tagjául. Azóta, 1940. október hó 20-án kineveztetett a budapesti Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészeti karának meghívására e kar növényrendszertani tanszékére nyilvános rendes tanárrá. Mint ilyen, átvette a Növényrendszertani és Növényföldrajzi Intézet, valamint az Egyetemi Botanikus Kert igazgatását.*

Szabó Zoltán, habár időközben a műegyetemi Mezőgazdasági és Állatorvosi Kar dékánja (1937—38), majd prodekánya volt, tudományos munkásságát tovább folytatta. E munkásság legfőbb iránya a *Dipsacaceae*-család folytatólagos monografikus feldolgozása volt. Részben a *Cephalaria*-génusz monográfiájának adatgyűjtését folytatta tovább, részben pedig kiegészítette a már 1911-ben megjelent *Knautia*-monográfiáját. E tárgykörből öt nagyobb értekezése jelent meg, még pedig *Adatok Nyugat- és Dél-Európa Knautiáinak ismeretéhez* címmel (Bot. Közl. 1934.), majd a *Vogézek Knautiáiról* (Mat. és Term. tud. Értesítő. 1938.), egy délafrikai új *Cephalaria*-fajról (U. o. 1937.), továbbá egy új abesszíniai génuszlól (U. u. 1940.). Ez értekezések legjelentősebbike Szabó Zoltán organográfiai és genetikai vizsgálatainak összesítése (U. o. 1935.), továbbá az a nemrégiben megjelent nagy monográfia, amely a *Cephalaria*-génusz-ról Akadémiánk kiadásában 1940-ben jelent meg 352 lap terjedelemmel, 102 képpel, és 7 térképpel, melyeket a szerző saját maga rajzolt.

A *Dipsacaceákkal* folytatott tudományos kutató munkálatain kívül Szabó Zoltán az örökléstudomány terén is fejtett ki rendkívül figyelemreméltó tevékenységet. Ez a tevékenysége három irányú volt: tudományos kutató, ismeretterjesztő, és összefoglaló. Az örökléskutató munka eredményei közül kiemeljük a változékonyság excessivitásának kísérleti magyarázatát (Bot. Közlem. 1935.), az alkat örökléstudományi elemzését (Berlin 1939.). Ismeretterjesztő tevékenysége szintén kétirányú. Egyrészt előszóval, számos előadásban ismerteti a nagyközönség előtt az örökléstudomány mai állását, eredményeit és alkalmazását (Természettudományi Társulat, Soproni Nyári Egyetem, Szabadegyetem, egyéb társadalmi egyesületek), másrészt pedig az ismeretterjesztő közlemények egész sorában szol-

* Legújabbán a Kormányzó Úr a Corvin-koszorúval tüntette ki.

gálja az örökléstani ismeretek terjesztésének és ezzel köz-művelődésünknek ügyét. Örökléstudományi összefoglaló munkásságának eredménye pedig az a nagyjelentőségű és hézagpótló mű, amelyet a Kir. M. Természettudományi Társulat 1938-ban *Az átöröklés* címmel adott ki (444 l. 6 táblával és 256 képpel) és amelyben Szabó Zoltán az örökléstudomány mai állásának teljes áttekintését adja eredeti felfogással és csoportosításban, figyelemmel a gazdasági és orvosi vonatkozásokra.

Levelező taggá történő megválasztása óta harmadik kiadásban jelent meg *A növények szervezete* c. tankönyve (Pécs, 1933.), amely a növények összehasonlító organográfiáját tartalmazza (508 l. 340 kép.).

Társadalmi működése köréből kiemeljük, hogy tevékenyen vesz részt az Országos Felsőoktatási-, Közoktatási-, Ösztöndíj-, Természettudományi-, Természetvédelmi-, Kísérletügyi-, Kertészeti-, Nemzeti Múzeumi Tanács munkásságában, a Kir. M. Természettudományi Társulat vezetésében mint annak alelnöke, s növénytan és mezőgazdasági szakosztályainak tagja. Megszervezte a Magyar Pszichológiai Társaság örökléstudományi szakosztályát, melyet mint elnök jelenleg is vezet. Az OMGE folyóiratában a Köztelek-ben a *Gazdasági Növénytan* c. rovatot vezeti, amely tárgykörben szintén irodalmi tevékenységet fejtett ki, sőt a Műegyetem gazdasági növénytan intézetében tanítványai is az ő vezetésével fejtenek ki ebben az irányban tudományos munkát.

Megjelent műveinek jegyzékét az Almanach évről-évre közölte. Szabó Zoltán sokoldalú munkásságának és Akadémiánk tevékenységében való élénk részvételének méltó jutalmát jelentené a M. Tud. Akadémia rendes tagjává való megválasztása.

Mágócsy-Dietz Sándor t. t.
Mauritz Béla ig. és r. t.
Entz Géza r. t.
Zimmermann Ágoston r. t.
Jávorka Sándor l. t.

A III. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak tisztelettel ajánljuk **WELLMANN OSZKÁR** levelező tagtársunkat, a József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem nyilvános r. tanárát, az Országos Törzskönyvelő Bizottság elnökét.

Wellmann Oszkár, 1936-ban levelező taggá történt megválasztása óta, fáradhatatlan buzgalommal igen termékeny és értékes tudományos kutató munkát fejt ki egyrészt, másrészt pedig a gyakorlattal állandóan érintkezve, széleskörű tudását az ország állattenyésztésének fejlesztése és felvirágoztatása érdekében eredményesen értékesíti. 1937-ben a hágai XVII. Nemzetközi Mezőgazdasági Kongresszuson mint főelőadó beszámolt a vitaminok szerepéről háziállataink takarmányozásában. 1938-ban a zürichi XIII. Nemzetközi Allatorvosi Kongresszuson mint előadó ismertette a takarmány ásványi anyagainak jelentőségét, különös tekintettel az állati szervezet mész- és foszforellátására. 1939-ben a zürichi IV. Nemzetközi Állattenyésztési Kongresszuson mint főelőadó ismertette az újkori tenyésztési és tartási eljárások jelentőségét háziállataink betegségei elleni küzdelemben; másik előadásában pedig a takarmány mészsóinak célszerű kiegészítését tárgyalta.

Tudományos és gyakorlati vonatkozásban egyaránt nagyjelentőségűek az évtizedeken át Marek Józseffel és Urbányi Lászlóval együtt végzett biokémiai vizsgálatai a rhachitis és a vele rokon csontbetegségek lényegének felderítésére, amely kísérletes vizsgálati eredményeket magyar és német nyelven is közzétette és azok egy részét az Akadémia ülésein is bemutatta. E vizsgálatok közül az újabbak értékes adatokat szolgáltattak az ásványi forgalom zavarainak kémiai diagnosztizálásához, az angolkór és csontlágylás lényegéhez, a takarmány ásványi sóarányának jelentőségéhez az állati szervezet mész- és foszforforgalmának, a különböző takarmányozásnak és a sertésfajtának befolyásához, az ú. n. vitaminlökésnek védő- és gyógyító hatásához, a D-vitamin hatásához az ásványi anyagok kihasználására, a mész-, illetőleg a foszfordús takarmányozásnak a malacvér alkalitartalékának ismeretéhez és közömbösítőképességére gyakorolt hatásához.

Elismert elsőrendű szaktekintély az állattenyésztés terén is, aki mint az Országos Törzskönyvelő Bizottság elnöke tevékenyen és kiváló eredménnyel működik közre hazánk és a visszaszerzett országrészek állattenyésztésének irányításában és megszervezésében. Az illetékes tényezők minden jelentősebb állattenyésztési ügyben ki szokták kérni véleményét. Nemcsak az előzőekben ismertetett, szorosan tudományos munkálkodását, hanem állattenyésztési vonatkozású gyakorlati kiválóságát a külföldön is méltányolják és elismerik. Ennek egyik újabb példája,

hogy az iráni kormány 1936-ban meghívta hosszabb tartózkodásra Iránba az ottani lótenyésztés megszervezése és irányainak megszabása végett.

Igen szorgalmas, termékeny és eredményes bűvárkodási és irodalmi munkásságáról tanúskodik értekezéseinek és műveinek az alanti jegyzékben felsorolt nagy száma.

Wellmann Oszkár kiválóan eredményes és nemzetközi viszonylatban is nagyra értékelt, ernyedetlen munkásságának méltó jutalmát jelentené a M. Tud. Akadémia rendes tagjává megválasztása.

Marek József íg. és r. t.

Entz Géza r. t.

Zimmermann Ágoston r. t.

Gróh Gyula r. t.

Manninger Rezső r. t.

Tudományos munkássága:

Adatok az ásványi forgalom zavarainak chemiai diagnosztizálásához. Urbányi L.-val (Közlemények az Összehasonlító Élet- és Kórtan köréből, XXVIII. 247, 1937.)

Die Bedeutung der Knochenanalysen bei der Diagnose von Knochenkrankungen der Tiere. Marek J. és Urbányi L.-val. (Archiv für Tierheilkunde, 72 1. 1937.)

A csontelemzések értéke az állati csontbetegségek diagnosztizálására. Marek J. és Urbányi L.-val. (Mezőgazdasági Kutatások, 10, 149, 1937.)

Le rôle des vitamines dans l'alimentation de nos animaux domestiques. (Rapport principal. VI-ème section, theme No. 1. XVIII-e Congrès international d'Agriculture la Haye, Publié par Comité d'Organisation, La Haye, 1937.)

Beiträge zum Mineralstoffgehalt der Kuh- und Stutenmilch. (XI. Milchwirtschaftlicher Weltkongress Berlin. Mitteilungen zu Sektion II. Berlin, 1937.)

Perzsiái tanulmányutam tanulságai. (Köztelek, 47, 684, 1937.)

A tejelésellenőrzés kiterjesztése mint a tejtermelés fokozásának hatékony eszköze. (Köztelek, 47, 25, 1020, 1937.)

Folytatólagos tanulmány az angolkórról és a csontlágyulásról. (Marek J. és Urbányi L.-val. Állatorvosi Lapok, 61, 1, 1938.)

Weitere Untersuchungen über Rhachitis und Osteomalazie. Marek J. és Urbányi L.-val. (Archiv für Tierheilkunde 73, 32, 1938.)

További vizsgálatok az angolkórról és a csontlágyulásról. Marek J. és Urbányi L.-val. (Állatorvosi Lapok, 61, 75, 1938.)

A vitaminok jelentősége a háziállatok takarmányozásában. (Köztelek, 48, 124, 1938.)

A tenyészállatok származásának jelentősége az újkori biológia megvilágításában. (Köztelek, 48, 333, 1938.)

A fiatal szervezet anyagcsereforgalma. (Állattenyésztők Lapja, 14, 298, 1938.)

Wesen und Bedeutung des Mineralstoffverhältnisses im Futter mit Rücksicht auf die Kalk- und Phosphorversorgung des Tierkörpers. (XIII. Internationaler Tierärztlicher Kongress, Zürich, H. 16. 1938.)

A malacvér összetételének változása különböző ásványi anyagtartalmú takarmány hatására. Marek J. és Urbányi L.-val. (Állatorvosi Lapok, 61, 435, 1938.)

A takarmány ásványi sóarányának lényege és jelentősége az állati szervezet mész- és foszforellátásában. Marek J. és Urbányi L.-val. (Mat. és Term. tud. Értesítő, 57, 1020, 1938.)

A felcombsont fejének leválása csikóban rhachitises alapon. Marek J. és Urbányi L.-val. (Állatorvosi Lapok, 62, 151, 1938.)

Tanulmányok az angolkórról és a rokon csontbántalmakról. Marek J. és Urbányi L.-val. (Állatorvosi Lapok, 62, 197, 1939.)

Epiphyenlösung im Femurkopf bei einem jungen Pferd auf rhachitischer Grundlage. Marek J. és Urbányi L.-val. (Deutsche Tierärztl. Wochenschrift, 47, 353, 1939.)

Untersuchungen über Rhachitis und verwandte Knochenerkrankungen. III. Mitteilung: Versuche an Hunden. Marek J. és Urbányi L.-val. (Archiv. für Tierheilkunde, 74, 121, 1939.)

Die Ergebnisse des ungarischen Kontrollwesens in den Geschäftsjahren 1933/34—1936/37. (Deutsche Landwirtschaftliche Presse, 66, 31, 1939.)

Neuzeitliche Massnahmen der Züchtung und Haltung zur Krankheitsbekämpfung. (Deutsche Tierärztl. Wochenschrift, 47, 569, 1939.)

Zweckmäßige Ergänzung der Kalksalze im Futter. (Sektionsmitteilungen des IV. Internationalen Tierzuchtkongresses, Zug, 1939.)

Tanulmányok a rhachitisoról és a vele rokon csontbántalmakról. IV. közl. Összehasonlító kísérletek különböző fajtajú és különbözőképen takarmányozott malacokkal.

Marek J. és Urbányi L.-val. (Állatorvosi Lapok, 63, 1, 7, 1940.)

Összehasonlító kísérletek különböző fajtajú és különbözőképpen takarmányozott malacokkal a rhachitis lényegének tanulmányozása során. Marek J. és Urbányi L.-val. (a M. Tud. Akadémia Matematikai és Természettudományi Értesítője, 48, 750, 1939.)

Untersuchungen über Rhachitis und verwandte Knochenerkrankungen. IV. Mitt. Vergleichende Versuche an Ferkeln verschiedener Rassen und bei verschiedener Fütterung. Marek J. és Urbányi L.-val. (Archiv für Tierheilkunde, 75, 180, 1940.)

Tanulmányok a rhachitistről és a vele rokon csontbántalmakról. V. közl. Védő- és gyógyító kísérletek malacokkal az úgynevezett D-vitaminlökéssel. Marek J. és Urbányi L.-val. (Állatorvosi Lapok, 63, 19, 1940.)

Untersuchungen über Rhachitis und verwandte Knochenerkrankungen. V. Mitt. Vorbeugungs- und Heilversuche bei Ferkeln mit D-Vitaminstoßbehandlung. Marek J. és Urbányi L.-val. (Archiv für Tierheilkunde, 75, 196, 1940.)

Untersuchungen über Rhachitis und verwandte Knochenerkrankungen. VI. Mitt. Einfluß des Mineralstoffverhältnisses sowie des D-Vitamingehaltes im Futter auf die Ausnützung der Mineralstoffe. Marek J. és Urbányi L.-val. (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 48, 69, 1940.)

Tanulmányok a rhachitistről és a vele rokon csontbántalmakról. VI. közl. A takarmány ásványi sóarányának, valamint a D-vitaminnak befolyása az ásványi anyagok kihasználására. Marek J. és Urbányi L.-val. (Mezőgazdasági Kutatások, 12, 251, 1939.)

Vizsgálatok a rhachitistről és a vele rokon csontbántalmakról. VII. közl. A mész-, illetőleg a foszfordús takarmányozás hatása a malacvér alkalitartalékára és közömbösítőképességére. Marek J. és Urbányi L.-val. (Mezőgazdasági Kutatások, 13, 1, 1940.)

Untersuchungen über Rhachitis und verwandte Knochenerkrankungen. VII. Mitt. Über Wirkung einer kalk- bzw. phosphorüberschüssigen Fütterung auf die Alkalireserve und den Puffergehalt des Blutes bei Ferkeln. Marek J. és Urbányi L.-val. (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 48, 201, 1940.)

A szarvasmarhák bírálata és törzskönyvelése. 84 kép, 1 színes melléklettel és táblázatokkal, 140. l. Budapest, 1940. Pátria.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának B) alosztályába *levelező* tagnak **dr. BEREI SOÓ REZSŐ**-t, a kolozsvári M. Kir. Ferenc József-Tudományegyetemen a növényrendszertan ny. r. tanárát.

Berei Soó Rezső 1903. augusztus 1-én született Székelyudvarhelyt régi székely nemesi családból. Iskoláit Kolozsvárott, majd a budapesti egyetemen kitűnő eredménnyel végezte, és 1926. őszén sub auspiciis Gubernatoris bölcsészetdoktorrá avattatott. Már mint egyetemi hallgató kutató munkákat végzett, előadásokat tartott, irodalmi munkásságot fejtett ki. Ezek alapján kiküldetést nyert botanikai kutató munkájának folytatására. Berlinben 1925—1927-ig dolgozott a botanikai múzeumban növényrendszertani és növényföldrajzi tárgykörben. Időközben több tanulmányutat tett (Olaszország, Anglia, Balkán, Kis-Ázsia, Közép- és Nyugat-Európa). 1927. augusztusában mint a tihanyi Biológiai Intézet adjunktusa a Balaton vidékének növényszociológiai feldolgozásával foglalkozott. Munkásságának ez a szakasza 1929. decemberében zárul, amikor a debreceni egyetem növényteni tanszékére neveztetett ki 27 éves korában ny. rk., majd 1935-ben rendes tanárrá. E tanszéken 1940-ig működött, amikor a kolozsvári egyetemre neveztetett ki. Munkásságában célul tűzte ki Magyarország vegetációjának korszerű synökológiai és szociológiai irányú feldolgozását, a flóra multjának kutatását, mikroklimatikai és phytopedológiai vizsgálatát, az ország természetes tájegységeinek szintetikus feldolgozását. Ezekben az irányokban nemcsak saját maga fejt ki a világirodalomban páratlan termékenységgű kutató munkát és irodalmi működést, hanem iskolát teremt és tanítványainak egész sora vesz részt munkásságában. Több száz dolgozatában legjelentősebbek azok az eredmények, melyek a magyar pusztának és növényzetének keletkezését tisztázták, a magyar flóra több egységét elemezték (Balaton, Nyírség, Mátra, Tiszántúl, Székelyföld), majd pedig egyes nehéz nemzetség feldolgozását kísérlik meg (Rhinanthus, Orchis, Alchemilla, Potamogeton). Dolgozatai, amelyek felsorolását mellőzzük, a magyar nyelven kívül latin, német, francia, angol és olasz nyelven is megjelentek, részben hazai, részben külföldi folyóiratokban és művekben, valamint az ál-

tala alapított „Geobotanica Hungarica 1936-tól” c. folyóiratban.

Hírneve nemcsak művei révén terjedt túl az ország határán, hanem a nemzetközi kirándulásokon és kongresszusokon tartott előadásai, továbbá titkári és előadói munkássága, német csere-tanári előadás-sorozata, számos tanulmányútja révén is, minekfolytán több külföldi társaság tagja, számos külföldi folyóiratnak referense, gyűjteményes műnek munkatársa lett. A Szent István-Akadémia is rendes tagjai sorába iktatta. Még megemlítjük, hogy tevékeny szerepet játszik a művészet, főképpen a magyar grafika kérdéseinek kutatása, valamint szaktárgyának népszerűsítése körül.

Irodalmi munkásságáról kiemeljük, hogy a florisztika köréből 12, a szociológia köréből 34, a rendszertan köréből 30, a flórakutatás területéről 19 nagyobb dolgozata jelent meg, amelyekhez még közel 650 kisebb-nagyobb közlemény csatlakozik.

Végigtekintve ezen a szokatlan munkabírásról és termékenységről tanúskodó munkásságon, kétségtelen előttünk, hogy Soó Rezső professzorban Akadémiánk oly tagot nyerne, akitől még jelentős tudományos eredményeket várhat.

Dudich Endre l. t.

Entz Géza r. t.

Jávorka Sándor l. t.

Szabó Zoltán l. t.

DARÁNYI GYULA dr. (Pusztaszentgyörgyi és Tetétleni) a budapesti egyetem ny. r. tanárát és a Közegészség-tani Intézet igazgatóját alulírottak tisztelettel ajánljuk az Akadémia III. osztályának B) alosztályába *levelező* tagnak. Ajánlásunkat a következőkkel támasszuk alá.

Orvosi tanulmányait részben Budapesten, részben külföldi egyetemeken végezte. Oklevelét 1912-ben Budapesten szerezte meg. A világháborúba mint honvéd huszárhadnagy vonult be, de rövidesen átminősítettett honvéd főorvosnak, majd soronkívül ezredorvosi minőségben szolgált a honvédség egészségügyét. A háború után az Állami Bakteriológiai Intézet igazgatója lett és egyidejűleg megszervezte és vezette a Budapesti Vöröskereszt-kórház laboratóriumát. 1923-ban egyhangú jelölésre a budapesti egyetemen magántanárrá képesítettett, 1928-ban egyhangú jelölésre a szegedi egyetem nyilvános rendes tanáraként az ottani Közegészség-tani Intézetet vette át. 1931-ben

ugyancsak egyhangú jelöléssel Budapestre nyert kinevezést, ahol azóta a Közegészségtani Intézet igazgatója.

Első munkája már 1916-ban megjelent, amelyet eideig több mint 180 értekezése követett, míg végre az elmúlt év folyamán négykötetes Közegészségtanának eddig megjelent három kötetében foglalta össze tapasztalatait. Ilyen munka egy szerző tollából ma egyedüli az egész világirodalomban. Társ-szerzőkkel írt három munkája. Az *iskolás-kor egészségtanáról*, *Fajfenntartás egészségtanáról* és legújabban az *Ikerkutatásról* Akadémiánk támogatásával jelent meg. Dolgozatai közül hármat mutatott be az Akadémián Preisz, Hutyrá és Mágócsy-Dietz tagtársunk.

Darányi Gyula igen kiterjedt kutató-munkásságát bőven gyümölcsöztette a „Közegészségtan” nemzeti jelentőségű dolgozatában, amivel eddig is nagy érdemeket szerzett.

Már a háború alatt több kiküldetésben volt része, járványok leküzdésére. Dél-Magyarországon fellépett tifusz, kolera, vérhas és malária járványok megfékezése alatt szerzett tapasztalatairól több közleményben be is számolt. Nagy buzgalommal foglalkozott a közegészségtan oktatásának kiterjesztésével, a közegészségtan iránti érdeklődés felkeltésével, társulatok, tanfolyamok, továbbképző kurzusok létesítésével. Igen sokszor járt külföldön, részben kiküldetésben, részben meghívásra. Anglia, Amerika, Németország, Franciaország és Olaszországban tizenegy helyen tartott részben beszámoló, részben ismertető előadásokat. A közegészségügyet szolgálta kiterjedt egészségügyi vizsgálatokkal, amelyek közül az egyetemi hallgatóknak egészségügyi vizsgálata, egészségügyi állomások szervezése, közegészségügyi szervezetek és múzeum létesítése a legfontosabbak. Résztvett a magyar rák elleni szervezkedés megindításában annak idején, megboldogult Dollinger tanárral együtt. Létrehozta a társadalmi egészségügyi és orvostudományi szakosztályt. Sikeresen fáradozott és dolgozik jelenleg is a közegészségügy és az orvostovábbképzés terén. Saját tudományos kutatásainak főbb eredményeit a következőkben foglalhatjuk össze.

Megállapította, hogy a kolera baktérium-gazdaság két hétig is eltarthat a beteg környezetének elhagyása után, amiért is a régi ötnapos elkülönítés nem megfelelő, hanem a fertőzőképesség kizárására kéthetes izolálásra vagy pedig alapos baktérium-elölésre van szükség. Elsőnek kezdte a vérhas aktív immunizálását. Tíz dolgozatában foglalkozott a vérsavó új tulajdonságával. Dolgozatában

írt megállapítása alapján terjedtek el a különböző úgynevezett labilitási reakciók, amelyek a vérsejt-süllyedési eljárással egyenértékűek. A víz-szennyezési csirák képződésének meggátolására hydrophil colloidok megszorodásának kimutatását ajánlotta, ami ma az ő neve alatt külföldi tankönyvekben is ismeretes eljárás.

Több munkában foglalkozott a kórokozó staphylococcusok által felismert azzal az új tulajdonsággal, hogy a fibrinogént alvasztják. Ez a tulajdonság nem-kórokozó staphylococcusokkal szemben elkülönítésre használható. Ugyancsak több munkában foglalkozik azzal a biológiai megállapítással, hogy a spórák megtermékenyített petesejteknek felelnek meg (zygota). A spórák képződését baktérium colloid dehydratisációjával hozta összefüggésbe. A fajfenntartási feladatokat vegetatív és generatív csoportba osztja, amely utóbbinak legelemibb alakja a baktérium spora. Virulens lépfene bacillusok új tulajdonságaként ismerteti a másodlagos telepképződést és tarfoltok jelentekését. Nemzetgazdaságilag fontos megállapítást jelent a lisztkezelőszerekre vonatkozólag tett megfigyelése. Bizonyos külföldi gyárak külföldi szerekkal akarták elárasztani hazánkat, azt az előnyt emelve ki, hogy ezzel az eljárással a kelési idő megrövidül. Kísérletekkel bebizonyította, hogy ezzel az eljárással ezek a szerek a liszt fehérjével együtt, annak élettani értékét is csökkentik.

Harmadik munkájában foglalkozik a gének és vírusok összefüggésével, amely felfogás újabb külföldi munkákban is szerepel. Legújabban a baktériumok hőelölési hőmérsékletének fontos megállapításával foglalkozik, ismertette az eddigi összehasonlításokra nem alkalmas adatokat. Az elmondottakból kitűnik Darányi Gyula bámulatraméltó szorgalommal művelt tudományszaka iránti lelkesedése. Kiderül egyúttal foglalkozásának eredetisége, amellyel főleg a baktériumok terén új utakra tör. Ezzel nemcsak hazai, hanem a külföldi irodalomban is megbecsült és ismert nevet szerzett magának, amivel megérdemli, hogy Akadémiánk tagjai közé soroztassék.

Melegen ajánljuk Darányi Gyula dr.-t az Akadémia levelező tagságára.

Orsós Ferenc r. t.
Herzog Ferenc l. t.
Illyés Géza l. t.
Issekutz Béla l. t.

Rados Gusztáv t. t.
Mauritz Béla ig. és r. t.
Verebély Tibor r. t.
Hoor-Tempis Mór r. t.
Marek József ig. és r. t.

FEKETE ZOLTÁN-t, a M. Kir. József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem nyilvános rendes tanárát a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Fekete Zoltán 1877. április hó 18-án Selmechányán született. Atyja a székely származású Fekete Lajos erdészeti főiskolai tanár, c. min. tanácsos, M. Tud. Akadémia levelező tagja volt. Fekete Zoltán középiskolai tanulmányait Selmechányán végezte, ahol a bányamérnöki és erdőmérnöki oklevelét Budapesten 1900-ban szerezte meg kitüntetéssel. Katonai kötelezettségének a cs. kir. tüzérségnél tett eleget, ahol tart. hadnagyí rangot nyert. Állami szolgálatba 1898. októberében lépett és 7 évig teljesített üzemi szolgálatot, 4 éven át mint a zsarnócai m. kir. erdőrendezőség vezetője működött. Ezután a selmechányai főiskolán volt tanársegéd, majd adjunktus, 1911-ben pedig a főiskola rendkívüli, 1913-ban rendes tanára lett, megbízást nyert az erdőrendezéstani tanszék vezetésére. Tanszékének tárgyai voltak: az erdőbecslés, erdőértékszámítás. A selmechányai időszak alatt a főiskola erdőmérnöki osztályának az 1914/15—1916/17. tanévekben dékánja volt. A főiskolának Sopronba történt áthelyezésekor élénk részt vett a főiskola újjászervezésében. A soproni időszak alatt az 1920/21—1922/23. és 1925/26. tanévekben az erdőmérnöki osztály dékánja, az 1926/27—1927/28. és 1932/33—1933/34. tanévekben a főiskola rektora volt és az 1934. tanév óta mint egyetemi nyilvános rendes tanár látja el az erdőrendezéstani tanszéket. Az átszervezéskor az 1934/1935. tanévben a műegyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki karának megválasztott prodeánja volt. Az 1928—1937-ig terjedő időben az országgyűlés felsőházának tagjaként képviselte a főiskolát és a Kart.

Habár tudományos kutató és irodalmi tevékenysége a jelzett hivatali elfoglaltságok miatt többször megszakadt, mégis igen jelentős tevékenységet fejtett ki az erdőrendezés, erdőbecslés és értékszámítás területén. Alább közölt irodalmi tevékenységének jegyzékéből látszik, hogy tanszéke e tárgyköröknek korszerű s külföldön is elismert kutató helye. Fekete Zoltán a kitartó, mélyreható és igen alapos tevékenységű, de e mellett a szerényen visszahúzó tudósok példaképe. Munkássága a jelzett tárgykörökben és az ehhez csatlakozó növényföldrajzi területeken nemcsak nagy gyakorlati értékű eredményeket ért el, hanem tudományos szempontból is súlyos értékeket jelentenek megállapításai. Tudományos munkásságának

nemcsak egyetemi tanári kinevezése volt elismerése, hanem ezenkívül rendes tagul választotta őt a Darányi Ignác-Agrártudományos Társaság, továbbá a Finn Erdészettudományi Társaság is. Az egyesületeken kívül tagja az Országos Természettudományi Tanácsnak és az Országos Felsőoktatási Tanácsnak. A m. kir. földművelésügyi miniszter megbízásából mintegy 15 éven át végzett kutató munkát a hazai fafajok fatömegterméyzőinek és fatermésének vizsgálata körül, amely tárgykörből nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi kongresszusokon is számos előadást tartott. Az erdőgazdasági viszonyok tanulmányozása és az erdészeti felsőoktatás intézményeinek meglátogatása céljából Ausztriában, Németországban, Svéd-, Finn-, Észt-, Lett- és Lengyelországban utazott.

Számos kisebb közleményén, útleírásán, ismertető cikkein kívül a következő értekezéseit soroljuk fel:

A) *Az Erdészeti Kísérletek* c. folyóiratban:

1. Magasságmérések az erdészeti növényföldrajzi megfigyeléseknél, 2. Növényföldrajzi megfigyelések a Közép-Tátrából (1902). 3. Növényföldrajzi megfigyelések a Magas-Tátrában (1904). 4. Az erdészeti főiskolai növénykert Wellingtoniái (1905). 5. A rudas szalagpróba (1906). 6. Az óhegyi „Fatermési kísérleti terület” (1913). 7. A próbateres fatömegbecslési eljárások méltatása, összehasonlító kísérletek alapján (1914). 8. A fatömegtáblák alkalmazásának gyakorlati méltatása, összehasonlító kísérletek alapján (1914). 9. A faállomány százalékos összetételében megnyilvánuló törvényszerűség, mint általános természeti törvény (1917). 10. A valószínűségi törvény a természetben (1917). 11. Szerfabecslési táblázatok. Tafeln zur Schätzung von Eichennutzholz (1931). 12. Pótlások a faállomány és az erdőtöke nyereségszámításának elméletéhez. Zur Theorie der forstlichen Statik bei aussetzendem Betriebe (1931). 13. Ermittlung des Bestandeszuwachses mittelst Maßentafeln bzw. in Verbindung mit dem Maßenkurvenverfahren (1931).

B) *Az Erdészeti Lapok* c. folyóiratban:

1. Növényföldrajzi megfigyelések a Magas-Tátrában (1905). 2. A fokozatos kihasználás és a térszakozás (1911). 3. Fatermelési tábláink (1916). 4. Az új erdőrendezéstani utasítás ismertetése és méltatása (1920). 5. A helyi fatermelési táblák kérdéséhez (1922). 6. A vég- és előhasználati

fatömegek arányának megállapítása a helyi fatermési táblákon (1923). 7. Hozzászólás az új erdőtörvénytervezet IV. fejezetéhez (1930). 8. Északi országokon keresztül (1931). 9. A fatömegtábla és a fatömeggörbe a növedékszámítás szolgálatában (1933). 10. A használatok elnevezése (1937). 11. Néhány műszavunk helyes értelmezése (1937). 12. Tisztítás, tisztítóvágás, tisztázóvágás (1937). 13. A sűrűség és a záródás hatása az akácegyed fejlődésére (1938). 14. Az erdőgazdasági üzemterv rajzabrást mintái (1938). 15. Erdőrendezési utasításunknak a fatermési táblákra vonatkozó rendelkezései (1936). 16. A köbözés legegyszerűbb kulcsszámjai (1938). 17. A részletes erdőleírás alakja és tartalma (1938). 18. A sűrűségi és záródási viszonyszám helyes értelmezése (1938). 19. Az erdő gazdasági beosztása és a jövőbeli gazdaság alapelveinek megszabása (1938). 20. Üzem és hozamszabályozás (1939). 21. A derékszögű távcsőkereszt (1939).

C) Az Erdőgazdasági Szemle c. folyóiratban:

1. Az üzemmód és vágásforduló a szabadforgalmú magánbirtokosok üzemtervében (1930). 2. A hozadék-összefüggés a vágásfordulóval és az irányynövedéssel (1930).

D) Külföldi folyóiratokban:

1. *Versuche aus dem Bereiche der Holzmeßkunde* (Zentralblatt für das gesamte Forstwesen 1915). 2. *Einfluß der Schlußverhältnisse auf die Form und Masse der Robinie* (1936. A II. nemzetközi erdőgazdasági kongresszus kiadmánya). 3. *Ertragstafeln für die Robinie des ungarischen Tieflandes* (1936. Az erd. kutatóintézetek IX. nemzetközi kongresszusának kiadmánya). 4. *Geschichte und Stand der Forsteinrichtung in Ungarn* (1939. Zeitschrift für Weltforstwirtschaft, Bd. VII. Heft 3, 151—154. l.). 5. *Die ungarischen Ertragstafeln* (1939. Zeitschrift für Weltforstwirtschaft, Bd. VII. Heft 3, 155—162. l.).

E) Külön kiadványok:

1. *Erdőmérnöki segéd táblák*, Sopron, 1926., 2. *Az akác sorka fatömeg- és növekedési táblái* (magyar és német nyelven) Sopron, 1931. 3. *Akác-fatömegtáblák és szerfabecslési táblázatok* (magyar és német nyelven) Sopron, 1935. 4. *Akác-fatermelési táblák a Magyar-Alföld számára* (magyar és német nyelven) Sopron, 1937.

A legutóbb felsorolt külön kiadványok tartalmazzák Fekete Zoltán kutató működésének a legutóbbi irányát, amely új módszerek kidolgozásával igen aprólékos és igen beható vizsgálatokon alapul és nemcsak szorosan vett erdészeti, hanem közgazdasági jelentőségű is. Az akácfa fatömeg és növekedési tábláiról írott munka első füzeté már 1931-ben jelent meg. Azóta a m. kir. földművelésügyi minisztérium megbízásából, továbbá a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium természettudományi alapjának és a Széchenyi-Tudományos Társaságnak a támogatásával e munkálatait folytatta. A második füzetben a zárt erdőben nőtt akácegyed növekedési, illetőleg fatömeg szerfabecslési adatait magában foglaló táblázatokot bocsátotta közre, végül a harmadik 1937-ben megjelent magyar és német nyelvű füzet az akácfa állomány hazai fatermelési tábláit közli a legújabb felvételek alapján. E vizsgálatait az Erdészeti Kutató Intézetek Szövetségének 1936. évi nagygyűlésén ismertette. Ezek a monográfiák mint úttörő és a kutatás irányait megszabó munkák mutatják meg az utat a többi fafaj feldolgozásának keresztülviteléhez is. A mű utolsó füzetét a szerző Kaán Károly ny. földművelésügyi államtitkárnak, nemrégien elhunyt levelező tagunknak ajánlotta, aki Fekete Zoltán munkásságát nagy megértéssel támogatta. Azzal a megnyugvással ajánljuk Fekete Zoltánt a Kaán Károly elhunytával képviselő nélkül maradt erdészeti tudományok akadémiai székére levelező tagnak, hogy vele akadémiánk valódi értékkel gyarapodik.

Szabó Zoltán l. t.

Jávorka Sándor l. t.

Mágócsy-Dietz Sándor t. t.

Maurítz Béla ig. és r. t.

Zimmermann Agoston r. t.

MÓCSY JÁNOS-t, a M. Kir. József Nádor-Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mezőgazdasági és állatorvosi karán a belorvostan ny. r. tanárát, a III. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Mócsy János 1895-ben született Kalocsán. Állatorvosdoktor. Előbb Aujezsky Aladár bakteriológiai, majd 1921-től Marek József belklinikai intézetében asszisztens és 1926-tól adjunktus volt, 1927-ben pedig magántanárrá képesítették. Közben egy éven át Schaffer Károly agyszövet-tani intézetében dolgozott és a házinyúl központi idegrendszerét tanulmányozta, később pedig, mint Rockefeller-ösztöndíjas, Koppenhágában a mezőgazdasági és

állatorvosi főiskola kórbonctani intézetében és több német-országi kutató intézetben további egy éven át folytatta kutató tanulmányait. 1935-ben az egyetemen az állatorvosi belorvostan ny. rk., 1940-ben ny. r. egyetemi tanárává nevezték ki. A Magyar Dermatológusok Társaságának és az Országos Állategészségügyi Tanácsnak tagja, a Magyar Patológusok Társasága nagygyűlésének szorgalmas és megbecsült előadója.

Tudományos munkássága kiterjed nemcsak szorosan vett szakmájának, a belorvostannak, fejlesztésére, hanem felöleli az általános kórtant és e két szakmának határterületeit. Összesen 96 dolgozata közül csak a legkiválóbbak tartalmát és értékét emeljük ki.

Klinikai diagnosztikai tárgyú dolgozatai közül különös említést érdemel a vérülepítésre vonatkozó, magyar és német nyelven megjelent közleménye, melyben az egész jelenséget fizikális-kémiai alapon megmagyaráznia sikerült. Nevezetesen kimutatta, hogy a vörös vérszettek ülepedésének sebességét a fajsúlykülönbségen kívül elsősorban a vérszettek agglutinációjának foka, ezt viszont egyebek között a vérplazma fehérjehányadosa határozza meg. Egyben sikerült megállapítania az összefüggést a vérszettek ülepedés gyorsasága és a vérsavónak komplementum-ellenes hatása között. Fizikális kísérletekkel végérvényesen igazolta Marek-nek a tüdő sejtjes lélekzési zörejének keletkezésére vonatkozó, egyesek által még vitatott megállapítását. Kimutatta ugyanis, hogy a közepes tágasságú és a szűkebb tüdőcsövekben (hörgőkben) a levegő áramlása lamináris, azokban tehát nem támadhat örvénylés s következőleg rezgés, illetőleg hang sem. Csak a legkisebb tüdőcsöveknek a tüdő lélekző részébe nyílása helyén van alkalom a belélekzés folyamán örvénylés keletkezésére és az örvények szapora sorozatos leszakadása folytán hang képződésére. A sejtjes lélekzési zörej keletkezési helye ezek szerint a legkisebb hörgők és a tüdő lélekző (sejtjes) részének határán van.

Kóroktani és kórfejlődési vizsgálatait során megállapította, hogy a myoglobinnak (izomfestéknek), a haemoglobinnal (vérfestékkel) ellentétben, nagyon alacsony a veseküszöbe, minek folytán a vérbe mesterségesen bevitt vagy oda kóros viszonyok között beteg izmokból bekerült myoglobin rövid idő alatt szinte teljes mennyiségében a vizelettel kiürül. Ezzel kapcsolatban szpektrofotometriás úton vizsgálta az izomból kilépett myoglobin sorsát és változásait a szervezetben, megállapította egyúttal számos

myoglobinszármazék színképét. Ez a munkálata 1935-ben Akadémiánkban is bemutatásra került. (Mat. és Term.-tud. Ert., LIV. k.). Ebbe a kutatási körbe sorozható a reticulo-endothelialis készülék gyűjtőképességére, különösképen a vérbe fecskendezett kolloidális szén gyógyító hatására vonatkozó kísérletes tanulmánya.

Számos dolgozatban foglalkozott a lovak fertőző kevésvérűségével, ennek a világszerte elterjedt és sok kárt okozó betegségének kórszövettanával, klinikai megállapításával szerológiai módszerek alapján, továbbá a mások által ajánlott védő és gyógyító eljárások kísérletes ellenőrzésével. E közben kimutatta, hogy ezt a betegséget nemcsak a vérrel, hanem ismételt kicsapással a vérsavóból tisztán előállított globulinfrakcióval is sikerül mesterségesen előidézni. Eredményeinek elismeréseképpen az 1935. évben New-Yorkban megtartott XII. nemzetközi állatorvosi kongresszus e kérdés referálására kérte fel. Kimerítően tanulmányozta a veszethegellenes oltások után néha előálló bénulások okát és mibenlétét, ismertette a klinikai tüneteket és megállapította, hogy gócos-lymphocytás agy- és gerincvelőgyulladásról van szó és hogy az így beteg idegrendszer nem tartalmaz kísérleti állatokra átvihető ragályanyagot. A rhachitis elhárításával kapcsolatban a takarmányok hiányos alkalicitásának kiegészítésére alkalmas anyagok mennyiség-meghatározására egyszerű képlettel állapított meg és ezzel indítékot adott részletes takarmányozási táblázatok összeállítására. Résztvett az állami támogatással az ország szarvasmarha-állományában megindított gümőkórintás megszervezésében, több dolgozatban foglalkozott a rühatkák kiváltotta betegség kéndioxidos gázkezelésének kidolgozásával; az ő tervei szerint építik országszerte az erre alkalmas gázkamrákat. Kotlán Sándorral együtt elsőnek állapította meg, hogy az Ollulanus fonálféreg sertésben is előfordul. Nagyszámú egyéb, kazuisztikus, orvoslásműveleti és orvosláskísérleti közleménye, úgyszólván a belorvostan minden részéből, szintén tanúskodik lankadatlan szorgalmáról és alapos tudásáról.

Mócsy János kitartóan, teljes odaadással s nagy sikerrel szolgálja a tudományt és az oktatás ügyét, miközben nem téveszti szem elől a gyakorlati élet kívánalmait sem. Segítségére van ebben nagy tehetsége, ernyedetlen szorgalma és munkakedve, széleskörű alapos képzettsége a szorosan vett állatorvosi, az összehasonlító orvosi és a természettudományokban, szintűgy önálló ítélőképessége és szerencsés ötletessége a kísérletes vizsgálatok megter-

vezésében. Ezek a tulajdonságai nemcsak saját tudományos tevékenységében, hanem az intézetéből tanítványai tollából kikerült szép értekezésekben is érvényesülnek.

Meggyőződésünk szerint Mócsy János már eddigi tudományos munkásságával is érdemesnek bizonyult Akadémiánknak, mint a magyar tudományosság legfelsőbb fórumának elismerésére, és érdemességét megválasztása esetén Akadémiánk kebelében kifejtendő tevékenységével még csak növelné, személye újabb, nagyon értékes munkarőt jelentene a M. Tud. Akadémiában.

Manninger Rezső r. t.

Verebély Tibor r. t.

Orsós Ferenc r. t.

Zimmermann Ágoston r. t.

Herzog Ferenc l. t.

Marek József ig. és r. t.

Tudományos munkássága (kivonatossan).

1. *A fertőző kevésvérűség okozta szöveti elváltozásokról.* (Állatorvosi Lapok, XLVI. 1—6. sz. 1924.) — *A fertőző kevésvérűség kórjelzéséről.* (Állatorvosi Lapok, LV. 10. sz. 1932.) — *A fertőző kevésvérűség kórjelzése.* (Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, XXV. 287. 1932.) — *Die serologischen Untersuchungsverfahren bei der infektiösen Blutarmut der Pferde.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 65, 451. 1932.) — *Zur Pathogenese der ansteckenden Blutarmut der Pferde.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 65, 547. 1932.) — *A lovak fertőző anaemiájának histogenesise.* (Magyar Pathológusok Társaságának Munkálatai, Budapest, 68 és 119. l. 1933.) — *Immunizációs és gyógyítási kísérletek fertőző kevésvérűségben beteg lovakkal.* (Állatorvosi Lapok, LVIII. 58. 1935.) — *Immunisierungs- und Heilversuche bei der ansteckenden Blutarmut der Pferde.* (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 43, 211, 1935.) — *Ansteckende Blutarmut der Pferde.* (Referátum.) (Twelfth International Veterinary Congress, New-York, Vol. II. 282. Washington, 1935.) — *Adatok a lovak fertőző anaemiája ragályanyagának ismeretéhez.* (Állatorvosi Lapok, LX. 406, 1937.) — *Untersuchungen über die Natur des Anämievirus der Einhufer.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 73, 25, 1938.)

2. *Vizsgálatok a sejtes lélekezési zörej keletkezéséről.* (Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, XXI., 9—12. füzet, 1928.) — *Die Entstehung des Vesikulärlärmens.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische

Tierheilkunde, 61, 405, 1930.) — *Untersuchungen über die Entstehung des Vesikuläratmens.* (Deutsches Archiv für klinische Medizin, 167, 302, 1930.)

3. *A házinyúl középponti idegrendszer.* (Kéziratban az Állatorvosi Osztály könyvtárában, 120 lap + 73 kép, 1921.) Kivonatosan az Állatorvosi Lapok 1922. évi 134. lapján.) — *A házinyúl kisagyveleje.* (Állattani Közlemények, XXIII. 67, 1926.) — *A retikuloendothelialis készülékről.* (Állatorvosi Lapok, L. 179, 1927.) — *Über das retikuloendotheliale System.* (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 35, 696, 1927.) — *Zu dem vitalen Speicherungsvermögen beim Pferde.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 56, 103, 1927.) — *A diaethylendioxyd alkalmazása a szövettani technikában.* (Állatorvosi Lapok, XVIII. 64, 1934.)

4. *A vérülepítés, mint diagnosztikai módszer.* (Állatorvosi Lapok, XLVI. 1—2. és 13—16. sz. 1924.) — *Die Blutkörperchensenkung als diagnostisches Verfahren.* (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 31, 18—19. sz. 1923.) — *A nyílt gümőkór felismerése.* (Állatorvosi Lapok, LVI. 16—17. sz. 1933.) — *Az intrakután tuberkulin-próbáról.* (Állatorvosi Lapok, LX. 215, 1937.)

5. *A juhok coccidiosisának okozói egy új faj kapcsán.* (Állatorvosi Lapok, LII. 23. sz. 1929. Kotlán Sándorral együtt.) — *A rühösség orvoslása kéndioxyddal.* (Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, XXIII. 5—6. sz. 1929.) — *A nagy állatok rühösségének orvoslása kéndioxyddal és a gázkamraépítés.* (Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, XXVII. 10. sz. 1940.) — *Ollulanus okozta gastritis hypertrophicans sertésben.* (Állatorvosi Lapok, LV. 12. sz. 1932. Kotlán Sándorral együtt.) — *Ollulanus tricuspidis Leuck. als Ursache einer chronischen Magenwurmseuche beim Schwein.* (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 41, 689, 1933. Kotlán Sándorral együtt.) — *Gyakorlati útmutatás a háziállatok belső élősködőinek klinikai kimutatásához.* (Állatorvosi Lapok, LVI. 287, 1933; LVIII. 337 és 348, 1935. Kotlán Sándorral és Vajda Tódorral együtt.) — *Fliegenlarven und Wurmdermatosen.* (Deliberationes IX-i Congressus internationalis dermatologorum. I. kötet. 53. 1935, Budapest.) — *A légylárvák okozta dermatózisok.* (Állatorvosi Közöny. XXXII. 167, 1935.) — *Az idei szarvasmarha-tüdőfégesség elterjedési okairól.* (Állatorvosi Lapok, LXIII. 149, 1941, Kotlán Sándorral együtt.)

6. *Egyszerű módszer a takarmányok alkalicitásának*

növelésére alkalmas szerek mennyiségének kiszámítására. (Állatorvosi Lapok, XLVIII. 1. és 15. sz. 1926.) — *Rhachitis, Osteomalacia, Osteoporose.* (Stang—Wirth: Tierheilkunde und Tierzucht, Bd. XI. 1937, Wien.) — *Gyógyult lépfenés fertőzés emberen.* (Állatorvosi Lapok, XLVIII. 166, 1925.) — *Adams—Stokes-féle betegség két esete lóban.* (Állatorvosi Lapok, XLIX. 179, 1926. Marek Józseffel együtt.) — *Zwei Fälle von Adams Stokesscher Krankheit infolge von Herzdissoziation beim Pferd.* (Prager Archiv für Tiermedizin und vergleichenden Pathologie, VI. 43, 1926. Marek Józseffel együtt.) — *Notes on the development of liver-rot control, with special reference to Mareks danistol.* (The Veterinary Record, 47, 1057, 1930.) — *Behandlung und Bedeutung der Spulwurmkrankheit bei Hühnern.* (Deutsche Tierärztliche Wochenschrift, 39, 177, 1931.) — *Lymphás leukaemia esete lóban.* (Állatorvosi Lapok, LIV. 9. sz. 1931. Rusvai Kálmánnal együtt.) — *A neurotrop vírusok okozta agyvelőgyulladásokról.* (Állatorvosi Lapok, LVII. 267, 1934.) — *A gümőkórirtás gazdasági vonatkozásai.* (Mezőgazdasági Kutatások, VIII. 257, 1935.) — *A nem specifikus terápiáról.* (Állatorvosi Lapok, LX. 55, 1937.) — *Recipe-gyűjtemény,* Budapest, 1938. — *Az anthrax és a malleus.* (Gyógyászat, 78, 293, 1938.) — *Az angolkór és ekcéma gyógyítása bőr alá fecskendezett D- és A-vitaminnal.* (Állatorvosi Lapok, LXII. 178, 1939.) — *Zwei Fälle von Schlundröhrenabschnürung beim Hund.* (Tierärztliche Rundschau, 45, 343, 1939.) — *A legszükségesebb tudnivalók a vegyi harcanyagokról.* (Állatorvosi Közlöny, 37, 19, 1940.) — *Súlyos agyi tünetekkel járó májelfajulás és májsorvadás lóban.* (Állatorvosi Lapok, LXIII. 45, 1940.) — *Bajok és hibák a szarvasmarhák metelykórjának kezelése körül.* (Állatorvosi Lapok, LXIV. 4. 1941.) — *Ritka bőrtünetekkel és akropachiával járó gümőkór lóban.* (Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, XXIX. 4. sz. 1941. Jármai Károlyval együtt.)

7. Újabb vizsgálatok a bénulásos myoglobinaemia oktanáról és kórfejlődéséről. (Állatorvosi Közlöny, XXX. 101, 1933.) — *Untersuchungen über die Ausscheidung des Myoglobins durch die Nieren.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 69, 8, 1935.) — *Vizsgálatok a haemoglobin és a myoglobin kiürüléséről a veséken át.* (Állatorvosi Lapok, LVIII. 190, 1935.) — *Über das Schicksal des aus den Muskelfasern ausgetretenen Myoglobins.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 70, 212, 1936.) — *Az izomból kilépett myoglobin*

viselkedése és változásai a szervezetben. (Matematikai és Természettudományi Értesítő, LIV. 899, 1936.)

8. *A postvaccinás bénulások klinikája és histopathológiája.* (A Magyar Pathológusok Társaságának Munkálatai, Budapest, 1936. 53. l.) — *A veszettség-ellenes oltások után keletkező agy- és gerincvelőgyulladásokról.* (Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, XXVIII. 171, 1937.) — *Über die Wutschutzimpfkrankheit der Hunde.* (Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde, 72, 15, 1937.)

TOKODY LÁSZLÓ egyetemi c. rk. tanárt, a III. B) osztályba *levelező* tagnak ajánljuk.

Tokody László 42 éves. A budapesti egyetem bölcsészettudományi karán megszerezte az ásvány-közetanból a doktori fokozatot és egyben a középiskolai tanári oklevelet is. A Pázmány-egyetem 1928-ban a kristálytanból magántanárrá képesítette, majd 1938-ban tudományos érdemeinek elismeréséül a ny. rk. tanári címmel tüntette ki. Hosszabb időt töltött Schafarzik Ferenc néhai tagtársunk oldalán mint tanársegéd és adjunktus; jelenleg középiskolai tanár, illetve szakfelügyelő. Mint ösztöndíjas a bécsi és zürichi egyetemeken tovább képezte magát.

Munkássága az ásványtannak, ill. főképp a kristálytannak a legkülönbözőbb területeire terjed ki: két nagyobb monográfiában a magyarországi cerusszitek és piritek kristálytani részletes tanulmányozását tárgyalja. Számos hazai ásvány beható kristálytani vizsgálatát Tokodynak köszönhetjük. A hodrusbányai fassait, a dognácskai hematit, a perneki schafarzikit, a hazai stefanitek, a nagyági proustit és xantokon, az óradnai kalkopirit, a désaknai analcim, a bindtbányai turmalin, különféle licei ásványok, a Szepes-Gömöri Érchegység ásványai, a felsőbányai kalkopirit, bournonit és tetraedrit, a rézbányai krokoit, a jarabai wulfenit, a stajerlaki cölesztin, a nagyági antimonit, a füleki aragonit, a nagybányai és felsőbányai gipsz, a felsőbányai realgár, a botesi hessit, a facebányai termés tellur, a vaskői ankerit és cosalit többek között azok az ásványok, melyeknek ismeretéhez Tokody László fontos és lényeges adatokat szolgáltatott. Még kell azonban említeni, hogy több külföldi ásványelőfordulást is behatóan tanulmányozott; ilyenek a binnentali pirit és barit, a persbergi kalcit és barit, az allachari lorandit, a finnmosseni magnetit, a délausztráliai atakamit. Vizsgálatai kiterjed-

tek a kristályok különféle fizikai tulajdonságainak tanulmányozására és a belső szerkezetére is; utóbbi kutatásait részben a zürichi egyetemen végezte. Foglalkozott a kromit, rutil és hessit kristályszerkezetével, a kőso transzlációjával, a Mn_2SiO_4 — Ca_2SiO_4 biner rendszerrel. Minden értekezése valamelyik világnyelven is megjelent.

Nyomtatásban eddig 68 önálló kutatáson alapuló tudományos dolgozata jelent meg, melyeknek legnagyobb érdeme, hogy eredményeik újak és tökéletesen megbízhatók. Dolgozataiban tartózkodik mindennemű túlzástól; megmarad a pozitív eredmények és következtetések biztos alapján. Megválasztásával Akadémiánk érdemes tagot nyerne, akit a kitüntetés csak további munkára serkentene.

Szentpétery Zsigmond l. t.	Mauritz Béla ig. és r. t.
Telegdi Roth Károly l. t.	Zimányi Károly t. t.
Vendl Miklós l. t.	Vendl Aladár r. t.
Schréter Zoltán l. t.	Vitális István l. t.

Tudományos munkássága:

Mat. és Term.-tud. Közlemények:

A magyarországi cerusszitek kristálytani monografiája. (1926, 92 l.)

Magyarországi piritek kristálytani vizsgálata. (1938, 55 l.)

Mat. és Term.-tud. Értesítő:

Újabb adatok a hodrusbányai fassait ismeretéhez. 39, 1923, 287—297 l.)

Újabb adatok a dognácskai hematit ismeretéhez. (40, 1924, 214—227 l.)

Adatok a schafarzikit ismeretéhez. (41, 1925, 123—126.)

A magyarországi cerusszitek kristálytani monografiája. (Kivonat.) (43, 1926, 382—396 l.)

A rutil szerkezete. (44, 1927, 247—254 l.)

Magyarországi stefanitok. (44, 1927, 296—320 old.)

A chromit kristályszerkezete. (45, 1928, 278—289 l.)

Proustit és xantokon Nagyágról. (46, 1929, 644—656 l.)

Chalkopirit Ó-Radnáról. (47, 1930, 237—242 l.)

A kőso rombdodekaederes transzlációjáról. (47, 1930, 243—249 l.)

Binnentali pirit és barit. (47, 1930, 553—568 l.)

- A pirit morfológiája.* (48, 1931, 782—799 l.)
Désakna néhány ásványáról. (48, 1931, 776—781 l.)
A hessit szerkezete. (49, 1932, 325—337 l.)
A bindtbányai turmalin. (50, 1933, 650—659 l.)
Lice néhány ásványáról. (51, 1934, 495—501 l.)
Adatok a Szepes-Gömöri Érchegység ásványainak ismeretéhez. (54, 1936, 650—675 l.)
Kristálytani vizsgálatok magyarországi kvarcokon. (55, 1937, 985—1004 l.)
Persbergi kalcit és barit. (57, 1938, 1096—1107 l.)
Felsőbányai kalkopirit, bournonit és tetraedrit. (59, 1940, 1023—1038 l.)

Math. u. naturw. Ber. aus Ungarn.

- Krist. Unters. ungarischer Mineralien.* (38, 1931, 236—284 l.)

Annales Musei Nationalis Hungarici.

- Adatok a lorandit ismeretéhez.* (20, 1923, 158—161 l.)
Krokoit Rézbányáról és wulfenit Jarabáról. (21, 1924, 56—60 l.)
Cölesztin Stájerlacról. (24, 1926, 211—215 l.)
Mesterséges ezüstkristályok. (26, 1929, 318—321 l.)
A pirit a(100), o(111), e(210), s(321) formákból álló kristályainak lelőhelyei. (28, 1934, 113—146 l.)
Nagyági antimonit. (31, 1937—1938, 165—170 l.)
Füleki aragonit. (31, 1937—1938, 171—178 l.)
Gipsz Nagybányáról és Felsőbányáról. (32, 1939, 12—18 l.)

Földtani Közlöny.

- A pirit szimmetriája étetési kísérletek alapján.* (51—52, 1921—22, 50—66 l. és u. o. 108—113 l.)
A finnmosseni magnetit. (51—52, 1921—22, 77—79 és 116—117 l.)
Étetési vizsgálatok a botesi kalkopiriten. (53, 1923, 34—42. és 126—128 l.)
Adatok Nagybánya és Borpatak ásványainak ismeretéhez. (58, 1928, 3—8 l.)
Néhány újabb hazai ásványelőfordulásról. (62, 1932, 187—194 l.)
A hessit röntgenogrammjainak aszterizmusa. (62, 1932, 210—213 l.)
Anglezit, cerusszit és wulfenit új magyarországi előfordulásai. (64, 1934, 341—347 l.)
A vaskői ankerit és cosalit. (65, 1934, 301—305 l.)

Adatok Luciabánya és Jászómindszent ásványainak ismeretéhez. (67, 1937, 64—77 l.)

A délausztráliai atakamit. (58, 1926, 39—45 l.)

Zeitschrift für Kristallographie.

Neue Beitr. zur Kenntn. d. Fassait von Hodrusbánya. (54, 1923, 278—386 l.)

Notizen über den Lorandit. (54, 1923, 83—85 l.)

Ergänzung zur Mitteilung „Notizen über den Lorandit“. (54, 1923, 210 l.)

Mineralien von Rudabánya. (60, 1924, 315—322 l.)

Zur Kristallographie des Realgars von Felsőbánya. (61, 1925, 553—557 l.)

Beitr. zur Kenntn. des Schafarzikits. (62, 1925, 123—126 l.)

Über zwei neue Persistenzwerte. (64, 1926, 160—164 l.)

Krist. Monographie d. ung. Cerussite. (63, 1926, 385—456 l.)

Über die Kristallstruktur des Chromits. (67, 1928, 338—339 l.)

Über die rhombendod. Translation von Steinsalz. (73, 1930, 116—119 l.)

Pyritformen und Fundorte. (80, 1931, 255—348 l.)

Über Hessit. (82, 1932, 154—157 l.)

Cerussit von Felsőbánya und Almásbánya. (96, 1937, 325—328 l.)

Quarz von Felsőbánya. (99, 1938, 56—60 l.)

Zentralblatt für Mineralogie.

Neue Beitr. zur Kenntn. d. Eisenglanzes von Dognácska. (1924, 321—331 l.)

Hessit von Botes. (1925, 129—131 l.)

Beitr. zur Kenntn. d. Atakamits von Südaustralien. (1926, 183—191 l.)

Ungarische Stephanite. (1928, 13—26 l.)

Zur Kristallographie d. Bournonits von Ó-Radna. (1928, 105—113 l.)

Über das gediegene Tellur von Facebaja. (1929, 114—120 l.)

Proustit u. Xanthokon von Nagyág. (1930, 117—123 l.)

Über die Limonitpseudomorphosen nach Pyrit von Menyháza. (1932, 83—87 l.)

Turmalin von Bindtbánya. (1933, 184—190 l.)

Einige Mineralien von Kisbánya. (1938, 109—112 l.)

Schweiz. Min. u. Petr. Mitteilungen.

Über den Pyrit u. Baryt von Binnental. (11, 1931, 67—75 l.)

Zeitschrift f. anorg. Chemie.

Über das binäre System Mn_2SiO_4 — Ca_2SiO_4 . (169, 1928, 51—56 l.)

Geol. För. i Stockholm Förehandlingar.

Calcite and baryte from Persberg. (62, 1940, 22—30 l.)

Tankönyv.

Kristályszerkesztés. (Budapest, 1925. 1—123 l.)

Népszerűsítő cikkek.

a) Természettudományi Közöny.

A Föld anyagváltozása. (1923, 1—4 l.)

Az elemek geokémiai eloszlása. (1923, 52—54 l.)

Kristálykémia. (Pótfüzetek, 70, 1938, 49—64 l.)

A geokémia újabb eredményei. (Pótfüzetek, 72, 1940, 194—204 l.)

b) Földtani Értesítő.

A Laue-diagramm felfedezésének 25. évfordulója. (2, 1937, 156—159 l.)

c) Technika.

A kristályok belső szerkezete. (1926, 1—11 l.)

Az ötvözetek röntgenvizsgálata. (1927, 1—7 l.)

d) Búvár.

Negyedszázados Laue-diagramm. (3, 1937, 901—904 l.)

A folyékony kristályok. (4, 1938, 188—192 l.)

A kristályos testek újabb kémiája. (6, 1940, 113—118 l.)

Visszatért felvidéki bányák. (6, 1940, 281—284 l.)

Kelet-Magyarország és Erdély ásványkincsei. (6, 1940, 437—440 l.)

Sajtó alatt.

A cerusszit szerkezete és alakja. (Mat. és Term.-tud. Értesítő.)

Néhány magyarországi ásvány kristálytani vizsgálata. (Ann. mus. nation. hung.)

Kristálytan. (Orvosi Lexikon.)

B

Az 1941. évben ajánlott belső tagok névsora:

Balás P. Elemér	16
Berei Soó Rezső	70
Bíró Vencel	28
Boér Elek	18
Darányi Gyula	71
Deér József	31
Fekete Jenő	47
Fekete Zoltán	74
Gratz Gusztáv	21
Haraszi Emil	32
Heller Erik	23
Herzog Ferenc	62
Jáky József	55
Kéký Lajos	10
Kodály Zoltán	13
Kornis Gyula	14
Losonczí Zoltán	5
Mályusz Elemér	25
Mócsy János	77
Pais Dezső	4
Paulovits István	39
Petrovics Elek	3
Rohringer Sándor	46
Romwalter Alfréd	60
Schulek Elemér	60
Szabó István	40
Szabó Zoltán	64
Szekfü Gyula	27
Szilágyi Loránd	42
Tokody László	83
Wellmann Oszkár	65
Ybl Ervin	45

B110030

